

ÖNSÖZ

Servet YERLİ

Ordu Şairler, Yazarlar ve Sanatseverler Birliği Kültür Derneğimizin yapmış olduğu kültür ve sanat faaliyetleri arasında en kalıcı çalışmalarından biri de Bilim, Kültür ve Sanat Dergisi olan "Heybe"nin süreli bir yayın organı olarak hizmete sunulmasıdır.

Heybe dergisinin bu 3. sayısıyla sizlerle tekrar buluşturmaktan büyük bir mutluluk duymaktayım.

Heybe ile okuma alışkanlığının kazandırılmasına, insanımızın bilgilendirilmesine, güzel dilimiz Türkçemizin en iyi bir şekilde konuşulması, yazılması, yaşatılması ve geleceğe aktarılmasına katkıda bulunmaya devam edeceğiz.

Bilindiği gibi bilgi, okumakla elde edilir. Bilginin elde edildiği kaynaklardan biri de dergilerdir. Bunun bilinci içerisinde derginin bir öncekine göre çok daha zengin bir içerikle sizlere sunuyor olmaktan büyük bir mutluluk duymaktayız.

Bu gün dünya milletleri ilimde, bilimde, kültür- sanatta, turizm, ekonomi endüstri, teknoloji gibi alanlarda kıyasıya bir yarış içerisinde bulunmaktadır. Uzayda, toprağın ve denizin kilometrelerce derinliğinde araştırmalar yapıldığı ve baş döndürücü gelişmeler kaydedildiği günümüzde okumaya olan ihtiyaç düne nazaran daha çoktur. Artık bir üniversite mezunu olmak, bir dil bilmek yeterli görülmemektedir. Çok okumak, çok yönlü olmak, öğrenilen yararlı bilgileri hayata geçirmek zorundayız. Kalkınmış, çağı yakalamış, dünya milletleri arasında saygın ve güçlü olarak yerini almış olan devletler, çok okuyan, soran, sorgulayan eğitilmiş, genel kültürlü, bilgi fertlerden meydana gelmiştir. Bu devletler çok değer verdikleri beyin gücünü bir taraftan kendileri yetiştirirken bir taraftan da dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun kendi ülkelerine çekmek için büyük çaba sarf etmekte, onlara her türlü imkanı sağlamaktadırlar. Böylece en iyi şekilde yararlanma yoluna gidilmektedir. Geri kalmış ülkelerde ise yetişen beyin güçleri acımasızca harcanmaktadır. Daha da açmak gerekirse Ageri kalmış ülkeler ilim irfan sahibi, kültürlü, yetişmiş çok yönlü, kendini ifade edebilen, soran ve sorgulayan, konusuna hakim olan insanlardan korkmakta, kalkınmış,

çağı yakalamış, refah seviyesi belli bir düzeyin üzerine çıkmış olan ülkeler ise bu tür insanları bağrına basmaktadır. Kalkınmanın yegane yolu "eğitim"dir.

Bu üçüncü sayısında da "HEYBE" dergisi; çok değerli akademisyenlerimizin, şairlerimizin, araştırmacı - yazarlarımızın, müzisyen ve bestekarlarımızın, tiyatro, Fotoğraf, karikatür, resim v.b. sanatçımızın ürünleriyle doludur.

Heybe; yine Tarih ve kültür zenginliklerimizi, özellik ve güzelliklerimizi, bizi biz yapan değerlerimizi, insanı, yaşama biçimimizi, dünyada neler olup bittiğini, gönül duyguları coşkunu ve bilgi birikimiyle kaleme alınan çalışmalarla dokundu ve dolduruldu.

Bu nedenle, her sayıda olduğu gibi bu sayıda da her okuyucu, kendi için de mutlaka bir şey bulacaktır.

Siz değerli okuyucuları tarafından beğeni ile karşılanan ve her sayısı merakla beklenen HEYBE'yi, bir öncekine nazaran daha renkli ve zengin bir şekilde zamanında ulaştırmak için özverili ve heyecanlı bir çalışma yürütüldüğünü özellikle ifade etmek isterim. Bu bağlamda; yazı işleri Müdürü Musa İşleyen'e Yayın İşleri Müdürü Fuat Huysuz'a, Yayın Kurulumuza, iftihar ettiğimiz akademisyenlerimize, Şair ve Yazarlarımıza, çok değerli Yönetim Kurul ve bütün üyelerimize, dergide katkısı bulunan sanatçılarımıza, il içi, yurt içi ve yurt dışından çalışmalarımıza ilgi gösterenlere ve hele de siz çok kıymetli okuyucularımıza sonsuz teşekkür ediyorum.

Şunu da önemle ifade etmek isterim ki, ilimizdeki kültür ve sanat faaliyetlerine büyük bir katkı veren Altınordu Belediye Başkanlığının, Ordu Şairler, Yazarlar ve Sanatseverler Birliği Kültür Derneğimizin çok önem verdiği bu süreli yayın organımız olan HEYBE'yi bastırması moral gücümüze güç katmıştır. Bu nedenle, Belediye Başkanımız Sayın Celal Tezcan'a bilim, kültür ve sanat adına, ORŞAYAD adına ayrıca teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

HEYBE'nin 4. ayısında buluşmak üzere sağlıklı kalın.

SERVET YERLİ

ORDU ŞAİRLER, YAZARLAR VE SANATSEVERLER BİRLİĞİ KÜLTÜR DERNEĞİ VE ORDULU ŞAİRLER VE YAZARLAR ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Yurdumuzun en güzel illeri arasında bulunan Ordu ilimiz, her alanda olduğu gibi milli kültürümüzün ana unsurlarından ve aynı zamanda güzel sanatlarımızın en önemli dallarından biri olan "Dil ve Edebiyat" alanında da büyük şahsiyetler yetiştirmiştir.

Dün olduğu gibi bugün de toplumsal, kültürel ve sanatsal hayatımızda müspet bir rol oynayan çok değerli şair ve yazarlarımızın 'Ordu Şairler, Yazarlar ve Sanatseverler Birliği Kültür Derneği'nin çatısı altında bir araya gelmesi güçlü ve saygın bir Sivil toplum örgütü olarak diğerlerinin yanında yer alması son derece sevindirici olmuştur. Bu nedenle, bir defa daha bu derneğin kurucularını, gönül coşkunluğu içerisinde dernekte yer alan üye arkadaşlarımızı, sanatçı ve sanatseverlerimizi, sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Derneğimizin kuruluşundan bu yana geçen zaman içinde şair ve yazarlarımızın bir araya gelmesiyle ilimizde ayrı bir canlılık ve hareket başlamıştır. Ortaya çıkan bu hareketlilik yazın ve yayın alanında ayrı bir dönemin başlangıcı olmuştur. Daha önceden çalışmalarını kitap olarak yayımlayan arkadaşlarımız yenilerini, bazı arkadaşlarımız ilklerini bir kitapta toplamaya başlamış, geçen kısa zaman içinde sayısının da artmasıyla imza günlerine yetişilemez bir durum almıştır.

Öyle zannediyorum ki, ilimizde önemli derecede kitap yazılan bir dönemi yaşıyoruz denilirse pek de abartılı olmaz. Zaman içerisinde bu çalışmalar içeriklerinin de gittikçe ayrı bir olgunluğa kavuşarak devam edeceğine ve daha yaygın okuyucuya ulaşacağına inanıyorum.

Şair-yazarlarımız kişisel çalışmalarını devam ettirirken, bir yandan da edebiyete intikal eden ve hala hayatta olan günümüz şair ve yazarlarımızı da kayıt altına alma yolundaki çalışmalarını büyük önem arz etmektedir. Çünkü ve bugünkü şairlerimizin yazılı belge haline getirilerek yaşatılması ve edebi yönden de insanımızın bilgisine sunulması en anlamlı kültür ve sanat hizmetlerinden biridir.

Bu anlamlı çalışmayı ilk defa merhum Temel Uzlu başlatmıştır. Öğrencilik yıllarımda tanıdığım Fotoğraf Sanatçısı - Şair ve Yazar Temel Uzlu, 1793 doğumlu Süleyman Seyyar Ağa (1793- 1848), dan 1943 doğumlu Ahmet Yüksel Eroğlu'na kadar 150 Yılı kapsayan zaman içerisinde 62 şairimizi biyografi ve birkaç örnek eserlerine de yer vererek kaleme aldığı " Ordu Ozanlar (il Basımevi, 1972) adlı kitabını son derece başarılı bir çalışma olarak görüyor, ' Nadir' eserlerdendir diye değerlendiriyorum.

Temel Uzlu'nun bu çalışmasından 36 yıl sonra derneğimizin Kurucu - Yönetim Kurulu Üyesi Şair-Yazar Gökhan Akçiçek'in, serbest nazım tarzında şiir yazan günümüz şairlerimizden (Azer Yaran'ı rahmetle anıyorum) 9 şairimizi konu alan " Ordu Şairler Antolojisi" aradan geçen zaman içerisinde bir ilk olması ve antoloji geleneğini devam ettirmesi açısından önem arz etmektedir.

Bir başka önemli çalışmayı da Av. Şair- Yazar İrfan Yıldız Beşlioğlu (Rüzgârın Fili)'nin 16 şairimizi tanıttığı "Modern Ordu Şairleri Antolojisi (Serüven Yayınları, 2011,Ordu)'ni bir öncesine nazaran daha geniş kapsamlı ikinci ve önemli bir çalışmak olarak görmekteyiz.

Bu ara Ordu'daki edebiyat çalışmalarından biri

de, Ordu Belediye Başkanlığınca 2008 ve 2009'da ulusal, 2010'dan itibaren de dört yıl uluslar arası boyutta düzenlenen, Şair- Yazar Şinasi Tepe tarafından organize edilen Edebiyat Festivallerine katılan şairlerin (benide içinde bulunduğum) şiirleri, Türkçe İngilizce olarak kitap haline getirilerek yayınlanmıştır. 2008'den itibaren sürekli ve düzenli bir şekilde yapılan bu festivaller ilimize artı puan kazandıran bir kültür hizmet olmuştur. Yurt içi ve yurt dışından gelen şairlerin, şairlerimizle tanışması, kültür ve sanat iletişimi kurması, turizmimize katkı sağlaması açısından yararlı olmuştur.

Şairlerimizle ilgili yukarıda belirtilen çalışmaların mutluluğunu duyarken akademisyenlerimizin, çünkü ve bugünkü şairlerimiz üzerine eğilmesi son derece sevindirici olmuştur. Ordu Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Salih Okumuş (Bu gün Prof. Dr. Salih Okumuş; Kosova Üniversitesi Öğretim Üyesi), Temel Uzlu'nun ' Ordu Ozanlar ' kitabından bazı şairler ile günümüz şairlerinden de alarak 25 şairimizi " Cumhuriyetten Günümüze Ordu'da Edebiyat Çevreleri ve Şiir" başlığı altında, akademik bir gözle tahlili bilimsel nitelikli ve örnek ilk antoloji olması açısından son derece önemlidir.

Ordu Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Salim Küçük - Volkan Odabaş'ın " Ordu Şairleri Örneğinde Özel İsimlerin Kültürler Arası Öğrenmeye Katkısı" başlığı altında 38 şairimizi yine akademik açıdan bir başka şekilde değerlendirmeleri, ayrı bir özelliğe dikkatimizi çekme açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmalar derneğimiz üyelerine fikir verici, ışık tutucu olması yanında daha iyi yetişmeleri içinde birer rehber olmuştur

Bütün bunların yanında, derneğimizin Kurucu Başkanı Tevfik Karabulut ve Musa İşleyen'in derlediği, Ordu Yazarlarımıza, üyelerimizden şef ve bestekarlarımıza da yer verip, büyük bir boşluğu dolduran 142 şair ve yazarımızı kapsayan "Ordu Şair ve Yazarlar Antolojisi" ise önemli ve geniş kapsamlı ve ayrıcalıklı yanıyla üzerinde durulması gereken bir çalışmadır.

Derneğin kuruluşuyla tarih düşülmesi gereken, proje niteliğindeki bir diğer faaliyet ise "İl merkezinde de 'GÜFTE ve BESTE' çalışmalarının başlatılmasıdır. Dernek bünyesinde yürütülen, kalıcı eserler verilerek derneğe artı puan kazandıran bu teşebbüs, musikimize zenginlik katması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Fatsa İlçemizde şair ve bestekarlarımızca daha

önce başlatılan, başarılı bir şekilde devam eden ve yurt dışında da ünlenen beste çalışmalarının il merkezinde yapılmaması büyük bir boşluk yaratmaktaydı. Bu boşluğu gidermek üzere Fatsa'mızı örnek alarak, 2013 Yılı'nın nisan ayında Ünal Yıldırım, Servet Yerli, Cengiz Dilaver ve Akif Bayazit bir araya gelerek çalışmaya başlamışlardı. Bir yandan da diğer akademisyenlerimiz şef ve müzisyenlerle görüşerek projeye destek vermeleri istenmiştir. Bir yıl süren sürekli, düzenli ve özverili bir şekilde yürütülen bu çalışmaya ilgi gösteren çok değerli müzisyen ve sanatçılarımızın da katılımıyla, güzel eserler ortaya çıkmış, sanatsever halkımıza beğenisine sunmaya karar verilmişti. Bu proje birkaç arkadaşla üyesi bulunduğumuz o zamanki adıyla "Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği Genel Başkanlığı'nın ilgisini çekmiş, katkılarıyla, MSG'nin Genel Başkanı - büyük Bestekar Garo Mafyan, Genel Sekreteri Barış Şensoy, Genel Sekreter Yardımcısı Taylan Yapışkan ve Şair - Bestekar Aşkın Tuna'nın da İstanbul'dan katılımıyla, 25 Mayıs 2014 gecesi yapılan ve tamamen genç sanatçılarımızca seslendirilen sunuculuğunu Şair Fuat HUYSUZ'un yaptığı " ORDULU GÜFTE ve BESTEKARLAR GECESİ" adı altında THM, 26 Mayıs 2014 gecesi de TSM dalında verilen bir konserle taçlandırılmıştı. Halkımızın büyük beğenisini kazanan ilk konsere ŞAİR - BESTEKAR AŞKIN TUNA , ikinci konsere de THM Sanatçımız Taner CAN misafir sanatçı olarak renk katmışlardı. Projenin başarılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan, Güfte, Beste, Güfte-Bestesi ile katılan Ünal YILDIRIM , Servet YERLİ, Cengiz DİLAVER, Prof. Dr.Sabri YENER, Yrd. Doç. Dr. Serhat YENER, Öğrt.Göv.Ata Bahri ÇAĞLAYAN, Hasan GENÇAY, Şener GÖK, Engin CANDAN, Mehmet BIÇAKCI, Tevfik KARABULUT ve Fehmi YENER'i saygıyla anıyorum. Aradan geçen süre içerisinde yapılan bu besteler bir taraftan kapalı ve açık mekanlarda, sanal medyada, mahalli TV,Ulusal kanallarda, TRT ve TRTTürkü'de seslendirilmiş, notaları TRT, İLESAM, MESAM arşivlerine girmiş, bir taraftan da bastırılan kitap sayfalarında notalarına da yer verilerek geleceğe intikalleri de sağlanmıştır . Bugün güfte ve beste çalışmalarını aynı şevkle devam ettirmektedir . Bu amaçla yapılan konserlerin devam ettirilmesini yaralı görmekteyim

Görüldüğü gibi, ilimiz edebiyat tarihi açısından kısa bir zaman içerisinde, dünü bugüne, bu günü yarına bağlayan köprü niteliğindeki bu çalışmalar bile, bu derneğin kurulmasının ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir.

BAHAEDDİN YEDİYILDIZ¹BAYEZİD DERSİAMLARINDAN
ORDULU MUSTAFA ASIM YEDİYILDIZ

Mustafa Asım, Hoşkadem'de doğmuştur (1873-1945). Hoşkadem, Orta Karadeniz Bölgesi'nde, Fatsa'dan kırk üç kilometre güneyde küçük bir köydü. Karay, Eceli, Borta, Beylerli ve Belen köyleri ile çevrili idi. Hepsisi de, Osmanlı döneminde zaman zaman kaza olan fakat Cumhuriyet'in başında nahiye statüsünde bulunan Aybastı'ya bağlıydı. Otuz altı köyü ile birlikte Nahiyede sosyal, kültürel ve ekonomik hayat hemen hemen aynıydı. 1948'de sadece iki ilkokulu vardı: Birisi nahiye merkezinde, diğeri ise Yakacık köyünde. 1952'ye kadar Alacalar, Safalık, Çakırlı, Armutlu ve Pelitözü köylerine de okul yapıldı...

Bugünkü Kabataş ilçe merkezi de, Hoşkadem'in komşusu olan Karay adlı bir köydü o zamanlar... Daha doğrusu Karay ile Kürdü köyleri arasında, Bolaman çayının Karay tarafında yemyeşil çimenlerle kaplı bir alandı... Ahşaptan yapılmış bir kadim camii ve onun çevresinde ulu çınarları vardı. Bir de su değirmeni bulunuyordu, camiiin yanında... Değirmene ait su harkı ile Bolaman çayının çevrelediği bir adayı burası... Cuma günleri birçok köyün toplandığı bir ada... Çünkü çevre köylerin çoğunda cami yoktu... Ulaşım için sadece yaya yolları vardı. İnsanlar yürüyordu ya da at biniyorlardı. Taşımacılık, at, katır ve merkeplerle yapılıyordu... Aybastı'ya ilk araba yolu, 1948-1952 yılları arasında halkın kol gücüyle açıldı... Güzergâhı 1908'de çizilen Fatsa-Aybastı yolunun açılması için 1960'ları beklemek gerekiyordu... Bu dere yolu daha önce yayaların ve atların geçeceği kadar açılabilmişti... Bizim çocukluğumuzda bu dar yolda yüklü atların geçemedikleri için kaza geçirdikleri ve yuvarlandıkları oluyordu... Eskiden Fatsa'dan çıkan yolcular, Çatak (Çatalpınar) Hanyanı'nda bir gece konakladıktan sonra, dağlar üzerinden, Kalınçorak tepelerinden, Elbey, Yakacık üzerinden Aybastı'ya geçiyor, Karay veya Hoşkadem'e geliyorlardı... Daha doğrusu buralar, bir bakıma, ulaşılması zor doğa

harikaları, saklı tabiat hazineleri idi...

Bu tabiat harikalarından birisi olan Hoşkadem'de doğan Mustafa Asım'ın dedesi, köyün yerlilerinden olan Molla Ömer bin Ali Efendi'dir. Torununun ifadesiyle o, "mensûbîn-i ricâl-i ilmiyeden olup kemal-i vera" ve takvâ ile maruf erbâb-ı fazl ve "irfan olan sulehâ-yı ümmetten bir zat idi". Cümleyle günümüz neslinin anlayabileceği bir biçime çevirmek gerekirse şöyle deniliyordu burada: "Molla Ömer Efendi, ilim adamları sınıfına mensuptu. Kötülüklerden kaçınan ve Tanrı'nın emirlerine ve yasaklarına uymamaktan sakınan bir kişi olarak biliniyordu. Erdemli ve kültürlü, iyi insanlardan biriydi". Oğlu Mehmed tanımla uğraşıyordu. Torunu Mustafa Asım'ın okumasın ve ilim adamı olmasını istiyorlardı. Öyle de oldu. Hoşkadem – Eceli köyleri arasında, Bolaman Çayının Eceli tarafında, çimenlik düzlüğün bitiminde, yükseltinin başlangıç noktasında, bugün Fatsa-Aybastı yolundan ayrılan Hoşkadem yolunun düzlüğe inince dereyle birleştiği noktanın sağ tarafında, bir medrese olduğu söyleniyor. Mustafa Asım, işte burada öğrenimine başlıyor. Bu okulda ve evinde, ağabeyi Salih Zeki ve yukarıda bahsi geçen dedesi Ali oğlu Ömer'den ilköğrenimini alıyor. Müftüzâde Mevlânâ Muhammed eş-Şehîd, kendisine Kur'an kıraatini öğretiyor. Kur'an'ı hıfz ediyor, hâfız oluyor. 1883'te Aybastı merkezinde bulunan Medrese'ye giriyor. Hocası, Erzenzâde Mevlânâ Süleyman Fevzi'dir. Buradaki tahsili, altı yıl sürüyor. Mustafa Asım'ı, 1889-1891 yılları arasında Amasya'da Agrâkiye (Dagrakıye) medresesinde görüyoruz. Amasya'dan mezun olduktan sonra, İstanbul'a geçiyor. 1893-1894'te, Ayasofya'da Cedid Mehmed Efendi Medresesi'nde, 1895-1901 yılları arasında Koska'da Hekim Çelebi Medresesi'nde ve daha sonra 1914 Haziranına kadar Beyazıt'ta Çorlulu Ali Paşa Ülä Medresesi'nde kalıyor. 1901 Eylül'ünde hocası

Arapkirli Hüseyin Avni Efendi², kendisine *ulûm-i âliye ve 'ulûm-i 'âliye³ icâzetnâmesi⁴* veriyor (YA-MAY-K1-009). Bu icâzetten dolayı, Gümüş Liyakat Madalyası ile ödüllendiriliyor ve kendisine berat veriliyor (8 Ekim 1901). 1902 yılı Mayıs ayında, *ru'ûs* imtihanına giriyor; imtihanı birincilikle kazanıyor ve Meşihat'ten tedrise mezuniyeti havi şahadetname alıyor (24 Mayıs 1902). Aynı yıl Bayezid Camii'nde dersiâm olarak tedrise başlıyor. 1908 yılında, uhdesine Bâ-ibtida-i Hariç İstanbul müderrisliği ruûs-i hümayunu tevcih ve ita buyuruluyor (5 Ocak 1908). Bir ara bir yıl kadar Medresetü'l-Kudât'a devam ediyor. Kendi ifadesine göre, Arapça ve Farsçayı okuyor, yazıyor ve konuşuyor (YA-MAY-K3-002; DSA, 544, 40). 1914 Mayıs ayına kadar altı talebesine icazet veriyor (YA-MAY-K2-061).

*

Mustafa Asım Efendi'nin oğlu Senai Yediıldız, *Hâtîrât*'ında⁵ babasının öğrenimi ile ilgili hikâyesini şöyle anlatıyor:

"Babam merhum çocukluğunda köyümüzün yakınında olan medreselerde okumuş. Ancak, bu tahsili yeterli bulmamış ve başka imkânlar araştırmaya başlamış. Bu durumu kendisi şöyle anlatırdı: "Aybastı'nın tedrisatı beni tatmin etmedi. Amasya'da çok güzel tedrisat olduğunu öğrendim. Babamdan bir miktar harçlık alarak Amasya'ya gittim ve üç sene de orada tedrisat yaptım. Bununla birlikte yine de tatmin olmadım. En üstün tahsilin İstanbul'da yapıldığını duyuyordum, canım uçuyordu. Fakat ne yazık ki, babam fakirdi. İstanbul'a gitmek için para bulamıyordu".

"Bilindiği gibi Ramazan aylarında medreseler tatil olurdu. Bir ramazan ayında babam Amasya'dan Terme'ye gelerek iyi bir köye ramazan hocası durmuş. Bayramda halk kendisine bir büyük çuval pirinç ile bir miktar para hediye etmişler. Babam yol ve vâsita olmadığı için pirinç'i taşımasının imkânsız olduğunu ve bu kadar para biriktirmeye de bir daha fırsat bulamayacağını düşünerek İstanbul'a gitmeye karar vermiş. Pirinç'i bir arabası ile Samsun'a götürmüş. Oradan vapurla İstanbul'a hareket etmiş. Vapurda çuvalı arkadan bıçaklayarak bir miktarını çalmışlar. Böylece yarım çuval pirinç

ve bir miktar parayla İstanbul'a vasil olmuş. En iyi hocaların ve iyi bir tedrisatın Bayezid'de olduğunu öğrenmiş ve buraya yerleşmiş. O zaman tedrisat usulü şöyle imiş. On iki sene okuduktan sonra icazet alınıyormuş. İmtihanlarda ilk üç dereceye girenlere sırayla görev veriyorlarmış. İmtihanda birinci olarak

muvaffak olanlar aynı sene, ikinci ve üçüncü olanlar ise ikinci sene dersiâm olarak ders okutmaya başlıyorlarmış. Mecburi hizmet olarak on iki sene talebe okuttuktan sonra, kaydı hayat şartı ile maaş almaya hak kazanırlarmış. İlk on iki sene, bir dersiâm müderrisi unvanına sahip bir ilim adamı olmak için yetiyormuş. Babam merhum da, memleketine hiç gelmeden ve fakir babasından bir kuruş para istemeden sâdece ramazan aylarında ashâbı sohbetin sahaveti ile elde ettiği parayı iktisat ederek senenin on bir ayında tahsiline devam etmeye çalışmış. Bu suretle on iki senelik tedrisat neticesinde öğrenimini tamamladıktan sonra Sultan Hamid devrinde irâde-i seniyye ile açılan ru'ûs

imtihanına girmiş. Kendisi hayatının bu safhasını şöyle anlatırdı:"

"Padişah Sultan Hamid'in emriyle ru'ûs imtihanı ilan edildi. İmtihana girdik. Ben ikinci olarak muvaffak oldumsa da, hakikaten ben ve benim gibilerden daha zeki olan talebe arkadaşlarımızdan imtihanında muvaffak olamayanlar Sultan Hamid'e öyle istidalar yağdırdılar ki, neredeyse padişahın başını sarayın tavanına vurduracak şekilde. Bu muktedir ellerden çıkan dilekçelerin karşısında Padişah birinci imtihanı lağvetti. O zamanın tabiri ile imtihan heyetinin hem Meşihat'ten ve hem de Maarif'ten teşekkür edecek olan iki heyet huzurunda yapılmasını ferman buyurdu."

"Ben bu durum karşısında şöyle bir karara vardım ve bazı samimî arkadaşlarıma da fikrimi söyledim. Ben on iki sene rızayı ilahi için ashâbı hamiyetin yardımıyla okudum. Unvan kazanmak, nam almak için değil. Devletin parasını almadım, dolayısıyla borçlu da değilim. Bu on iki sene içerisinde ve evveliyatında da babama hiçbir hizmetim dokunmadı. Bu itibarla imtihanı girmeyerek memleketime gideyim. Babamın son zamanlarında hizmetinde bulunarak duasını alayım diye düşünmüştüm."

² Arapkirli Hüseyin Avni için bkz. Metin Yurdağar, "Arapkirli Hüseyin Avni", TDV-İA, III, s. 329-331; Ebul'ulâ Mardin, Huzur Dersleri, c. II-III, Yayın Haz. I. Sungurbey, İstanbul 1966, s. 127-132.

³ 'Ulûm-i 'âliye, alet bilimleri demektir. 'Ulûm-i 'âliye ise, yüksek bilimler anlamına gelmektedir.

⁴ Bu icâzetnâmenin aslı, Özel Arşivimizdedir (YA-MAY-K1-009); Bu icâzetnâmeden hareketle yapılan bir araştırma için bkz. B. Yediıldız, "İstanbul Bâyezid Dersiâmlarından Ordu Aybastılı Mustafa Asım Efendi'nin İcâzetnâmesine Göre Örnek İnsan Modeli", Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 09-11 Ekim 2008 Bildiriler, c. 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 480-487; Bu metin için ayrıca bkz. B. Yediıldız, Hacıemiroğulları Beyliği'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Ordu Tarihinden İzler, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 2018, s. 219-229.

⁵ Senai Yediıldız'ın kırk elli sayfa kadar bir Hatıratı bulunmaktadır. Eski yazı ile yazılmıştır. Bahaeddin Yediıldız çeviriyasını yapmıştır. Bunun dışında hemen hemen her sene almış olduğu cep takvimlerine ya da ajandalara notlar yazmıştır. Kendisinden yirmi klasör civarında evrak kalmıştır. Bunlar, Bahaeddin Yediıldız'ın özel arşivinde bulunmaktadır. Bunlar üzerinde bir tahlil denemesi yapılacaktır.

¹ E.Prof. Dr. Hacettepe. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek kurumu Eski Başkanı.

"Bu fikrimi duyan üstadım Arapkirli Hüseyin Avni Efendi hoca, medresemi teşrif buyurarak misafirim oldu. Hocama izzet ve ikramda bulundum. Sohbet sırasında imtihana girmeme hususundaki fikirlerimi öğrenmek istedi. Evet, hocam, ben herhangi bir unvan veya devletten maaş istemiyorum. Memleketime giderek babamın hizmetini yapmak, duasını almaya çalışmak kararındayım, dedim". "Oğlum Mustafa Efendi bu ikinci imtihana girmezsen sana hakkımı helâl etmem" diyerek imtihana girmem konusunda ısrar etti. Kendisine sonsuz hürmetim olan hocamın üstatlık hakkını helâl ettirmek ve emrini yerine getirmek için imtihana gireceğime söz verdim'.

'İkinci imtihan ilan edildi. Çok sıkı bir imtihan olacağı anlaşılıyordu. İmtihan komisyonu hem şeyhülislamıktan ve hem de maariften gelen üyelerden müteşekkildi. Ayrıca imtihan salonu polis ve zabıtalara çevrilmişti. Adaylar imtihana tek tek alınıyor, giriş kapısından alınan talebe başka bir kapıdan çıkarılıyordu. Çıkanlar diğer talebelerle sureti katiyede görüştürülüyordu. Bunun için gerekli tedbirler alınmıştı. Birinci imtihadında okutulan Arapça bir ibârenin harekelenmesi hususunda meşihat ve maarif komisyonları anlaşamamış. Her iki heyetin okuyuş şeklinin de kabul edilmesini kararlaştırmışlar. Hattâ iptal edilen birinci imtihadında muvaffak olanların hakkını gözetmek üzere, Usûl'den (en-nazratü'l-ülâ ...) ibaresinin bulunduğu sahifenin okutturulması kararlaştırılmış. Böyle bir disiplin içerisinde devam eden imtihan sırası bana geldi ve içeri girdim. Her iki imtihan heyeti karşılıklı yerlerini almışlar. Ortalanındaki masa üzerinde ders kitapları mevcut... Evvelâ ibâre okutturuluyor. Bi-inâyeti'l-lahi Teâlâ besmele, hamdele ve salvele ile okumaya başladım. İbârenin yarılarında, her iki heyetin mutabakat edemediği yere gelmişim. Hocamdan öğrendiğim gibi okudum. Maarif heyetinden biri olmadı dedi, durdum. Ortada bir sükût... Tekrar satırın baş tarafından itibaren aynı şekilde okudum. Satırın sonunda durdum. Yine sükût. Satırın baştan tekrarlayıp da heyetler arasında mübânenet olan ibâreyi yine evvelki okuduğum şekilde okuyup durakladığımda, bizim Ders Vekili geç oğlum geç dedi. Böylece imtihanım devamla sona erdi. Neticesinde, birinci derecede muvaffakiyetim bildirildi'.

"Babam bu hikâyesini işte böyle anlatırdı. O senenin ders yılında göreve başlamak zorunda olan peder, bir ay memlekete izinli gelir. Eski çürük bir evde duran dedem Mehmed Ağa'ya bir evlat hizmeti olmak üzere, şimdi kardeşlerimin durduğu evi başlatır"...

Görüldüğü gibi, resmi belgelerle ilgili kişinin sözlü anlatımı birbirini tutmaktadır. Üstelik olayı yaşayan bir kişinin, onu özel duygularıyla bize yansıtmayı, oldukça ilgi çekicidir. Olayı arka planıyla birlikte anlamamıza yardımcı olmaktadır.

*

Mustafa Asım, yukarıda da belirtildiği gibi, Haziran 1914'te, fırsat buldukça her zaman yaptığı gibi, geriye dönmek üzere İstanbul'dan Hoşkadem'e geliyor. Dönmek üzere gelmiştir ama ülkenin ve ailenin şartları dönüşüne imkân vermemiştir. Bir arkadaşı 16 Ocak 1915 tarihli bir mektubunda da, eşyalarını kendisine emanet edilenlerle birlikte medresedeki odasından bir hamal ile binanın dershane kısmına taşımış olduklarını yazıyor. Demek ki bugünlerde medresede ders yapılmıyor. Daha sonra araştırdığında, buradaki eşyanın Çorlulu Ali Paşa Sâni Medresesi'nin on numaralı hüccesine kaldırılmış olduğunu öğrendiğini bildiriyor ve şöyle diyor: "Eşyanızın kâffesinin mevcut olup olmadığını bilemem. İnşallah zayıat yoktur" (YA-MAY-K4-045).

Bu arada konuyla ilgili başka haberleşme olup olmadığını bilmiyoruz. Bir arkadaşının 2 Nisan 1915 tarihli bir mektubuna altı ay sonra, 10 Eylül 1915 günü yazdığı cevabî mektup müsveddesinde, Mustafa Asım, kendisinin "perişan bir halde" olduğunu belirttiğinden sonra, İstanbul'daki eşyasını ve kitaplarını sormaktadır: Raflarda üç cilt *Kâmus*, iki cilt *Keşf-i Pezdevî*,⁶ iki cilt *Şihab*, iki cilt *Dürer*, usulden iki cilt Mısır baskısı, bir cilt halinde *'Akdü'n-Nâmi 'ala'l-Celâl* ve ismini hatırlamadığı daha birçok ufak tefek kitap bulunduğunu bildiriyor... Anlattığına göre ayrıca, yine aynı hücrede, üç sandık kitabı, bir yatağı, bir iskemlesi ve bir de mangalı olduğunu söylüyor... (YA-MAY-K6-108). Aile arşivimizde bu eşya ile ilgili başka belge yoktur. Mustafa Asım'ın sözlü olarak naklettiğine göre, kütüphanesi İstanbul'da bir kez yanmış, bir kez de yağmalanmıştır. Yağmalanan kütüphane bu olmalıdır...⁷ Bu dönemde, sadece Mustafa Asım değil, Osmanlı Devleti büyük bir buhran içindedir...

24 Temmuz 1914: Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan etmiş; I. Dünya Harbi başlamıştır.

1 Ağustos 1914: Almanya Rusya'ya harp ilan etmiştir.

2 Ağustos 1914: Türkiye ve Almanya arasında gizli ittifak anlaşması imzalanmıştır.

5 Ağustos 2014: 1862-1882 tarihleri arasında doğan askerlik mükellefi olan kişilerin askerlik şubelerine başvurmaları istenmiştir...

10 Ağustos 1914: Osmanlı Devleti seferberlik ilan etmiştir.

2 Kasım 1914: Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etmiştir.

11 Kasım 1914: Osmanlı Devleti, I. Dünya Harbi'nde İtilaf Devletlerine savaş ilan etmiştir. Bunun üzerine, Şeyhülislamıktan tarafından bütün Müslümanlara hitaben Cihat Fetvası yayımlanmıştır. Bu fetva bir Ferman ile birlikte camilerde okutulmak üzere ülkenin bütün idarî birimlerine gönderilmiştir. Cihat Çağrısı, İstanbul'da, Şeyhülislam Ürgüplü Mustafa hayrî Efendi tarafından Fatih Camiinde okunmuştur.⁸

Mustafa Asım, bu tarihte Hoşkadem'dedir. Aybastı Nahiyesi Müdürlüğü "Ulema-yı mahalliyeden

Mustafa Asım Efendiye" hitabıyla kendisine 23 Kasım 1914 tarihli resmi mühürlü bir yazı göndermiştir. Yazıda özet olarak şöyle denilmektedir: Cihan ve İslâmiyet ile ilgili meseleler hakkında buyurulan bir Ferman ve diğer emirlerin suretleri ekte takdim kılındı. Milletimiz cehalet kirliliği içindedir. Bu sebeple, söz konusu Ferman ve Cihat Fetvası'nın, anlayacakları bir dil ve saygı ile ve ayakta, yanık kalp ile duygulu ve etkili bir biçimde okunması; Müslümanların dinî imanını mahiyet ve bedeniyle kurtarmaya koşmalarının din yoluna borcumuz olduğu; kâfirler hücum ettiklerinde dinî görevimizin ölmek olduğu; bu Cuma günü, halkın hangisini isterler ise Karay, Yakacık ve Hükümet Yanı (Aybastı Merkez) camilerinden birine dinî öğütler dinlemeye koşmalarının ilanı; ve taraf-ı âlinizden ise Yakacık Camii'nde,- Rüştü Efendi'ye de yazıldığı üzere kendisiyle birleşerek- halkın Tanrı aşkının uyandırılması hususuna himmetleri rica olunur efendim (YA-MAY-K2-009 ve K6-082).

Öyle görülüyor ki, o dönemde otuzdan fazla köyü bulunan Aybastı Nahiyesinin sadece üç yerinde cami vardı: Merkez, Karay ve Yakacık. Bütün halkın bu üç yerde toplanması isteniyor. Karay, altmışlı yıllardan sonra yapılaşarak belde haline gelecek, doksanlarda ilçe olacaktır (Kabataş). Yakacık'ta zaman içinde Alankent adıyla bir belde kurulacaktır. Rüştü Efendi, o dönemde Bolu Sancağı Mutasarrıfı olan, Nisan 1915'te ise Hüdavendigar Vilayeti Valisi olarak atanan Aybastı Çukurcaklı Ali Osman Bey'in kardeşidir.⁹

I. Dünya Harbi, devam ediyordu. Savaş boyunca Türkler, Çanakkale, Kafkas, Sina-Filistin ve Suriye, Irak, Galiciya, Romanya, Makedonya, Hicaz-Asir-Yemen, Libya ve İran cephelelerinde sürekli çarpışacaktı... Ondan sonra da Milli Mücadele başlayacaktı...

İstanbul'a dönemeyen Mustafa Asım, 16 Haziran 1916'da babası Mehmed Ağayı ebedi yolculuğuna uğurlayacaktı. Köye geleli tam iki sene olmuştu. Seferberlik ve harp yılları toplumu yormuştu. Mustafa Asım, İstanbul'a dönmeye karar verir. Oğlu Senai Yedi yıldız, ailenin ve ülkenin o günkü durumu ile babasının İstanbul'a dönme kararını ve sonuçlarını, 1981'de kaleme aldığı Hatırat'ında şöyle anlatıyor:

"1330 (1914) senesinin Temmuz ayında Aybastı'ya bağlı Perşembe Yaylası'nın Ortaköy Obası'nda dünyaya gelmişim. Benden bir buçuk sene sonra bir erkek kardeşim daha dünyaya gelmiş. Umumi Harbin Türkiye üzerindeki ağır etkileri, Türkiye'de sivil ve askerinin başına çöken açlık, ücra köşelerde devlet mekanizmasının yok oluşu ve idarenin gaddarların eline geçmesi, bunların kasaba ve köylerde zalimce mazlum ve bileslere indirdiği darbeler, ülkeyi kasıp

kavurmakta... Bu olumsuz şartlarda ve bilhassa kendisine haksız yere musallat olan Nahiyeye Müdürü Avni Bey'in şerrinden rahatsız olan babam merhum Dersîâm Müderrisi Mustafa Asım Efendi İstanbul'a gitmeye karar veriyor. Zaten kendisi İstanbul'da on iki yıl medrese tahsili görmüş, on iki yıl da Beyazıt Külliyesi'nde dersîâm olarak görev yapmıştır. Dolayısıyla kurtuluşu buraya dönmekte aramaktadır. Dedem Mehmed Ağa, o günlerde yeni vefat etmiştir. Misafir olduğu Ortaköy Obası'ndaki kayın pederi ve zamanın kadısı Erzenzâde İbrahim Efendi'nin evinden bir gece yarısı babam İstanbul'a gitmek üzere yola çıkar. Hâlen sağ olan emekli imam Tahir Eren'i de yanına arkadaş alır. Bu bir maceranın başlangıcıdır.

"Babam merhum, Perşembe'nin Ortaköy Obası'ndan ayrıldıktan sonra Bozca ve Çataloluk yaylalarını ve buraların dağ ve tepelerini aşar. Niksar istikametini geçer. Sonra talihsizliğin ikinci bir darbesi olmalı ki eşkıyalara rastlar. Üzerindeki parasını ve elbisesini alan eşkıyalar, kendisini de sağ böğründen bıçakla yaralarlar. Bir hayırseverin evinde bir gün bir gece yaralı olarak misafir kalır. Bir merhamet sahibi babamı bir öküz arabasıyla Samsun'a götürür ve hastaneye yatırır. Bir ay tedavi altında kalan babam taburcu olduktan sonra Çarşamba'ya gelir. Orada ilim ve irfan sahibi zatlarla sohbet eder, dostluklar kurar. Jandarma bölük kumandanı, İstanbul medreselerinden mezun birisidir. Sohbetleri sırasında babamın iyi bir ilim adamı olduğu kanaatine varır. Babamı makama çağırarak esnayı sohbette nereden gelip nereye gittiğini sorar. O da, Aybastı'da kendisine zulüm ve tahakkümde bulunan Nahiyeye Müdürünün şerrinden kurtulmak için İstanbul'a gitmek üzere hareket ettiğini yolda eşkıyalarla karşılaştığını, soyulup yaralandığını anlatır (bu yaralanma hâdisesi dolayısıyla yazdığı şikâyet dilekçelerinin müsveddeleri halâ kitaplarının arasında durmaktadır)".

"Bu acı hâli dinleyen binbaşı, babama hiçbir yere gitmemesini, Çarşamba'da resmen muallimlik görevi almak üzere müracaat etmesini ve bu konuda kendisinin de yardımcı olacağını söyler. Ve ilâveten de, 'hocam, Aybastı -İstanbul arasında dolaşırken bir kenarda seni öldürürler' der. Bunun üzerine babam müracaat eder. Çarşamba'da görev alır ve orada kalır".

Senai Yedi yıldız'ın bahsettiği belgeye göre, Mustafa Asım, hastaneden çıktıktan sonra yolunu kesen, eşyalarını gasp eden ve kendisini yaralayan zanlıları Çarşamba'da mahkemeye vermiştir. Fakat 18 Temmuz 1918'de mahkemeden men'-i muhakeme kararı çıkmıştır. Buna itiraz etmiş ve yeniden tahkikat talebinde bulunmuştur. Zanlının Amasyalı Ömer oğlu Hulusi ve suç ortağının Çarşamba

⁶ Bu eser, muhtemelen Ebü'l-Hasen Ebü'l-Usr Fahrü'l-İslâm Ali b. Muham-med b. el-Hüseyin b. Abdülkerim el-Pezdevî (öl. 482/1089)'nin eseridir. Eserin asıl adı Keşfü'l-Estar olmalıdır. Bkz. "Pezdevî, Ebü'l-Usr", DİA, İstanbul, 2007, c. 34, s. 264.

⁷ O dönemin ulema biyografileri okunursa bu tür olayların yaygın olduğu görülecektir.

⁸ 1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak Uluslararası Sempozyum 20-21 Kasım 2014 İstanbul, T.C. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Ed. Zekeriyâ Türkmen. Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi I / The First World War In Ottoman Documentst. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 130, Hz. K. Gurulkan ve diğerleri, İstanbul, 2013, s. 92-94. Burada fetvanın Fatih Camiinde okunuşuyla ilgili bir fotoğraf vardır.

⁹ Ferda Gülely, Kendini Yaşamak - Anılar, Cem Yayınevi, İstanbul 1990, s. 12-21.

jandarmalarından Kırşehirli Hasan olduğunu, gasp edilen gümüş saatinin söz konusu Hasan'da bulunduğunu iddia etmekte ve bunu şahitlerle ispatlayabileceğini bildirmektedir (YA-MAY-K2-023). Devir öyle bir devir ki, jandarma eşkiya ile birlikte yol kesmekte, insan soymaktadır...

Mustafa Asım'ın Aybastı'dan Nahiye Müdürü'nün şerrinden ayrılmış bulunması ve sonra başına gelen olaylar, ülkenin ne hale gelmiş olduğunu açıkça göstermektedir.

Çarşamba'da muallimliğe başlayan Mustafa Asım burada kendine bir yer ve çevre edinir. Kütüphanesini yeniden oluşturmaya başlar. İstanbul'daki kitaplardan umudunu kesmiş olmalı ki, sürekli olarak parasıyla kitap siparişlerinde bulunur. Böylece üçüncü kez kütüphane kurmaya gayret eder. Seferberlikten sonra yaz aylarını Hoşkadem'de ve Eceli Obası'nda, kış aylarını da Çarşamba'da geçirir. Ama yollar çok kötüdür. Bir zaman sonra, muhtemelen 1930 yılından itibaren, Çarşamba'dan tamamen vazgeçer, 1945 yılında Hakk'a yürüyüşüne kadar Aybastı'da kalır. Bu dönemini oğlu Hatırat'ında şöyle anlatır:

"Dersiâm müderrisi unvanını kazanıp ders okutmaya başladıktan sonra babam, kendi doğup büyüdüğü yöreleri düşünmeye başlar. Memleketine umumî bir hizmette bulunmak ister. O dönemde babama göre Aybastı'nın en büyük ihtiyacı Fatsa'dan Reşadiye'ye uzanacak bir yoldur. Bu hususta teşebbüse geçer.

O zamanlarda Aybastı halkı, Yakacık'tan ve Elbey'in Kalınçorak ormanından geçmek, Sayaca'nın Fırıslık yokuşu denilen rampadan şimdiki Çatak pazarına inmek ve oradan şimdiki güzergâhını takip etmek suretiyle Fatsa'ya üç günde gidip gelirlerdi. Şimdiki Fatsa-Reşadiye şosesi güzergâhından binek ve yük hayvanları bir yana, yaya dahi geçemezdi... Belki kuşlar bile bu vadiden uçamazdı... Babam sahili dâhile bağlayan en kısa mesafenin burası olduğunu düşünmüş. Zaman zaman bu güzergâha yakın yörelerde oturan muhtarlardan ve şahıslardan imza toplayarak dilekçeler ve mazbatalar düzenlemiş. Bunları Sultan Hamid'e ve Nafia Nezareti'ne yağıdirmış. Uzun müddet böylece devleti rahatsız etmiş, uyandırmaya çalışmış... Nafia Nezareti'ni ikna ederek Fatsa - Reşadiye yolunun keşfi, çizilmesi ve yolun açılması için bölgeye mühendisler göndermiş. Bu mühendisler tarafından verilen rapor üzerine bu yolun devlet programına alınmasına muvaffak olmuş. Bu hususu ispatlayan dilekçe ve mazbata suretleri hâlen babamın kitapları ve evrak-ı perişanları arasında bulunmaktadır".¹⁰

"Seferberlik badirelerini atlattıktan sonra baba vatani olan Aybastı'da ikamet eden babam Mustafa

Asım Efendi, Fatsa - Reşadiye yolunun ilk yapım çalışmalarına bizzat katılmıştı. Öyle ki, zamanın valisi, bu yolun açılması için, yol güzergâhı üzerindeki köylerde oturan halkı kazma kürek seferber eder. Bu çalışma yoğun bir şekilde iki ay devam eder. Babam da halka yolun ehemmiyetini anlatmak ve onları çalışmaya teşvik etmek için halkın arasında iki ay müddetle evine gelmeden dolaşmıştır. Nihâyet yeni açılan Fatsa - Reşadiye yolundan hayvanla sağlanan geçitten ilk yolculuk babama nasip olmuş, ekseriyetle ata binmeden yoldan taşları ata ata Fatsa'ya gitmiş gelmiştir".

Üçüncü kez topladığı kitaplarını Mustafa Asım, Çarşamba'dan Hoşkadem'e eski Kalınçorak yolundan, sandıklarla at sırtında taşıtmıştır.¹¹ Bin bir zahmetle gerçekleştirilen bu kitap taşıma hikâyesini ben, atıyla bu işe yardımcı olan Safalık köyünden Lütfi Gürsoy'dan dinlemiştim...

Mustafa Asım, 1916'dan itibaren birkaç yıl sürekli Çarşamba'da oturur. 1912'de Aybastı'da evlendiği eşi Tuba Hanım 1916'da vefat eder. Bu eşinden olan İbrahim ve Senai, Ortaköy'de teyzelerinin yanındadır. İbrahim yanarak ölmüştür. Mustafa Asım, bu sefer Çarşamba'da Sâibe Hanım ile evlenir. İki oğlu da bu hanımdan olur: Vecihi ve Kemal. Vecihi, birkaç yaşında iken hastalanıp ölmüştür. Kemal, 1923 doğumludur. Adı, Milli Mücadele'nin lideri, Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal'e izafeten verilmiştir. Mustafa Asım'ın aile hayatının hikâyesi oldukça karmaşık ve uzundur. O zamanların toplum ve aile yapısını anlamak için uzun ve kapsamlı tahliller yapılması gerekmektedir. Bu konu Mustafa Asım hakkında hazırlamakta olduğumuz bütünlüklü bir biyografi kapsamında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Seferberlik yıllarının bitimine kadar Çarşamba'da kalan Mustafa Asım, daha sonra yukarıda da belirtildiği gibi sadece kış aylarını Çarşamba'da geçirmekte, yaz aylarında ise ailesiyle birlikte Hoşkadem'e ve yaylalara çıkmaktadır. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, muhtemelen 1930 yılından sonra artık Çarşamba'ya hiç gitmez. Muallimlik görevi ne kadar sürdü tam olarak bilmiyoruz. Çarşamba'da kendisinden farklı alanlarda da yararlanılmıştır. Mesela kendisine Çarşamba Müftülüğü'nden 4.5.1922'de şu yazı gönderiliyor:

"Dersaadet Dersiâmlarından Ordulu Mustafa Asım Efendi Hazretlerine,

Mahkeme-i Şer'îye'de bir mesele-i mühimme-i şer'îyenin tahakkukuna lüzum-i şer'î hâsil olmuş; zat-ı âileri dahî bu hususda teşekkül eden Meclis-i İlmiye'ye dâhil bulunmuş olduğunuzdan lütfen bugün saat sekizde Mahkeme-i Şer'îye'ye teşrifiniz

ricasıyla işbu tezkire takdim kılınur efendim. Fi 8 Mayıs sene 338 / 4.5.1922

Çarşamba Müftüsü. İmza (Okunamıyor)" (YA-MAY-K6-021).

Yine Çarşamba Müftüsü, 1928 yılında, Mustafa Asım'dan resmi bir yazı ile, Ramazan ayı boyunca, Orta Mahalle'de Keten camiiinde,¹² ikindiden sonra, Nafiz Efendi ile münavebe ile "vaaz ve nasihat ifasına himmet etmelerini" rica etmektedir (YA-MAY-K4-21). Ramazan Bayramı'nda ise "vaaz ve nasihat etmek üzere Aşağı Turgutlu Köyü camiiinde"¹³ olacağı, Müftü tarafından köyün İmam, Muhtar ve cemaatına duyurulmakta, kendisine "hürmet ve riayet etmeleri" tavsiye olunmaktadır (YA-MAY-K4-022).

Yukarıdaki yazılardan da anlaşıldığı üzere, Mustafa Asım, ya Dersaadet ya İstanbul ya da Bayezid dersiâmlarından unvanını kullanmaktadır. Dersiâm, medreselerde öğrencilere, camilerde **halka açık ders verme** yetkisine sahip müderris için kullanılan unvandır. Kelime aslında, "**umuma, halka açık ders**" anlamına gelir. Daha sonra bu tür dersler vermeye yetkili müderrislere de dersiâm denilmeye başlanmıştır. Dersiâm olabilmek için medrese öğrenimini tamamlayıp icâzet aldıktan sonra bir imtihana daha girmek gerekiyordu. Bu şekilde halka açık ders verme yetkisi kazanılıyor ve halk arasında daha etkili hale geliniyordu. II. Mahmud, ıslahatlarını halka duyurma konusunda dersiâmlardan geniş ölçüde yararlanmıştı. 19. Yüzyılda önemleri daha da arttı. 1869'da İstanbul'da 166 medresenin sekseninde 180 dersiâm ders veriyordu. Diğerlerinde dersiâm yoktu. Medreselerin çoğunda sadece bir dersiâm görev yapmakta iken bazılarında üç beş dersiâm bulunuyordu.

19. yüzyılın ikinci yansında dersiâmlık imtihanı için yeni kurallar getirildi. İmtihanları, ders vekilinin başkanlığında tanınmış ulemadan oluşan bir heyet yapıyordu. II. Abdülhamid'in saltanatının (1876-1909) ortalarına kadar dersiâmlık imtihanları yılda bir defa açılırken daha sonra teşkil edilen bir heyetin medreselerde belirli aralıklarla imtihan yapması, bu şekilde yılda on beş kişiye bu unvanın verilmesi usulü benimsendi. Bu unvanı alanlara ücretsiz belli bir staj döneminden sonra maaş bağlanırdı. II. Abdülhamid, ücretsiz dönemde kendilerine hazine-i hassadan dört lira ücret ödenmesini emretti. Hizmet süresiyle birlikte dersiâmlık maaşı da yükselirdi. İcâzet verme yetkisi olan dersiâmlara "müviz dersiâm" denilirdi. Dersiâmlar İstanbul'da olsun taşrada olsun çeşitli görevlere getirilmekteydi.

Dersiâmlık unvanına sahip müderrislere hariç, dâhil vb. medrese dereceleri padişah

iradesiyle verilebilmekteydi. Mesela Fatih Camii dersiâmlarından Medine Mahmudiye Medresesi müderrisine maaş tahsisatları ve terfi hakları saklı kalmak üzere mahreç payesinin verilmesi Sultan Reşad'ın bir iradesiyle sağlanmıştı. Bütün bu faaliyetlerin yönetimi Ders Vekâleti'ne, dolayısıyla meşihat makamına verilmişti. Dersiâmlar İstanbul'da bağlı buldukları büyük camilere nispetle adlandırılıyorlardı: Fatih, Süleymaniye ve Bayezid dersiâmlarından gibi... Dersiâmlar cami derslerini umumiyetle sabah namazı ile öğle namazı arasında verirler, halka açık olan bu derslere her kesimden birçok kimse katılırdı. Meselâ, Rumeli kazaskeri Hasan Refet Efendi (öl.1874) evvelce Meşihatta Başkâtip iken ve Tarihçi Lutfi Efendi (öl.1907), Fatih Camii dersiâmlarından Yerköylü Hoca Ali Efendi'nin sabah derslerine devam etmişlerdir (Tarih, XIV, 70). Darülfünunun ilk açıldığı dönemde muhtemelen dersiâmlık geleneğinin bir devamı olarak bazı derslerin hoca efendiler tarafından halka açık olarak verildiği bilinmektedir. Paris'te, Collège de France'da, tanınmış bilim adamları, haftada bir saat, halka açık ders anlatırlar. Osmanlılardaki dersiâmların camilerdeki halka açık dersleriyle Collège de France'daki uygulama arasında tarihi bir etkileşimin olup olmadığının araştırılması gerekmektedir... Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait Diyanet teşkilatında dersiâmlara da yer verilmiş, özellikle taşra teşkilatında dersiâmlar müftü ve müftü müsevvidinden sonra üçüncü sırayı almıştır. Bu unvana sahip olanlara kanunla devlet bütçesinden maaş bağlanmıştır. Hayat boyunca hem unvanlarını korumuşlar, hem de maaş almışlardır...

Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlılardan aldığı en büyük miras, insandır, toplumdur, milletin kendisidir. Osmanlı ulema sınıfına mensup, İstanbul Bayezid dersiâmlarından birisi olan Mustafa Asım da onlardan biridir. Birinci Dünya Harbi'nden itibaren ömrünün on yılını bir kasabada, on beş yılını ise doğup büyüdüğü köyünde, Osmanlı döneminden devraldığı kitaplarıyla birlikte, çevresini aydınlatmaya ve insan yetiştirmeye gayret ederek geçirmiştir. Onun mensubu olduğu donanımlı dersiâmlar grubu, Türkiye Cumhuriyeti devletinden de teşvik görmüştür. Meselâ bu ulemadan bir diğeri olan Ahmet Hamdi Akseki, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, medreselerin ıslahı konusunda fevkalade gayret göstermiştir. O, 1922'de Ankara'ya gelir. Şer' iye ve Evkaf Vekâleti Umum Müdürlüğü'ne atanır. 1923'te medreselerle ilgili bir rapor hazırlar. Burada İstanbul'da yıgılan dersiâmların Anadolu'ya geçmesinin sağlanması konusunda çözümler önerir.

Ahmet Hamdi Akseki, Tedrisat Umum Müdürlüğü görevi sırasında medreselerin yeniden

¹⁰ Bu yol hikâyesi ile ilgili olarak bkz. B. Yediylıldız (Ed.), Aybastı-Kabataş Kurultayı, Ordulular Grubu, İstanbul, 2001, s. 9-19. Yazdığı bir mektubun müsveddesi ve çeviri yazısı da burada neşredilmiştir (s. 140-143). Reşadiyeli Prof. Dr. Ali Rıza Atasoy'un bu yol ile ilgili çalışmaları için bkz. Aynı eser, s. 143-147. Krş. B. Yediylıldız, Ordu Tarihinden İzler, s. 277-308.

¹¹ Mustafa Asım'dan bu kitaplarla birlikte yedi klasör evrak kalmış olup aile arşivimizde muhafaza edilmektedir. Bu kitaplar hakkında Mustafa Asım'ın torunu Hüseyin Yediylıldız'ın oğlu Mustafa Asım Yediylıldız, bir kitap yazmış olup yakında yayımlanacaktır. Söz konusu evraktan hareketle Mustafa Asım hakkında bir tahlil denemesi tarafımdan yürütülmektedir. Bu yazının kaynakları arasında söz konusu belgeler ile Mustafa Asım'ın Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi'ndeki ve Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'ndaki dosyasında bulunan belgeler bulunmaktadır.

¹² Keten camii, tarihi ahşap bir camidir. Çarşamba'nın Orta mahallesinde, Terme Caddesinden Bedestene inen sokakta, Bedesteni geçtikten sonra sol taraftadır. Halen ayakta. Korunması gereken tarihi camilerden biridir. Yeni Cami de denilmektedir. Çarşamba'nın Ordu Köyü, Göçeli (1206) ve Şeyh Habil (1211) gibi diğer tarihi ahşap camileri için bkz. M. Sami Bayraktar, "Bafra Ve Çarşamba'da Beylikler Döneminden Kalan Tarihi Yapılar / Historical Buildings Remaining From The Period Of Beyliks In Bafra And Çarsamba", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research, Cilt: 6 Sayı: 25 Volume: 6 Issue: 25, -Prof. Dr. Hamza Gündoğdu Armağanı- www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581, s. 111-139. M. Sami Bayraktar, "Samsun'da Anadolu Selçuklu ve İlhani Döneminden Kalan Tarihi Yapılar / Historical Buildings Remaining From Anatolian Seljuks And İlhanid Period in Samsun, Uluslararası Sosyal Aratırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research, Volume 2/7 Spring 2009, s. 85-118.

¹³ Aşağı Turgutlu Köyü Camii de, tarihi ahşap bir camidir. Köyün mezarlığı içinde bulunmaktadır. Bakımsızdır. Vakit namazları kılınmakta, fakat Cuma namazı kılınmamaktadır. Köye yeni cami yapılmıştır. İhtiyaç olmasa da bu kültür varlıklarımızın korunması gerekmektedir.

yapılandırılması konusunda büyük emek harcamış ve başarılı da olmuştur. Mesela medreselere onun gayreti sayesinde İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça dersleri konulmuştur. Atatürk 5 Ocak 1923 tarihinde Konya'da Latife hanımla birlikte Dârü'l-Hilâfe medreselerini teftiş etmiştir. Yanlarında Ahmet Hamdi Akseki de vardır. Atatürk oradan ayrılırken kendisine teşekkür eder, takdirlerini bildirir ve hazır bulunan talebelere şöyle hitap eder: "...Memnuniyetle görüyorum ki, tedris (öğretim) ve tedrüs (öğrenim) cidden hakikat-i diniyye dairesindedir.¹⁴ İnşallah memleketimizi ve milletimizi ihyâ edecek asrî ve hakikî ulema (bilimciler) faziletkâr (erdemli) müderrislerimiz (aydınlarımız) sayesinde, siz olacaksınız. Kıymetli ve hakiki ulemamızın mevkii yüksektir. Ulemamızın ve erbabı ilim ve irfanımızın¹⁵ hizmeti ve irşadlan¹⁶ ile inşallah İbn-i Rüşdler, İbn-i Sinalar, Farabiler, İmam-ı Gazaliler milletimizin içinden çıkacak ve bu asrın tekâmülâtı (gelişmeleri) ile mücehhez (donanmış) olarak ihyayı hakikat-i diniyye¹⁷ eyleyeceklerdir."¹⁸

*

Ahmet Hamdi Akseki, daha sonra sırasıyla Diyanet İşleri Reisliği Müşavere Heyeti üyeliğine ve Reis Muavinliğine atanır; nihayet 1947'de Reis olur. Bu vesile ile yayımladığı tamim son derece dikkat çekicidir. Bugün bile önemini korumaktadır. Türkiye'nin siyasetten bürokrasiye bütün kadrolarının ve toplum bireylerinin bu tamimdeki ilkelere göre hareket etmesi son derece isabetli olur. Bazı maddelerini kısaltarak buraya almakta fayda görüyorum.

"1. **Vazife**, her şeyin fevkinde bir kudsiyeti hâizdir. Bize tevdi edilen herhangi bir vazifeyi tam bir aşk ve şevk ile yapmaya çalışmayı kendimize en mukaddes bir gaye edinmeli ve bunu herhangi bir mazeret dolayısıyla yapamadığınız zamanlarda bile vicdan azabı duymalıyız.

"2. **Vazife bir emanettir.** Memleketimizin inkişaf ve terakkisi de her ferdin kendisine tevdi edilen vazifeyi en iyi bir tarzda yapmasına bağlıdır. Vazifeye ehemmiyet vermemek vazifeyi bile bile ihmâl etmek, emanete ihanettir. ... Vazifesini yapmayanlar, hem Allah'a hem peygambere hem de mensup bulunduğu millete hıyanet etmiş olurlar. ...".

"4. ... **Bir din adamı, bir vaiz kendi söylediklerini evvelâ kendi nefsinde tatbik etmeli, özü, sözü ve işi birbirini tutmalıdır.** Halk, sözleri, işlerini tezkiz eden vaizlerin nasihatlarına kıymet vermez".

"Yapılacak vâ'azlarda, zaman ve mekânın icapları ve bulunduğu memleketin ahlâkî durumu dâima göz önünde tutmalıdır". ...

"**Mensup olduğumuz büyük milleti teşkil eden**

fertlerin maddeten ve manen yükselmesine ve bu suretle bütün beşeriyete terakki ve fazilet numunesi olmaya çalışmak hepimiz için dinî ve millî bir borçtur".

"Binaenaleyh, müftü, vaiz ve dersiâm arkadaşlarımızın sürekli bir suretle yapacakları vâ'azlarda dinin esaslarına, ibadet ve ahlâka dair okutacakları derslerde, yapacakları telkinlerle halkımızın din ve dünya işlerinde dâima ileri gitmelerine, ahlâk bakımından her gün biraz daha yükselmelerine, aile ve yurt sevgisinin millet fertlerinin arasındaki sevgi, saygı ve birliğin kuvvetlenmesine ve bu kuvvetin bekasına çalışmaları icap eder..."

"Bu son derece ehemmiyet verilmesi ve herhangi bir unvan altında din namına bazı cahiller tarafından halkın iğfal edilmesine asla meydan verilmemesi hakiki din adamlarına düşen en büyük vazifedir. Bu hususta çok uyanık ve pek titiz olmak lâzımdır. ..."¹⁹

*

Mustafa Asım'ın, kesin olmamakla birlikte, eldeki bilgilere göre, 1930 yılından sonra bir daha Çarşamba'ya gitmediğini yukarıda belirtmiştik. Bundan sonra hep kışın Hoşkadem'de yaz aylarında ise Eceli veya Hoşkadem obalarında kalmıştır... Ancak, kaydıhayat şartıyla uhdesinde olan **dersiâmlık** görevini, Ahmet Hamdi Akseki'nin tamimi bağlamında burada da sürdürmüştür. Bölgenin camilerinde cemaatle veya değişik vesilelerle farklı yerlerde toplanan halkla ya da görüştüğü kişilerle sürekli sohbet emiştir... Ayrıca evinde isteyenlere ders vermiş ve onları yetiştirmeye çalışmıştır. Bu köyde yetiştirdiği kişilerden bazıları Cumhuriyet döneminde sınavlara girerek başarı göstermişler ve müftü olarak görev yapmışlardır. Oğlu Senai Yediyıldız da bunlardan biridir. 1949'da Gököy ilçesinde vaiz olarak göreve başlamış, Aybastı'nın ilçe olmasıyla birlikte buraya kurucu müftü olarak atanmış ve toplam kırk yıl hizmetten sonra buradan emekli olmuştur. Babası gibi kendisi de normal görevi dışında yörenin iman, okul yapımı ve her türlü sosyal faaliyetler alanında çok önemli hizmetler gerçekleştirmiştir. Mustafa Asım Efendi'nin 1908'de yaptırdığı ev ve serendi hala ayakta ve boştur. Oğlu Senai Yediyıldız'ın ellili yıllarda yaptırdığı ev ise, oturanı olmasa da, içindeki eşyası ile birlikte varlığını korumaktadır. Ailenin söz konusu bu iki evi, bir eğitim kurumu gibi işlev görmüşlerdir. Senede birkaç kez, özellikle bayramlarda, burada aileden otuz kırk kişinin toplandığı ve köyümüz halkıyla buluştuğu oluyordu. 1990'lı yıllardan biriydi. Aile içinde bu sosyal ve kültürel faaliyetlerin nasıl daha kurumsal hale getirilebileceği tartışılırken yeni bir fikir ve proje ortaya çıktı: Hoşkadem'e bir kültür evi yaptırmak. Öyle bir bina inşa edilecekti

ki, buranın bir katı kütüphane olacaktı. Binada ayrıca, çok işlevli bir salon, çeşitli seminer ve eğitim faaliyetlerinin yapılabileceği muhtelif odalar, yöreye araştırma yapmak üzere veya herhangi bir sebeple gelen konukların kalabileceği iki kısımlı döşeli odalar ve ofisler bulunacaktı. Mevcut kitaplar kültür evinin kütüphanesine konulacak, bizler de kitaplarımızı oraya bağışlayacak idik. Köyün bütün sosyal ve kültürel faaliyetleri bu kültür evinde ve özellikle çok işlevli salonunda gerçekleştirilecekti. Bu fikir, o zaman seksen beş yaşında olan Senai Yediyıldız'ın çok hoşuna gitti. Hemen kısa sürede bina projesinin yaptırılıp kendisine verilmesini istedi bizlerden... Proje yaptırıldı. Ve kendisi temeli kazdırıp inşaata başladı. Beş katlı binanın kaba inşaatı üçüncü katta iken bizleri yine topladı Hoşkadem'e... Genel bir değerlendirme yapıldı. Tarihi kültürümüzün yenilenerek geliştirilmesi ve yeni bir medeniyet kurulması yolunda Hoşkadem temsilcisi olmanın gururunu yaşıyordu... Ne yazık ki, bir hafta sonra vade bitti ve Hakk'a yürüdü... (11.04.1999). Onun iyilik iradesi ve hizmet aşkı, yokluğunda da etkili oldu ve çocuklarının da gayretiyle binanın inşaatı tamamlandı. Ancak, ülkemizde yanlış uygulanan iktisadi politikalar yüzünden senenin on ayı Hoşkadem ve çevre köylerde kimse kalmadığından binanın kültür evi olarak değerlendirilmesinin çok işlevsel olmayacağı düşünülerek, Senai Yediyıldız Hoşkadem Kültür Evi Derneği'nin mülkü olan binanın kullanım hakkı, belli bir süre için Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildi. Birkaç yıl önce bina, Kabataş Senai Yediyıldız İmam Hatip Lisesi'nin açılışına vesile olduysa da, bünyesinde bugün Kabataş Anadolu Lisesi konuk edilmektedir. Hoşkadem Senai Yediyıldız Kültür Evi Derneği ise, yörenin sosyal ve kültürel tarihi hakkında bilimsel araştırmalar yapmaktadır...

*

Hoşkadem köyü adını, 14. Asırda bölgeyi fetheden ailelerden birine mensup Hoşkadem Fakı'nın adından almıştır. Oğlu Ali, 1455 yılında, Osmanlı'nın zirvenin, bir zamanlar Hacıemiroğulları ile Trabzon Rum Devleti arasında sınır bölgesi olduğu anlaşılıyor. Bu sebeple buraya düşmanı gözetlemek ve geri bölgelerle haberleşmek üzere Kargu denilen bir ateş kulesi dikilmişti. Tabii birçok şehit kanı dökülerek fethedildikten sonra... Şehitlikler, Maşad/Meşhed adıyla eski mezarlıklar halinde ve halkın hafızasında hâlâ yaşamaktadır. Hoşkadem Fakı da evliya olarak bilinmektedir. Tepelerde başka evliyalar da vardır.²⁰ Yörenin şehitleri ve fatihleriyle birlikte, Köye adını veren Hoşkadem Fakı, İstanbul Bayezid Dersiâmlarından Mustafa Asım Efendi, onun dedesi Molla Ömer ve kendisinin bu köyde okutup yetiştirdiği Aybastı Müftülerinden Senai Yediyıldız, hep birlikte bu köyün mezarlıklarında ebedi uykularını uyumaktadırlar... Yaşayan Hoşkademliler orayı terk etmiş olsalar bile, onlar köyün bekçiliğini yapmaktadırlar...

²⁰ Bunlar için bkz. B. Yediyıldız, Ordu Tarihinden İzler, s. 109 vd., 170-171.

Osmanlılar döneminde, dersiâm Mustafa Asım'ın kütüphanesi, yukarıda da belirtildiği gibi, bir kez yanmış bir kez de yağmalanmıştır, hem de İstanbul'un göbeğinde... Cihan Harbi yıllarında Osmanlı'nın nahiye müdürünün şerrinden dolayı Hoşkadem'den ayrılmak zorunda kalan Dersiâm Mustafa Asım Efendi, Cumhuriyet döneminde Çarşamba'da yeniden oluşturduğu kütüphanesiyle birlikte 1930'da yeniden Hoşkadem'e dönmüş ve dersiâmlık görevine burada devam etmiştir... Kitaplarını hiçbir zaman ne saklamış ne de bazılarının iddia ettikleri gibi toprağa gömmüştür... Evi halk eğitim merkezi gibi halka hizmet sunmuş, aralarında ilâhiyatçıların da bulunduğu insanlar yetiştirmiştir... Torunlarından birçoğu tıptan ilâhiyata, matematikten tarihe, kimyadan yabancı dillere birçok alanda yüksek tahsil görmüşlerdir... Yurt dışında doktora yapmışlar, ağırlıklı olarak din adamı ve öğretmen olarak ülkenin birçok yerinde, Kanada'dan Belçika'ya ve Almanya'dan Fransa'ya uzanan birçok yabancı ülkede Türk Milleti adına görev yapmışlar ve halen yapmaktadırlar...

Sırf şu çarpıcı örnek bile, kocaman bir asrın sonunda hala Cumhuriyet döneminde eski kitaplar yakıldı, toprağa gömüldü; kimse dinini, diyanetini öğrenemedi diyenleri yalanlamıyor mu? Bir inkılap yapılmıştır. Muhakkak din istismarından dolayı takibatı hak edenler olmuştur, tıpkı bugün olduğu gibi! Kraldan fazla kralcı kesilerek zulmedenler de olmuştur, yine tıpkı bugün olduğu gibi! Öyleyse işin doğrusu, din, kültür ve medeniyet işlerini siyasete bulaştırmamak gerekmektedir...

Peygamberimiz, "**insanların ilk Peygamberlikten beri duyageldikleri sözlerden biri; utanmazsan dilediğini yap! Sözüdür**" diyor. Utanmıyorlar, dün olduğu gibi bugün de, bazıları, akıl ve bilim dışında, ya cehaletten ya da hıyanetten her şeyi söylüyor ve yapıyorlar! Ama bu milletin ezelden ebede giden doğru yolunu tekrar bulacağından, İslam ve Türk kültürünün öz dinamiklerinden hareket ederek, eleştirel bir yaklaşımla çağdaş kültürleri özümleyen, iyilik ve yaratıcılığa dayalı, bütün insanlığı kucaklayan yepyeni bir medeniyet yaratacağından eminim...

¹⁴ Dinin hakikatine uygundur.

¹⁵ Bilim ve irfan sahibi insanların.

¹⁶ Doğru yolu gösterme.

¹⁷ Dinin hakikatini diriltileceklerdir.

¹⁸ Veli Ertan, Ahmet Hamdi Akseki, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1988, s. 15-16.

¹⁹ Veli Ertan, age, s. 30-31.

AVNİ KAYSAL

BAŞTABİBİM O YAR
BENİ SORARSA

Baştabibim o yar beni sorarsa
Artık buralara uğramıyor de
Beni görmek gibi niyeti varsa
Gelmesin ayakta duramıyor de

De ki boyun eğmiş kedere gama
De ki gözler dönmüş buğulu cama
Hekimler derdini buldular ama
Yazılan ilaçlar yaramıyor de

Gönül uslanmıyor ümit ölsede
Yüreğini pare pare bölsede
Arada sırada yüzü gülsede
Düşlerini hayra yoramıyor de

Titreyen elleri kalem tutmuyor
Yazmaya çizmeye gücü yetmiyor
Resimlere bakmak fayda etmiyor
Zaten gözleride göremiyor de

Bu gün felek ile keyfi serindi
Bakışları manalıydı derindi
El salladı konuşmaya erindi
Sorulara cevap veremiyor de

Baştan sona düşündükçe insanı
Kamçılıyor dile düşen isyanı
Bu yalan dünyanın en acı yanı
Zor günlerde kimse aramıyor de

SANA NE

Bırak felek değme benim yarama
Sınır koyma o yar ile arama
Sevdiğinden ayrı kalmak zor ama
Küser küser barışırım sanan ne
Duman tütmez tutuşmayan bacadan
Kim usanır aşk denilen heceden
Yar gelince kısa kalan geceden
Gündüzlere kanşırım sana ne
Hiç yorulma ışmar edip göz edip
Hiç yorulma söylenmemiş söz edip
Ben yarımle cilve edip naz edip
Bir tenhada görüşürüm sana ne
Loş mu kalsın sevgiliye ışıgım
Boş mu kalsın gönül denen beşiğim
Sevdiğine can adayan aşığım
Zaman ile yarışırım sana ne
Saraylar konaklar al senin olsun
Dünyayı başına çal senin olsun
Hiç bir şey istemem yar benim olsun
Samanlıkta sarışırım sana ne

MUSA İŞLEYEN

BİR GÜN

Sabah olur, biter gece
Devran terse döner bir gün
Böyle sürmez bu işkence
Gözyaşımız diner bir gün

Bahardır her kışın sonu
O da geldi eni konu
Ne istersek bize onu
Bahar elbet sunar bir gün

Mecnun Leyla için çölde
Bülbül diken görmez gülde
Candan seven her gönülde
Aşk ateşi yanar bir gün

Ömür boyu çeksek çile
Getirmeyiz bunu dile
Arkamızdan hayır ile
Dostlar bizi anar bir gün

Vicdan denen yargıcımız
Bizim her an baş tacımız
Onun ile iç acımız
Belli olmaz diner bir gün

Her şeyin bir zamanı var
Kış bitmeden gelmez bahar
Bulut ağlar, rahmet yağar
Toprak suya kanar bir gün

Dünya malı biter her an
Aldanmakta güce tapan
Yanıyor gafil olan
Zulmün nân söner bir gün

GÖNLÜM

Onca çiçek durur iken
Bir çiçeğe kondu gönlüm
Hurilerden, meleklerden
Bir güzele kandı gönlüm

Dünyaya hiç meyletmeden
Asudeydi ruh ve beden
Alev aldı sanki birden
Aşk nânyla yandı gönlüm

Aşkın ateşi bir kere
Tutuşarak birdenbire
Yanıp durdu uzun süre
Şimdilerde söndü gönlüm

Ferhat gibi dillerdeydi
Mecnun gibi çöllerdeydi
Yaban gurbet ellerdeydi
Yuvasına döndü gönlüm

Süremeden zevküsefa
Kimi zaman çekti cefa
Gösterdi hep ahde vefa
Zemzemlerle yundu gönlüm

Hakka olan sevgi seli
Aşkların en mükemmeli
Sever iken bir güzeli
Yaradan'ı andı gönlüm

Prof. Dr. AZİZ EKŞİ

Yine pekmez mevsimi geldi!..

Pekmez geleneksel gıdalarımızdan biri. Bir çok meyveden yapılıyor. Ordu'nun sahil kuşağında daha çok üzüm(muhacir/ izabella) ve incir, yukarı kesimlerde ise elma, armut ve kuşburnu pekmeze işleniyor. Süreç genellikle hazan mevsimi ile başlıyor. Çünkü çoğu meyvenin olgunlaşma dönemi bu mevsime rastlıyor. Böylece hem meyve fazlasını değerlendiriyoruz hem de meyveyi kış için farklı bir çeşniye dönüştürüyoruz. Yöre ve yöntemlere göre katı ve cıvık, tatlı ve ekşi gibi bir çok çeşidi var. .

Eskiden yalnız köyde ve ev ölçeğinde işleniyordu. Zamanla insanlar gibi pekmez de köyün dışına taşdı. Fabrika ölçeğinde de üretilmeye başlandı ve üretim yöntemi de farklılaştı. Köyde açık kazanda kaynatılırken, fabrikada vakumlu aygıtlarda koyulaştırılıyor. Açık açık kazanda kaynama sıcaklığı daha yüksek ve koyulaşma süresi daha uzun. Bu geleneksel yöntemle yapılan köy pekmezi de diyoruz. Vakumlu aygıtlarda ise kaynama sıcaklığı daha düşük ve koyulaşma süresi daha kısa. Buna da vakum pekmezi diyoruz. Köy pekmezinin fanatikleri olduğu gibi vakum pekmezini tercih edenler de var.

Her iki yöntemin ortak yanı; şıranın suyu buharlaşırken kıvamın artması ve rengin de koyulaşması. Ancak kararırma(esmerleşme) düzeyi köy ve vakum pekmezinde oldukça farklı. Köy pekmezinin rengi daha koyu, vakum pekmezinkinki ise açıktır. Bu fark esas olarak kaynatma tekniğinden kaynaklanıyor. Kaynama sıcaklığı ne kadar yüksek ve ısıtma süresi ne kadar uzun ise renk o kadar koyu oluyor. . Buna paralel olarak hafif acımsı bir tat tonu da gelişiyor.

Rengin geçekte kimyasal bir dönüşümün sonucudur

ve fazlası sakıncalıdır. Gıda biliminde bu dönüşüme MAİLLARD tepkimesi diyoruz. Tepkime, meyveden gelen şeker ile amino asid arasında başlıyor ve koyu kahve renkli melanoidin oluşumuna kadar gidiyor. Ara basamaklarda aldehit ve keton gibi bileşikler oluşuyor. Renk ve tat değişimi de bu aşmada başlıyor. Bu ara bileşiklerin en yaygın hidrokismitilfurfural(HMF) dir. Bunların oluşumu da sıcaklık ve süreye bağlı. Sıcaklık arttıkça ve süre uzadıkça miktar artıyor. Dolayısı ile köy pekmezinde daha çok, vakum pekmezinde ise daha az HMF oluşuyor. Böylece iki pekmez hem bileşim hem de renk açısından farklılaşmaya başlıyor.

HMF sağlık açısından risklidir. Çünkü sindirim sırasında sülfokismitilfurfural(SMF) denilen başka bir bileşiğe dönüşebiliyor(1).SMF genotoksik ve mutajenik etkilidir. Başka bir deyişle DNA hasarına yol açabiliyor(2,3).

JECFA(4)'ya göre HMF için endişe eşiği kişi başına günde 540 mikrogramdır. EFSA(2) tarafından tahmin edilen alım düzeyi ise kişi başına günde 1600 mikrogramdır. Yani tüketilen miktar endişe eşiğinin yaklaşık üç katı. Tahmin abartılı olsa bile gıda ile alınan HMF miktarının endişe eşiğini aştığı açıktır. Bu durumda yapılması gereken şey, öncelikli olarak gıdalardaki HMF oluşumunun azaltılmasıdır.

Köyde pekmezin açıkta, odun ateşinde ve büyük kazanlarda kaynatıldığını biliyoruz. Biraz koyulaşınca üzerine yeni şıra eklendiğini de görüyoruz [BİR GÖZLEM]. Böylece kaynatma süresini uzattıkça uzatıyoruz. Çoğu kez akşam ateşi söndürüp ertesi sabah yeniden yakıyoruz. Bazen ateşin üzerinde

birakıp gidiyoruz.Farkında olmadan, HMF oluşumu için elimizden geleni yapıyoruz!..

Pekmez öncelikle bir enerji kaynağıdır. Çünkü büyük ölçüde şekerden(glukoz ve fruktoz) oluşuyor.100 gramındaki şeker miktarı 70-75 gram, sağladığı enerji ise 300 kal dolayındadır. Buna göre 100 gram pekmez, günlük enerji gereksiniminin(2000 kal) %15'ini karşılıyor. Bir porsiyon pekmezin(20 gram, 60 kal) günlük enerji gereksinimini karşılama oranı ise %3'tür.

Fakat pekmez iyi bir demir kaynağı değildir. Kişi başına günlük demir gereksinimi 14 miligram, 100 gram pekmezin içerdiği demir 1.5 miligram, 1 porsiyon(20 gram) pekmezinki ise 0.3 miligramdır. Dolayısı ile 1 porsiyon pekmezdeki demirin (0.3 mg) günlük gereksinimi(14 mg) karşılama oranı yalnızca %2'dir.Bu veriler pekmezin demirce zengin veya demir kaynağı bir gıda olduğunu doğrulamıyor. Çünkü bir gıdanın etiketine "mineral/vitamin kaynağı" yazılabilmesi için, 1 porsiyonundaki vitamin/mineral miktarın günlük gereksinimin en az %15'ini karşılanması gerekiyor.

Dolayısı ile, demir kaynağı diye çocuk gıdalarına pekmez katılması uygun değildir. Birincisi, pekmezdeki demir miktarı sanıldığı kadar yüksek değildir. İkincisi, pekmezde oluşan HMF'nin sağlık açısından riskli olmasıdır. Nitekim, farklı üzüm çeşitlerinden yapılan köy tipi pekmezlerde saptanan HMF miktarı ortalama 170 mg/kg'dır(5). Bu oldukça yüksek bir değerdir. Köy pekmezini çok sevsebiliriz fakat bu riski görmezden gelemeziz [BİR ANI].

Bunu derken," köy pekmezi yemeyelim" demiyoruz. Bu geleneksel gıdayı kuşkusuz korumalıyız. Fakat ne yediğimizi bilmeliyiz, daha iyisini yapmalıyız ve varsa sağlık riskini azaltmalıyız.

HMF daha çok koyulaştırma sırasında oluştuğuna

göre kaliteyi iyileştirmeye de bu aşamadan başlamalıyız. Bu amaçla; (1)şırayı daha küçük miktarlarda kaynatmalıyız, (2) kaynatma kabının yayvan olmasına dikkat etmeliyiz, (3) kaynatmaya başlayınca ara vermemeliyiz, (4)kaynatma sırasında yeni şıra eklemekten kaçınmalıyız, (5) kaynatma boyunca sık sık karıştırmalıyız, (6)aşırı kaynatmaktan sakınmalı ve bu amaçla başlangıç hacmi ¼'e düşünce kaynatmaya son vermeliyiz, (7) biraz soğuyunca cam kavanozlara doldurmalıyız,(8) mümkünse taşırması su ile soğutmalıyız ve (9) serin bir ortamda depolamalıyız. Ayrıca, ambalaj olarak onaysız plastiklerden ve plastiklerin ikinci kez kullanılmasından kaçınmalıyız.

Böylece hem sağlık riskini azaltacağız, hem kaliteyi yükselteceğiz hem daha ağız tadı ile tüketeceğiz hem de köy pekmezini geleceğe taşıyacağız...

KAYNAK: (1)MONIEN vd.2009. Chemical Research in Toxicology, 22;1123-1128 (2)EFSA.2005. The EFSA Journal, 215;1-73 (3)BAKHIYA vd. 2009. Biochemical Pharmacology,78; 414-419. (4)JECFA.1996. WHO Food Additives Series:35. IFCS, WHO. Geneva. (5)TÜRKBEN vd. 2016.Tarım Bilimleri Dergisi, 22;339-348

NECATİ KIRIŞ

BENİM GİBİ

Tarihten bu güne şudur hikâyet;
Dostunu bil düşmanına dikkat et.
Gaflete dalarsan etme şikâyet
Görevi ihmalden kaç benim gibi

Bal olacak çiçek açarmış sanı
Çiçekli kırlara uçarmış anı
Dar geliyor gönle nefret diyan
Muhabbet yurduna göç benim gibi

Hiç eksik olmasın hiç yâr, çiçeğin
Bağından yolmasın ağyar, çiçeğin
İçinde solmasın bahar çiçeğin
Her zaman yeniden aç benim gibi

Yaşamak nefretle olurmuş, haydaa!
Sevgisiz yürekler değer mi kayda
Hırstan kinden husumetten ne fayda
Sevgi ırmağından iç benim gibi

Kurandan tevhitte başka yol tutma
Rüyayla yaşayıp hayalle yatma
Uçana göçene itibar etme
Akılla bilimle uç benim gibi

Mevla'm yol göstermiş geçesin diye
Akıl vermiş doğru seçesin diye
Bilgi vermiş fikir vermiş hediye
Doğruyu yanlıştan seç benim gibi

Av.LÜTFİ TOPALOĞLU

ORDUNUN
TÜRKÜSÜ

Derdimin devası susu havası
Güllük gülistanlık bülbül yuvası
Bir bitmez tükenmez gönül hevesi

Dumanlı dumanlı başı Ordunun
Cevherdir toprağı taşı Ordunun

İrem bağ sanki fındık bahçesi
Doğrusu hoş şu Ordunun lehçesi
Yar geliyor elde fındık bahçesi

Beti bereketi boldur Ordunun
Fındıktır balıktır baldır Ordunun

Ordunun dağları sıra sıraya
Meletliler Canik derler buraya
Gözyaşım çağladı çağladı döndü dereye

İrmakları coşkun akar Ordunun
Güzelleri canlar yakar Ordunun

Turnalıktan Çambaşına vardın mı
Çamların altına postu serdin mi
Mezarının böylesini gördün mü

İç suyunu kana kana Ordunun
Oyun etti güzeli bana Ordunun

Yaz geldi Çambaşı vurdu aklıma
Rastlamadım ben böyle iklime
Atladın mı doru taya bekleme

Yaylaların hayranıyım hayranı
Kalk gidelim şimdi yayla zamanı

Hayat verir Bolamanla Meleti
Nzarlıktır Perşembenin göleti
Ormanlar yurdumun süsü seyreti

Muhteşem dağları engin denizi
Derinden çağırıyor koynuna bizi

KEMAL MENCELOĞLU

ŞEHİTLERE
SELAM GÖTÜRÜN

Kıymetli canını Allah'a verdin
Vatan,millet için kol kanat gerdin
"Kim var?"denilince,"Ben varım"derdin
Yüce Peygambere selam götürün

Candan da değerli daha ne vardır?
Zilletle yaşamak şehide ardır
Doğruluk namına her şeyi kardır
Ebu Bekir Sıddıka selam götürün

Teröriste kurban verdik sizleri
İhanet ehlinin yoktur yüzleri
İhmali olanların kördür gözleri
Adaletli Ömer'e selam götürün

Dağlar,taşları vatan edenler
Canları davaya kurban verenler
Kanlı elbiseyi giyip gidenler
Çift nurlu Osman'a selam götürün

Cesaret,yiğitlik ondan sorulur
Kahraman da insan,elbet yorulur
Zülfikar elinde düşman savurur
O cömert Ali'ye selam götürün

Yiğitliği dillere dstandır onun
İsterseniz gidin Uhud'a sorun
Yaptığına Vahşi de pişmandır onun
Kahraman Hamza'ya selam götürün

Uhud'da canları feda edenler
Hepsi de kahraman farklı nedenler
Dünyadan ukbaya şehit gidenler
Muallim Musab'a selam götürün
Bedir'de verdik büyük savaşı

Orda şehittir ondört yiğit başı
Efendimin gözünden döküldü yaşı
Bedir yiğitlerine selam götürün

Hasan'la Hüseyin Cennet gençleri
Ashabı kiramın hem en dinçleri
Zalimlere karşı yetmez güçleri
Mazlum Hüseyin'e selam götürün

Kerbela'da ehli beyt edildi şehit
Malazgirt'te Alparslan isimli yiğit
Milletim yaşanan her şeye şahit
Ulubatlı Hasan'a selam götürün

Hep Allah adına çıktık yollara
Her birimiz dağıldık farklı kollara
Rabbim de şahittir tüm olanlara
Antep'te Şahin'e selam götürün

Fransız uşaklar Maraş'a girmiş
Paçavra bayrağı kaleye dikmiş
Bir güzel adam Cuma yok demiş
Sütçü İmama da selam götürün

İstiklal harbini verdik ülkede
"Ya şehit ya gazi "vardır ilkede
Vatan için ölmek yakışır Türk'e de
İzmir'de Tahsin'e selam götürün

Ne kadar yazsam da arkası gelmez
Sevdayı kaybeden davayı bilmez
Vatan evladının başı eğilmez
Şehitler,şehitlere selam götürün
Ömer Halisdemir'e selam götürün

SERTAÇ ÇINAR

SOĞUK BEDEN

Yüreğimde duygular eksik bugünlerde
Artık kuramıyorum güzel cümleler
Boş beyaz kağıda yazamıyorum şiirler
Seni anlatamıyorum martılara

Oysa en çok sevdiğin değilmiydi martı sesleri
Ve kıyaya sertçe vuran dalgalar
Bir hayalin vardı ıssız bir ada yalnızlık ve sen
Düşlediğin ıssız ada şimdilerde benim ıssızlaşan yüreğim

Adım attığım sahil boyu bile sessiz şimdiler de
Sadece yere düşen sararmış yapraklar eşlik ediyor bana
Ve yüreğimde esen soğuk hazan yelleri
İçtiğim sıcak salep ısıtıyor içimi

Kara kış kapımda artık
Ve yılında son haftasındayım
Duygular eksik hayaller yarım
Yokluğun hasrete eş değer

Bir çocuğun Noel babayı beklemesi gibi
Bende seni bekliyorum
Biten bir yılda gelen yep yeni yılıma
Sen olursun en güzel hediye bana

Yüreğimde duygular eksik bugünlerde
Artık kuramıyorum güzel cümleler
Boş beyaz kağıda yazamıyorum şiirler
Seni anlatamıyorum martılara

EROL AYDOĞAN

SÖYLEYECEK TÜRKÜLERİM KADAR,
KONUŞACAK SÖZLERİM DE VAR BENİM !!

Karnca'yı çalıştırıp, ağustos böceğini yan gelip yatıran sonrada eline GİTARİ veren, buda yetmezmiş gibi kız çocuklarımıza "YA DAVULCUYA YA ZURNACIYA KAÇAR" deyip müziği, sanatı ve sanatçıyı küçümseyen "mühendislik çalışması" yarım asırdan fazladır gönül bahçemizi tarumar etmektedir.

Halbuki Müzik "doğru pencereden bakıldığında" bütün güzellikleri kendinde barındıran bir AHLAK sistemidir. Bu durum ise ancak ahlaki değerlere sahip sanatçıların, erdemli sözlerle bezenmiş "Ahlaklı Müzikerleriyle" anlaşılabilir. (Abdülkadir Meragi, İtri, Dede Efendi, Mevlana, Yunus, Hacı Bektaş-ı Veli, Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Aşık Veysel, Sümmani, Daimi, Mahsuni Şerif, Neşet Ertaş, Amir Ateş vb gibi niceleri.)

Peki nedir AHLAKLI MÜZİK ?

Ahlaklı müzik toplumun omurgası, kültürel ve ahlaki birikimlerinin yansımasıdır.

Ahlaklı müziğin içerisinde bir toplumun değer yargıları, inançları, kültürel birikimleri vardır. Acıyı, hüznü, sevgiyi, sevinci, aşkı, insan, doğa ve yaratıcı sevgisini estetik, üslup ve ahenk içerisinde yansıtır ahlaklı müzik. Sevgiler, aşklar daldan dala konan deyil, bir gönülde karar kılan şeklindedir, ömürlüktür. Bu sayede hem toplumun genetik hafızasını taşıyan sanatçılar ortaya çıkar ve artar hemde "ahlaklı müziğin" temelleri yeniden atılmış olur.

Her devirde Ahlaklı ve ahlaksız müziğin temsilcileri olmuştur. Bundan sonra da olacaktır. Gerçekte müziği ahlaksız hale getiren sebep, ahlak dışı yaşantıya ve fikre sahip olanların ahlak dışı yazdıkları sözlerdir. Müziğin cazibesi filmlere ve dizilere de taşınıp, ahlak dışı senaryolarla ve sözlerle toplum uyuşturulmakta ve bozulmakta ve ne yazık ki bu filmlerde oynayanları, sözleri yazan, besteleyen ve icra edenleri sanatçı, popstar, megastar, ünlü film yıldızı ve meşhur olarak algılayıp görmekte ve bu kişilerin çarpık ilişkileri, gayri meşru yaşantıları, kötü alışkanları magazin programlarıyla gündeme getirilip toplum ahlaki dengesi yıpratılmaktadır.

Sonuçta birbirine sapık düşüncelerle bakan, çocuk istismarı yapan, suç işleyen, eşini aldatan, gönül ihmal edip insanı robotlaştıran duygusalsızlaştıran

bu mühendislik çalışması amacına ulaşmış oluyor. Müziğin yapıcı ve yıkıcı rolü düşünüldüğünde, bunun bir mühendislik çalışması ve misyoner algı yönetimi olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Bir toplumun ahlakını bozmak isteyenler ahlaksız sözlerle, müziğin cazibesini ve markalaştırdıkları yüzlerle de bir toplumu yok edebilmektedirler.

Öyleyse bu duruma bir panzehir üretmek her duyarlı, sağduyulu, yetkili, güç, imkan ve bilgi sahibinin asli vazifesidir. Sanatçı bir toplum mühendisidir. O'nun sözleriyle ve şarkılarıyla toplum şekillenir. Ahlaklı sözlerle yapılmış bir müzik, ahlaklı bir toplumun oluşmasında etkilidir.

Sanat estetikdir, güzelliştir. Sanat güzelle uğraşır. Bu güzelliği ortaya çıkaran kaşif sanatçıdır. Sanatçının mücadelesi kendisiyledir. Ürettiği ve kendini ahlaken yücelttiği oranda ahlaklı müziğin temsilcisi olur.

Ancak günümüzde herşey siyasetin gölgesi altında şekilleniyor. Sanatçı ise kimsenin adamı ve malı deyildir. Sanatçı toplumun ortak değeridir. Sağa sola çekmeye gelmez. Sanatçıyı kendisine muhtaç gören kişi veya kurumlar acziyet, ego ve güç sarhoşluğu içerisindeyler.

Şiirin manası şairin gönlünde saklıdır. Sanatçıya ön yargı ile bakmak yanlış olur çünkü sanatçı aynadır, her bakan kendini görür. Bu sebeple sanatçının gözünde herkes haklıdır.

**"Aşklar inci tenden
İncinme incitenden
Kemâlde noksan imiş
İncinen incitenden"**
"Erzurumlu Alvarlı Efe"

Bize düşen temiz bir niyetle, dost acı söyler kabilinden doğruyu ve hakkı ayağa kaldırmak, gerçek sanatçı profilini halkımıza yeniden çizmek, bozulan ağızlarımızı ve kalbimizi onarmak olmalıdır. Bu niyetle ülkemizde boş tartışma ve kavgalar bir kenara bırakılıp SANATA DA SIRA GELSİN diye

"Söylediğimiz şarkılarımız, türkülerimiz kadar konuşacak sözlerimizde var diyoruz."

ÜNZİLE YAMAK

KUŞKU

Gece karanlık
Gökyüzü sancılı.
Rüzgar kuvvetli ve sıcak
Ürkütüyor insanı
Dallar secdede sanki
Benimde gönlüm,
Yıldızsız, aysız bu gece.
Çünkü,
Sen yoksun gündüzlerimde
Baharımda gelmez, yazım da.
Mevsimlerde oluşmaz.
Çünkü,
Dünyam dönmez.
Sen olmadan gönlümde.
Kollarıma dokunur rüzgar.
Ellerin gibi yumuşak,
Sandalyede,
Boşta kalan eteğim havalanır.
Karanlıktır gece,
Yalnızlık korkutucu.
Ne olur?
Sensiz olmuyor.
Dün gece ki, gibi gel yanıma.
Gecelerime ay, gündüzlerime güneş ol.
Sen ol dünyamda.
Çünkü;
Sensiz yaşam olmaz bende.

ZEKİ ORDU

KALEM KARDEŞLİĞİ

Cemil Meriç: "Dergiler hür tefekkürün kalesi" diyordu. Her ne kadar günümüzde dergiler; "Fildişi kulelerde" oturup "Kendi surlarını" örmüş kişilerin olsa da çeşitli fikirlere açık olanlar da yok değil.

Yine Cemil Meriç; "Kitap istikbale yollanan mektup" diyor. Kitap veya dergi bir sancının ürünü. Fikirleri açığa çıkarmanın ötesinde, fikirleri tarihe havale etmektedir. Yazı tarihe düşülen kayıttır. Bundan dolayı mühimdir.

Bilinen şekliyle birden çok kişinin bir araya gelerek düşüncelerini bir yerde buluşturmak açısından dergi kültür tarihimizde önemli bir yere sahiptir.

Bu düşünceler doğrultusunda çıkarılan yüzlerce dergi olmuştur. Tıpkı şu an elimizde olan dergi gibi.

Ancak bazen bilinenden farklı olarak vücuda gelmiş dergiler vardır. İşte bunlardan birisi de bir sayılık bile olsa Terme'de çıkan "Yâr Yüzü" dergisi.

Efendim, Yâr Yüzü dergisinin hikâyesi şöyle:

Aynı yaş grubu ve aynı tahsil seviyesinde olan kişilerin yazdıkları yazıları bir yerde toplamak nasıl olur diye düşündüm. Terme'de bulunan lise dengi okullarda eğitim gören öğrencilerle, bunlara eğitim veren öğretmenleri bir araya getirmek ve daha önce pek örneği görülmemiş bir eser ortaya koymaktı niyetim.

Önce Terme'de bulunan bütün liselerin listesini bir yere yazdım. Sonra her liseden en az bir öğrenciden kendine ait bir eser istedim. İlçeye bağlı 10 adet lise dengi okulun tamamından birer çalışma geldi. Böylece her okul bir öğrenci ile temsil edildi. Bu şahsıma ait özel bir çalışmaydı.

Her şey bununla başladı.

Bir yıl sonra Terme Söğütlü Ortaokulu olarak bunu

geliştirdik. Bu sefer okul olarak bir "Proje dergisi" hazırladık. Yaptığımız iş resmi idi. Hedefimiz Samsun'un her ilçesinden bir öğrenci yazısı olarak bir buluşma sağlamaktı. Kolları sıvadık ve Samsun'un 17 ilçesine ait en az 60 okulla telefon görüşmesi yaptık.

Görüşmelerimiz sonunda her ilçeden en az bir öğrenci yazısı ulaştı bize. Her yazı hem okulu, hem ilçeyi temsil ediyordu. Yazı gönderen ilçelerden bir tanesi ilkokul, bir tanesi ortaokul ve 15 tanesi lise ve dengi okuldu. Her okul kendi ilçesini temsil ettiğinden imtiyazlı bir yerde duruyordu.

Nihayet Söğütlü dergisi de vücuda geldi.

Hayallerin son bulması hedeflerin de son bulması demektir. Madem önce ilçe, sonra il çapında öğrenciler bir araya geldi niye bu iş iller arasında olmasın?

Bu duygularla çalışmalara koyulduk. Bu sefer okulları önceden gezip merakımızı muhataplarımıza anlatmak istedik. Sadece Doğu Karadeniz bölgesi için 1000 km yol kat ederek altı vilayeti dolaştık. Her bir farklı eğitim veren bu okullardan gelecek yazılan bekliyoruz. Bu sefer aynı konuda yazacaklar. Tabii bu işin daha doğu tarafı. Batı Karadeniz tarafında bulunan beş vilayet de bunlara dâhil olunca Düzce'den Artvin'e kadar olan 11 vilayet bir dergide buluşacak.

Sadece Türk kültürü ve Türkçeye hizmet olsun diye yaptığımız bu çalışmalar ne kadar amaca ulaşır bilemeyiz. Bildiğimiz; dilimize, kültürümüze ve yarımlara bırakacağımız manevi miras.

Biz bizden öncekilerin kadrini pek bilemedik. Belki bizden sonrakilere rehber olur ve onlar bayrağı taşırlar.

Baki kalan kubbede hoş bir sada bırakanlara ne mutlu!

Av. M. SERHAT TUNA

CAM KIRIKLARI

Camdan yürekler taşıdığımız doğrudur,
Her kırıldığında tuzla buz olan.
Ve her seferinde
Kor ateşlerde yeniden yaratılan.
O yüzden;
hardan anlamayanlar,
Bizi sağlam sanıyor.

NURAN DÜNDAR ŞEYHOĞLU

GÜN YANIĞI

geçmişin düş kırıkları
güz yağmurlarına belenmiş fırtına
anılar kırgıbayır yamaçlarımda
göz kapaklarım,
üzerime kapanan umut kapısı yıllarımın
yüzümdeki çizgiler
ruhumun yalnızlık haritası

düş yazdım tütün yapraklarına geceden
ateşin narını çekip içime
buğulu yanık nefes
tüfü efkar denizi son sigaramda

yüreğimin can suyu
kitap kapaklarına uzanıyor arkı
bir tohum çatlıyor sayfa aralarında
dört mevsim aşkın dili diyor şair
içiyor güneşin şebnemlerini
tenha sahafın sokaklarında

çocuk öykülerinin elinden tutuyorum
İncir ağacının gölgesinde
şeker yanığı düşümü göğe savuruyor rüzgâr
acının yapışkan dili sallanıyor
düşüyor süt dişlerim dalından

kara tenhalarımda kuşlar yıldızlanıyor
güneşin ışıltısını döküp
serin kanatlarından
günün yorgun salıncağına
türküsünü söylüyor
geceyi gülümseten ay
gölgesinde süzülen aşk
yakamoz yakamoz dökülüyor
gamzesi gün yanığı yanaklarıma

HİCRAN TERCAN AKTÜRK

SEVGİ PAZARA DÖKÜLMÜŞ

Tezgâhların önünde buram buram,
Sepetlere sıkıştırılmış acımadan,
Dahası yerlere serilmiş,
Yok mu alan?

Sevgi pazara dökülmüş ah anam, ah!
Sevmek birçoğunun dilinde kalmış.
Ne olurdu sanki yüreğine de inse...

Ölümüne sevgi yok mu kimsede?
Sevgi pazara dökülmüş,
Yok mu alan?

Biraz mal, biraz mülk,
Mutluluktur diyorlar.
Oysa sevgi, yıkılmaz bir koca duvar.
Sevgi pazara dökülmüş gülüm,
Alan yok, hep satan var...

AHMET ŞAHİN

Eğitimci Şâir ve Yazar
Türkiye ve Avrasya Yazarlar Birliği Üyesi

TÜRK EDEBİYATINDA EDEBÎ TEFEKKÜR ANLAYIŞI

Giriş

Bilindiği üzere "edebiyat" kelimesi Arapça "edeb" kökünden gelmektedir. Bu kelime hem "terbiye"ye işaret etmekte ve hem de meydana getirilecek olan mahsûlün nasıl olması gerektiğini başından belirlemiş olmaktadır. Yani, san'atın elinden çıkacak olan edebî san'at eseri aynı zamanda hem "terbiyevîlik" ve hem de "ahlâkîlik" vasfı taşımış olacaktır. Bu yönü ile "edeb" kelimesi aynı zamanda sözlü ve yazılı dinî tebliğin de bir nevi vazgeçilmezi hüviyetindedir. "Edebiyat" teriminin bir mecburiyet olarak va'zettiği "edebîlik" şartı ile beraber söylenecek sözün veya yazılacak yazının ve kullanılacak dilin mâhiyet ve muhtevâsına uygun hedef daha baştan böylece belirlenmiştir. Yani tefekkürî bir zeminde önce "usûl", sonra da "vusûl" olarak yönü belirlenmiş bir minvâl üzerinden gidilerek varılmak istenen asıl hedefe varılmış olunacaktır.

Ne söylenecektir? Niçin söylenecektir ve nasıl söylenecektir? Sorularına karşı verilecek cevap; bizce, ne söylenecek ve yazılacak olursa olsun, bir şâir veya yazarın mutlaka içinde yaşadığı milletin edep ve ahlâk ölçülerine uygun şeyler söylemekle yükümlü olduğunu bilmesi lâzımdır. Bize göre bir şâir ve yazarın ne söylediği, niçin söylediği ve nasıl söylediği ile alakalı husûsların her birinin ayrı ayrı ehemmiyeti vardır. Hazreti Mevlâna'nın (Kaddesallâhü Sırrehû): "Dün, dündü geçti gitti cancağızım; şimdi yeni şeyler söylemek lâzım." Deyişinde söylenecek şey için, eskiye âit her şeyin bırakılacağı, atılacağı veya terk edileceği mânâsı çıkarılmamalıdır. Söylenecek şey her neyse, san'atkâr için geleneğe bağlı kalınarak daha güzeline ulaşma çabası, gayreti esas hedef olmalıdır. Bütün edebiyatımız boyunca da aşağı yukarı yapılan bundan ibarettir. Gerisi edebîlik vasfının öteki

unsurlarıyla alakalı husûslardır. Şiir, hikâye, nesir.. ilh. Arkasından mevzu, şekil, biçim, tarz, üslûp, hâyal, fikir, his, heyecân, güzellik ve en önemlisi de "yalnız Hak ve Hakikati" soluyan onun sırlarla örülür esrâr perdeli zinciri gelecektir. Eğer bu san'at eseri şiir ise; şâirin kabiliyeti ölçüsünde, ilhâm kaynaklı cevheriyle mütenâsip bir şekilde şiirin ana yapısına uygun dış ve iç âhenk nizâmı kurulmuş ve nihâyet nazım birimi, kafiye, redif.. gibi san'atın hünerine binâen mâhirâne dehâsı şiirinde yer almış olacaktır.

Edebiyat'ta olduğu gibi diğer san'at dallarında da san'atkarların kendilerine mahsus birer tefekkür anlayışları ve san'at telâkkileri vardır. Meselâ, Mimârîde ve Mimarlık San'atında Mimar Sinan tefekkür anlayışı ve san'at telâkkisi bakımından aşılabilir bir zirve olmuştur. Hat San'atında Mustafa Râkım Efendi, Klasik Türk Müsîkisi Bestekârlığında Mustafa İtri Efendi, Minyatür San'atında Levnî, Ebru San'atında Hazanfer Necmeddin Efendi keza böyledir.

Bizim bu makalemizde esâs üzerinde duracağımız husûs; kadim Türkçesi dünya edebiyatları içerisinde üstün ve müstesnâ bir yere sahip olduğu büyük edebiyat bilginleri tarafından kesin şekilde ortaya konularak ifâde edilmiş olan Türk Edebiyatı'nın; bunca asırlık geçmişine ve ortaya koyduğu göz kamaştırıcı eserlerine rağmen; (-sanki dilimizde karşılığı yokmuş, ne söylediğinden ve yazdığından habersiz bir milletmişiz gibi telâkki edilişimiz dolayısıyla da Batı dillerinden mülhem olarak dilimize ısrarla yerleştirilmek istenilen kelimelerden biri olan-) "poetika" kelimesine mahkûm edilmek tâlihsizliğimiz hakkında olacaktır.

Bizim dün İskenderiye, Atina ve Roma mekteplerine ihtiyacımızın olmadığı gibi bugün de yoktur. Türk-İslâm âlimlerimiz, bu bozuk mekteplerin bozuk

hezeyânlarını düzeltmek için asırlarca mesâî harcamışlardır. Milâd öncesinde geliştirilmiş bir takım kavramları alıp bugüne taşımalarının ve bunları ilim adına olduğu gibi kullanmanın hiçbir mânâsı yoktur. Bizim, İslâm öncesi Göktürk Kitâbeleri'nde (Orhun Âbideleri'nde) vaz'ettiğimiz, insan ve kâinât merkezli yüksek telâkkimize, Batı düşüncesi bugün dahi yaklaşmış değildir. Kaldı ki Batı'nın, bizim İslâmîyet sonrası eriştiğimiz edebî hikmet derinlikli ve kelâm-ı kibâr incelikli "edebî tefekkür" anlayışımız ile kâinât çaplı san'atımızın hakikatini kavrayabilmesi ise hiç mümkün değildir. Bu yüzden onun kurduğu medeniyet saldırganıdır. Batı, bütün târihi boyunca elde ettiği ilmî bilgi birikimini hep bir zorbalık aracı olarak kullanmıştır. Aynı Batı, İslâm Şark'ın "aşk ahlâkı"na sahip olmadığı için de insanın gönül dünyasına girememiş ve gönüllerden uzak düşmüştür.

Taklitçi zihniyetin ilk mümessili olan bizim Tanzimat münevverimiz ise, Batı'nın Frenkçe kelimelerini yazılarında olduğu gibi almış ve kullanmıştır. Cumhuriyet devrinde ve günümüzde halen daha bu yolda hareket eden hatırı sayılır sayıda yazara rastlamak mümkündür. Bunlar batı dillerinden kelime almayı "Batılılaşma"nın âdeti bir ön şartı gibi telâkki etmişlerdir. "Cenosit, cultura, devalüasyon, fonksiyon, koordinasyon, kuzen.." gibi sayısız kelimeyi metin içlerinde şuurlu bir şekilde kullanmış ve böylelikle düşünce dünyamızın değiştirilmesini hedeflemişlerdir. Çünkü bunlar bilmektedirler ki, bir milletin düşünce yapısı, onun kullandığı dil ile şekillenir. O'nun rûhuna giydirilen "remizler" şahsiyet ve karakterine tesir eder. Bir zaman sonra dünyayı, olup biten hadiseleri "Batılı gözlüğü" ile görür, duygu ve düşüncelerini o istikamette şekillendirir. İşte memleketimizde "mankurtlaştırılmış" bir tip olarak zaman zaman ortaya çıkmış olan böyleleri, yabancılar hesabına ve kendi milleti aleyhine hizmet eden gönüllü birer "misyoner" olup çıkmışlardır.

Bundan başka bir de "uydurukça" illeti ile de dilimizi tamamen tabii târihi mecrâsından çıkarıp ölü dil hâline getirmek için çırpınan içimizdeki gönüllü yıkıcı, bölücü, bozguna ve dil suikastçısı zavallılar vardır. Bunlar da milletimizin İslâm dini ile bağını kesmek için Arapça ve Farsça menşeli hemen her kelimeye harp ilânı ile meşguldürler. Meselâ: "medeniyet" kelimesi, Medine'yi ve dolayısıyla da Peygamber Efendimizi (Sellallahü Aleyhi Vesellem) hatırlatıyor değil mi? Öyleyse bu kelime onlara göre derhal atılmalı, yerine "uygarlık" kelimesi gibi bir ucube uydurulmalıdır. Aynı şekilde "kuzen" kelimesiyle milletimizin hiçbir şekilde maddî ve mânevî yakınlığı olmadığı hâlde H(ı) ristiyânlık kültürünün bir parçası olan bu ve benzeri kelimelerin husûsen yerleştirilmeye çalışılmasında iyi niyetten eser yoktur. Burada misâl olarak ele aldığımız "poetika" ve "kuzen" kelimeleri; toptancı yaklaşımı ifâde eden sığ, kısır ve donuk kelimelerdir. Bu kelimeler; bizim rûh yapımıza, bedî zevkimize, fikir, his ve düşünce dünyamıza yabancıdır. Bu yüzden bizi ifâde etmekten son derece uzaktırlar.

Meselâ: "-algı, algısal, anı, anımsamak, bedensel, belgesel, betim, betimlemek, bilimsel, bilinçsel, bilişsel, birey, bireysel, çağcıl, çıkarım, çıkarımsal, çıkarsama, devinimsel, devrim, devrimsel, dingin, dizsel, duyumsal, düzlemsel, eğitim, eğitimci, ekol, eksantrik, emperyal, emperyalist, evrensel, evrim, eytişim, eytişimsel, finans, finansal, folklor, fon, fonksiyon, fonksiyonel, gereksinim, gizem, gönenç, görsel, görsel, hipotenüs, hipotez, içselleştirmek, iletişimsel, imge, imgesel, ironi, izlençe, kamusal, kanki, kanıksamak, kavramsal, kinki konfederasyon, konuşlanmak, konuşlandırmak, korperasyon, kroniksel, koşul, koşulsal, kuram, kuramsal, kurumsal, kutsal, kuzen, küresel, marjinal, materyalist, mistisizm, misyon, nedensel, nesnel, nihilist, onur, operasyon, öneri, örgüt, örgütsel, örnek, örovizyon, özgün, özgür, özgürlük, özgüsel, özgüven, öznel, özsel, özümsele, paranoyak, pardon, poetika, politika, pratik, rakamsal, röportaj, ruhsal, sanatsal, saptamak, semantik, sempozyum, sexsion, simge, sinerji, siyasal, sorun, sorunsal, söylenece, söyleşi, süreç, süreçsel, şovrom, tasarimsal, teorem, teori, teorik, tematik, tinsel, tiyatro, ulus, ulusal, ussal, uzamsal, vetire, vizyon, yadsıma, yanıt, yapıt, yapıtsal, yaşam, yaşamsal, yazın, yazımsal, yazıt, yazman, yöneylem, yöneylemsel, yönetmen, yönetsel, zihinsel,..-" kelimeleri bunlardan bazılarıdır.

Hakikî bir şâirden bahsedildiği zaman onun şiir anlayışı, üslûp tarzı, bedî san'at telâkkisi, şiirini meydana getiren usûl ve esâslar ile şiire dâir her şey akla gelmelidir. Bütün bunlar ancak ve ancak; ilhâm kaynaklı cevherin duyuş ve sezi kabiliyeti yüksek, insan gönlüne ve idrâkine hitap eden; her dâim canlılığı, devamlılığı, hareketliliği kendi içerisinde barındıran "tefekkür" kelimesi ile izâh ve ifâde edilebilir.

Türkiye'de "poetika" kelimesinin, Üstâd Necip Fazıl Kısakürek tarafından kullanılmasından sonra özellikle akademik çevrelerde bu kelimeye karşı âlâkanın giderek arttığı görülmektedir. Üstâd bu kelimeyi gerek Büyük Doğu Dergisi'nin muhtelif sayılarında ve şiir üzerine yazdıkları yazılarında ve gerekse "Çile" adlı eserinde kullanmıştır. Halbuki bize göre Üstâd bu kelimeyi alay maksadıyla kullanmıştır. Yani Üstâd: "Demek ki, ben, sadece şiir dokumakla kalmıyorum; Frenkçeden Türkçeleştirilmiş tabiriyle (poetika) mı, şiir sanatı üzerindeki fikirlerimi de örgüleştiriyorum." (1) Demek suretiyle hem Batılılarla, hem de başta Bab-ı Âli olmak üzere aydın geçinenlerle dalgasını geçmiştir. Üstâd bu tavrıyla "şiir 'poetikası' öyle olmaz böyle olur" dercesine, gelenekten kopuk "bilmem neci san'at" çevrelerine âdetâ bir nevi ders vermiş ve meydan okumuştur. Üstâd Necip Fazıl ki, "Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu" adlı şaheseriyle, bütün Batı'nın halet-i ruhiyesini en ince teferruatına kadar incelemiş, tahlil etmiş ve onun sahip olduğu medeniyetin ipini pazara çekmiş bir mütefekkirimizdir.

Biz bu makalemizde, daha çok şiir san'atı için kullanılmakta olan "poetika" kelimesi yerine, ondan

daha geniş mânâya gelen ve her şeyi ile bizim olan "tefekkür" kelimesini kullanacağız(Bkz.Ahmet Şahin, Hakikate Eridirici Şiir Yâhud Şiirle Tefekkür, Berceste Dergisi, Temmuz 2011 Sayı 109; s. 30-33). "Her şeyi ile bizim olan" diyoruz, zira Arapça menşeli olan bu kelime bizim ecdâdımızın İslâmiyet'i kabul etmesi ile beraber en az 1300 seneden beri bizim olmuş ve Türkçeleşmiştir. İslâm dinini kabul ederek şereflenen milletimiz, elbette bu yeni dinin bünyesindeki dil, târih, kültür ve edebiyatın bütününüyle içerisine girecekti ve girmiştir. Zaten böyle bir durum bir millet için en tabii olan bir husûstur. Bunda şaşılacak bir şey de yoktur. Bu satırların yazarı olarak biz, çok tabii olan bu durumu bir bercestemizde, "Alâmet-i Fârikası" başlıklı şu beytimiz ile şiirleştirmiş bulunuyoruz:

Arapça, Farsça kelimem kelâmımın bir parçası
Güzel Türkçe'm, lisanımın alâmet-i fârikası
(2003)

Arapça ve farsça kelimeler dilimize zenginlik katmış, eş mânâlı kelime sayısını arttırmıştır. Bu kelimeler Türk dilinin târihi seyri içerisindeki engin zerâfetiyle ve tefekkürî zemininde yoğunularak Türkçeleşmişlerdir. Klasik Türk (Divân) Edebiyatı'nın büyük âlimi Ali Nihad Tarlan, "Edebiyat Meseleleri" adlı eserinde bu husûsu hiçbir tereddüde yer bırakmayacak tarzda ve şu şekilde ifâde etmiştir:

"...Türk dili, Arabça ve Farsçadan çok kelime almıştır. Fakat bunları sadece malzeme olarak almış ve kendi millî dehâsının tefekkür ve ifâde sistemi olan grameri içine yerleştirmiştir. Cümle şekli ve fiiller mekanizması tamamen Türk dehâsına uygundur..."(2)

Bu münâsebetle biz burada Türk Edebi Tefekkürü'nün Türk Edebiyatı içerisindeki seyrini ele alacak ve bu alanın büyük üstâdlarının ifâdeleriyle mevzûyu kısaca ortaya koymaya çalışacağız.

Tefekkür kelimesi kısaca akletme, fikretme, düşünme, düşünülme, zihin yorma, mânâlarına gelmektedir. Bir edebiyat eserinin ortaya konulması, meydana getirilmesi için onun önce zihinde hayâl edilmesi, akledilmesi, düşünülmesi tasarlanması ve nihâyet eser olarak meydana getirilmesi lâzımdır. Bir akıl ürünü olan hayâl, aynen akıl nimeti gibi Allah'ın (Azze ve Celle) biz kullarına lütfettiği en büyük bağıştır. "Hayâl kurmak" suretiyle, mücerret (elle tutulup gözle görülemeyen) veya müşahhas (elle tutulup gözle görülebilen) mevcût nesnelere ve varlıklar üzerinden tefekküre çıkarak; her hâl-û kârda "Mutlak Hakîkate" ancak ve ancak teslim olmuş bir selîm akilla vanlabilir. İşte bu akıl bize göre tefekkür zemini sağlam "hakikate erdirici" bir akıldır.

Edebî Tefekkür

Demek ki, şâir ve yazarların, edebî eserlerini (şiir, makale, hikâye, hatırat, roman..vb.) yazarken bağlı

oldukları bazı kâide ve kurallar, o şâir ve yazarın edebî tefekkürünü meydana getirmektedir. Dolayısıyla her şâir ve yazarın Türk dilini kullanmadaki kaabiliyeti nispetinde bir tefekkür anlayış ve kavrayışı vardır. Bu aynı zamanda o şâir ve yazarın edebî san'at anlayışının da bir göstergesidir.

Türkçe En Eski (Kadim) Bir Dil

Türk Dili ve Edebiyatı'nın dünya çapındaki büyük âlimi Mehmed Fuad Köprülü: "Yeryüzündeki medenî lisanlar arasında, edebiyatının tarihi şimdiye kadar en meçhul kalan, Türkçe'dir. Eskilik itibarıyla Avrupa edebiyatlarının çoğundan evvel olan, kapladığı sahanın büyüklüğü bakımından siyasî ve medenî ayrılıklara, maruz kalarak birtakım lehçe farklarına uğrayan, aradaki medenî ve edebî bağları kaybetmemekle beraber, ekseriya birbirinden müstakil bir hayat tekâmülü takip eden Türk Edebiyatı, bu güne kadar layık olduğu ehemmiyetle tetkik edilememiştir..."(3) demek suretiyle; Türkçe'nin tarihîlik bakımından Batı dillerinden çok daha eskilere dayandığını ve bu müstesnâ Türk Dili ve Edebiyatı'nın hâlen daha araştırılmaya muhtaç bulunduğunu ifâde etmiştir.

Yine Fuad Köprülü, "Türkçenin Eskiliği" ile alâkalı olarak: "Lisanı içtimaî bir verim sayan âlimlere göre, herhangi bir 'lisânî birlik' eski bir 'siyasî birliğin' içtimaî mahsulüdür. Bu bakış noktasından hareket edilirse, bu gün birçok lehçelere ayrılmış olmakla beraber 'Türkçe' adı altında toplanan lisanın, eski bir Türk siyasî heyetinden doğduğuna hükmedebiliriz..."(4) diyerek; Türk dilinin teşekkül seyrine dikkat çekmiştir.

Türk Dili Tarihi'nin dünyaca meşhur bir başka büyük âlimi Ahmet Caferoğlu: "Tarihte diğer milletlere nasip olmayan, geniş, varlıklı ve ömürlü Türk siyasî birlikleri, şüphe yoktur ki, devletçilik hayatlarında, birbirinden farklı medeniyetlerle temasa gelmiş ve bu yüzden, her daim üstünleşmek ülküsünü güden Türk şiveleri de, muhtelif yabancı dillerden, şivelerden kelime ödünç almaktan çekinmemiştir..."(5) ifâdesiyle Türkçenin kendi kendisini koruma kudretini ortaya koymuştur.

Ayrıca Ahmet Caferoğlu; Türk Edebiyatı'nın ve Türk Dili'nin inkişâfında Türk milletinin kendilerine çok şey borçlu olduğu Kaşgarlı Mahmud, Ali Şir Nevâî ve Yusuf Has-Hacib gibi dehâlar hakkında: "Üçü de millî dil ve onun ürünü sayılan Türk edebiyatının kurucularındandır."(6) demek suretiyle bu büyük dilcilerin haklarını teslim etmiştir.

Klasik Türk Edebiyatı'nın büyük Türkiyat âlimi Reşid Rahmeti Arat: "Türk milletinin fikir hayatı ile olduğu kadar, onun safiyet ve musiki duygusu ile de yakından ilgili bulunan Türk şiiri; başlangıcından bugüne kadar, şüphesiz, bir çok inkişâf merhaleleri geçirmiştir. Bu inkişâfta Türk muhitinin kendi içerisindeki oluşlar yanında, onun temasta bulunduğu diğer kültür muhitlerinin de hissesi

bulunması tarihinin beşeriyetin vücûda getirmiş olduğu müşterek medeniyetin şu veya bu bölümüne her millet, az veya çok miktarda, kendi ibdâ ve icad kudretinden de bir şeyler eklemiş bulunduğu gibi, başkalarının vücûda getirdiği kıymetlerden de istifâde etmiştir. Bu müşterek hayâlin tamamen dışında kalan bir cemiyet tasavvur edilemez. Burada mühim olan cihet, bu karşılıklı tesirlerin ilim ışığı altında aydınlatılması ve her milletin iştirâk etmiş olduğu sâhalardaki faaliyeti ile onun icad kudretinin tebârüz ettirilmesi ve böylelikle bunun bugünkü ve yarınki faaliyetlerine destek olmasının sağlanmasıdır.

Bugün beşeriyetin elde etmiş olduğu maddî ve manevî varlıklar tek başına hiç bir millete mal edilemediği gibi, bu müşterek kıymetlere kendisinden hiç bir şey eklememiş olan bir millet de tasavvur edilemez...

Efsânevi varlıklar içinde, milletlerin en asil hazinelerini içine alan ve malzemesinin âdiyetiyle hiç bir tereddüde yer bulunmayan faaliyet sâhalarından birini edebiyat teşkil eder. Bunun, dilden başka, duygu ve âhenk dalgalan ile de bağlı olanı şiirdir. Türk şiirinin inkişâfı ile ilgilenenler bunu, kesiksiz bir şekilde, XI. asırda kaleme alınmış olan Kutadgu Biliğ ile aynı asırda tesbit edilen Mahmud Kâşgarî'deki şiir nümünelerine kadar tâkip edebilirler..."(7) diyerek; Türk Şiiri'nin asırlar içerisindeki inkişâfını ortaya koymuştur.

Eski Türk Edebiyatı'nın yıldız isimlerinden Ali Fehmi Karamanlıoğlu da: "Kendisi de gençliğinde farsça şiirle yazan, büyük Türk şairi Ali Şir Nevâî, ana dil şuuruna erişip, Türkçenin zenginliklerini fark edince; bu bakımdan Türkçe ile Farsçayı karşılaştıran ve dilimizi üstün tutan eseri Muhakemetü'l-lugateyn, adlı eserini de yazmak gereğini duymuştur. Nevâî eserinde 'Türkçenin kelime hazinesi bakımından Farsçadan çok daha zengin olduğunu, gençlerin beceriksizlik yüzünden Farsçaya meylettiklerini söyleyerek Türkçenin zenginliğine örnekler vermektedir. Ancak Türkçeyi güzel tertip etmenin güçlüğü yüzünden acemi şairlerin için kolayına kaçtıklarını, kendisinin de gençliğinde bu usûle uyduğunu, fakat durumu anlayınca güçlükleri yenmek için Türkçeye döndüğünü, işte o zaman önünde on sekiz bin âlemden daha geniş bir âlem belirlediğini, yabancı eli değmemiş bir gül bahçesine rastladığını, fakat bu hazineyi bekleyen ejderlerin kan dökücü, dikenlerin sayısız olduğunu, onun için daha öncekilerin korkup, bu bahçeye giremediklerini anladığını, ama kendisinin bu güzel âlemi bırakıp gitmediğini, onun hazinesinden sayısız inci ve mücevher topladığını, bahçesinden sonsuz gül ve yaseminler kopardığını, bu kadar varlığa ulaşınca tabiatında güller açmağa ve âleme yayılmağa başladığını" anlatır."(8) demek suretiyle, Ali Şir Nevâî'nin ağzından Türkçenin "onsekiz bin âlemden daha geniş bir âlemi" kucaklayan bir dil olduğunu ifâde etmiştir.

Klasik Türk (Divân) Edebiyatı'nın Metinler Şerhi

sahasının büyük âlimi Ali Nihad Tarlan ise: "Divân edebiyatımız, medeniyet âlemine büyük bir iftiharla sunabileceğimiz bir sanat mahsulüdür. Onun için de insan zekâsı, kendi yolunda varabileceği son merhaleye varmıştır denebilir..."(9) ifâdesiyle, Türk Dili'nin dolayısıyla Türkçenin ulaştığı bulunduğu en mükemmil seviyeyi işaretlerle mühürleştirmiştir.

İslâm Öncesi İlk Devir Şiirleri

Hiç şüphesiz, edebiyatta şiir dili bir üst tefekkür dilidir. Şâirlerin tefekkürî sanat anlayışları umûmiyetle bu üst dil ile ifâde edile gelmiştir. Türk Dili; ilim, kütür ve medeniyet dili olmasının yanı sıra, aynı zamanda ta başlangıç devirlerinden itibaren coşkun ırmaklar gibi akıp gelen mükemmel bir "ş i i r d i l i"dir. Meselâ Bilge Kağan'ın: "Nice nice sözüm olsa bengü taşa vurdum... Bengü taş diktirdim, gönüldeki sözümü vurdurdum"(10) dediği ve Kitâbe'ye kazıttığını söylediği ve ebedilik kavramını vurgulayan bu cümleleri ne kadar güzeldir. Kitâbeleri yazan ve Bilge Kağan'ın yeğeni olduğu anlaşılan Göktürk Şehzadesi Yolluğ Tigin'in ifâdeleri de keza mükemmeldir:

"Bunca yazıyı yazan
(ben) Kül Tigin yeğeni
Yolluğ Tigin yazdım
yirmi gün oturup
bu taşa bu duvara hep
Yolluğ Tigin yazdım"(11)

Efrâsiyâb olarak bilinen ve Tûran hükümdarı olduğu kabul edilen Alp-Er Tunga'nın öldürülüşünü anlatan şiir ise gönül parçalayıcıdır. Bu şiir, o devrin derin acısını bugün bile bize hissettirmektedir:

"Yigit Er-Tonga öldü mü
Fena dünya kaldı mı
Zaman öcünü aldı mı
Şimdi yürek parçalanır."(12)

İslâmiyet öncesi ölüm gerçeğini ifâde eden "Kara-Atlı Han" adlı Bir Altay Masalı'nda, oldukça ileri seviyeye ulaştığı bir tefekkür olgunluğu görülmektedir:

"- Eğer istemez isen, kendine kara ölüm,
Git düşmanın evine, düşmana ara ölüm!
Eğer korkup diyorsan, gelmesin bana ölüm,
Düşmana varmadan da, yetişir sana ölüm!"(13)
Oğuz Kağan Destân'ında geçen ve Oğuz Kağan'ın beylere verdiği ziyafette sarf etmiş olduğu bilgece sözler adetâ bütün Türk tarihinin kader mâcerâsını ta'yin eden bir direktif niteliğindedir. Sözlerdeki hikmet derinliği, yüksek tefekkür anlayışı, Türk milletinin kâinât kavramı telâkkisi, hitabetteki şiir güzelliği benzersizdir:

"Ben sizlere oldum kağan:
Alalım yay ve de kalkan,
Damga bize olsun buyan,
Gök Börü de olsun uran.
Demir mızraklar bol orman,
Avlakta yürüsün kulan;
Daha deniz, daha müren,
Gün tuğ olsun, gök kungan!"(14)

İslâmî Devir Şiirleri

Batı düşüncesi bizim Dede Korkut'taki yüksek tefekkür telâkkimizi anlayamaz. İşte "şiir dili" Türkçemizin güzelliğine en güzel misâl:

"...Dedem korkut geldi, kopuz çaldı, şadılık eyledi.
Boy boyladı, soy soyladı. Gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi. Bu Oğuzname Beyrek'in olsun, dedi.

Ne dedi?:

Hani övdüğüm bey erenler?
Dünya benim diyenler?
Ecel aldı, yer gizledi,
Fâni dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Sonucu ölümlü dünya!

Yol vereyim hânım: Yerli Karadağların yıkılmasın!
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin! Ak sakallı baban yeri uçmak olsun!
Ak pürçekli anan yeri cennet olsun!
Oğul ile kardaştan ayırmasın!
Son vaktında anı imandan, Kur'ândan ayırmasın!
Amin deyenler,... derlesin toplasın, günahlarınızı adı görklü Muhammed Mustafa (Sellallahü Aleyhi Vesellem) yüzü suyuna bağışlasın!"(15)

Yusuf Has Hacib'in "Kutadgu Bilig" adlı eserindeki devlet adamlarına yaptığı öğütleri her bakımdan bir şaheserdir. Kutadgu Bilig aynı zamanda Türk şiirinin İslâmî devrinin ilk mükemmel mahsüllerindedir. "Meşrik Meliki" ve "Maçinler" beyi ileri gelenlerinin vasıflarını anlatan aşağıdaki şiir, bir bakıma Türk şiirinin istikametini tayin eder niteliktedir:

"Bu meşrik meliki, Maçinler beyi
Bilgili, akıllı, dünya ileri gelenleri"(16)

Hazreti Piri Türkistan Hoca Ahmed-i Yesevî (Kaddesallâhü Sırrehû), Dinî Tasavvufî Edebiyatın kurucusu olmuştur. "Hikmet" adlı şiirleri irşâd hizmetlerinin çok geniş bir sahaya yayılmasını sağlamıştır. O'nun şiirleri sayesinde Türk şiiri, ilâhî aşkın en müttekâmil muhabbetli tefekkür nümüneleriyle tanışmıştır:

"Gözüm düştü, gönlüm uçtu, Arş'a aştı;
ömrüm geçti, nefsim kaçtı, bahnim taştı;
kervan göçtü, menzil aştı, yorgun düştü;
sır ulaştı, nasıl olacak halim benim?" (17)

Hazreti Mevlânâ (Kaddesallâhü Sırrehû) Mesnevî'sinde: "Kâinatın seyri aşk sarhoşluğuyla Allah'ı arama seferberliğidir"(18) buyurmuştur. Hazreti Mevlânâ'nın sohbet halkasında bulunmak şerefine nail olan Yunus Emre de bu "aşk sarhoşluğundan" nasibini almış bahtiyarlardanır. İslâmî ve Dinî Tasavvufî Edebiyat tarihimizin tartışmasız en büyük zirvesi Yunus Emre'dir. Şiirlerinde Hoca Ahmed-i Yesevî Hazretleri'nin (Kaddesallâhü Sırrehû) apaçık tesirleri görülen Yunus Emre'(Kaddesallâhü Sırrehû)'nin; engin tefekkür derinliğine, sahip olduğu Türkçesinin kudretine, Türk şairleri arasından hiç kimse ulaşamamıştır:

"On sekiz bin âlem halkı cümlesi bir içinde
Kimse yok birden ayrı söyleyen dil içinde

Cümle bir anı birler cümle ana giderler
Cümle dil anı söyler her bir menzil içinde

Cümle göz anı gözler kimse yok nişan virür
Gören kim, görünen kim kaldı müşkil içinde

Kimseden ayrı görme her biriyle bile gör
Cümle âlem doludur bahr ile berr içinde"(19)

Türk Edebiyatı'ndan ve "edebî tefekkür"den dem vururken, Hazreti Süleyman Çelebi'den (Kaddesallâhü Sırrehû) bahsetmemek olur mu? O, bize âlemlerin yaratılış sebebi olan, İki Cihân Serveri Hâtemül Enbiyâ Hazreti Resûlullah (Sellallahü Aleyhi Vesellem) Efendimiz'i sevdiren göz bebeğimiz, gönül mektebimizin sahibi ve milletimizin mânevî irşâd edicisidir. Mutlak aşka ancak Resûlullah (Sellallahü Aleyhi Vesellem) sevgi ve muhabbetiyle vâsil olunabilir. Hiçbir şiir Mevlid-i Şerif kadar okunmamış, onun kadar sevilmemiştir. Bu bakımdan bize göre Mevlid-i Şerif Türk Edebiyatı'nın en büyük şaheseridir:

"Ey Hüdâ'dan lütf-i ihsân isteyen
Mevlid-i pâk-i Resûlallah'a gel

Cennet içre huri gilmân isteyen
Mevlid-i pâk-i Resûlallah'a gel"(20)

...
"Gel beri ey aşk oduna yanıcı
Kendüyi maşûka âşık sanıcı

Dinle gel miracın ol şahın ayân
Âşık isen aşk oduna durma yan"(21)

Ali Şir Nevâyî, Ali Nihad Tarlan'ın ifâdesiyle: "Türk faziletinin erişilmez bir şahikası, Türk edebiyatının muazzam bir âbidesi, Türk milliyet perverliğinin şuurlu bir önderi..."(22)dir. Ali Şir Nevâyî, bütün divân edebiyatımızın hem kurucularından ve hem de istisnasız en büyüklerindedir. İşte bu büyük Türk şairinin; baharın gelişle güllerin ve çiçeklerin açılmış olmasına rağmen, gönlünün bunlara meyilli

olmadığını, zira gönül çiçeğinin henüz açılmadığını ifade eden gazelinden şâhane bir beyit:

"Bahar boldı-vü-gül meyli kılmadı könğlüm
Açıldı gonca ve liken açılmadı könğlüm"(23)

Ali Şir Nevâyî'ye çok şey borçlu olan bizim Divân Edebiyatımız'ın büyük şâirlerinden Bâki de bir gazelinin giriş beytinde; Hazreti Mevlânâ'nın bahsettiği "aşk sarhoşluğundan", nasıpdar olarak; aşkın fermânına boyun eğmenin candan, içten ve gönülden gelen bir arzusunun olduğunu, zira Allah'ın (Celle Celalühü) hükmüne (alın yazısına) karşı zerrece inadının bulunamayacağını; tasavvufî bir zâviyeden büyük bir tefekkür iştihâsı ve derunî bir incelik hüneri ile çok güzel şiirleştirmiştir:

"Fermân-ı ' aşka cân ile var inkiyâdumuz
Hükm-i kazâya zerre kadar yok ' inâdumuz"(24)

Divân şiirimizin son büyük üstâdı Şeyh Galib aşağıdaki beytinde; cân mumunun alevinin "Gök Kubbe" denen fânûsa sığmayacağını; yani ki kalplerin, Allah'ın (Azze ve Celle) evi olduğunu; bu sebeple âlemlere sığmayan Allah'ın (Celle Celalühü) insanın kalbine sığabileceğini, dolayısıyla böyle bir kalbin de keza yere göğe sığmayacağını yüksek tefekkürüyle bakınız ne kadar güzel ifade etmiştir:

"Bir şu'lesi var ki şem'-i cânın
Fânûsuna sığmaz âsûmânın"(25)

Netice-i Kelâm

Görüldüğü üzere Türk Edebiyatı'nda Edebî Tefekkür anlayışı başlangıçtan itibaren hep var olmuştur. Türk şâir ve yazarları kelâm-ı kibar sırlı inci ve cevher mazruflu sözlerini saçıp, geçip gitmişler; bunların dedikodusunu yapmamışlardır. Türk Edebî Tefekkürü, Türk dehâsının bir ürünü olan Türkçenin, asırlar içerisinde işlene işlene dünyanın en mükemmel dil ve edebiyatını meydana getirmiştir. Öyle inanıyoruz ki, güzel Türkçemiz bundan sonra da, hakikatli şâir ve yazarlarının elinde kıyamete kadar inci ve cevher saçmaya devam edecektir. Makalemizi Türk Edebiyatı'nın "Sultânü's Şuarâ'sı" Üstâd Necip Fazıl Kısakürek'in edebî tefekkürü işaret eden "hakikate erdirici şiiri"nden bir beyit ile bitirelim:

"Anladım işi, sanat, Allahı aramakmış;
Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış..."(26)

DİP NOTLAR

- (1) Necip Fazıl Kısakürek, Çile (Poetika) s.10, 470; Büyük Doğu Yayınları, 64. Basım Ağustos-2008-İstanbul
- (2) Prof.Dr.Ali Nihad Tarlan, Edebiyat Meseleleri (Divân Edebiyatı; s.82,83; Ötügen Neşriyat A.Ş.Yayın Nu: 169, Kültür Serisi: 35; İstanbul-1981)
- (3) Ord.Prof.Dr.M.Fuad Köprülü, (Yayına Hazırlayan Dr.Orhan F.Köprülü) Türk Edebiyatı Tarihi (Edebiyat Tarihimizin Meçhullüğü ve Bunun Sebepleri); Akçağ Yayınları 483, Kaynak Eserler 147; s.30; 6.Baskı, Ankara-2004
- (4) Ord.Prof.Dr.M.Fuad Köprülü, (Yayına Hazırlayan Dr.Orhan F.Köprülü) Türk Edebiyatı Tarihi (Türkçenin Eskiliği); Akçağ Yayınları 483, Kaynak Eserler 147; s.51; 6.Baskı, Ankara-2004
- (5) A. Caferoğlu, Türk Dili Tarihi I, Enderun Yayınları: 17; 3. Baskı, s.2,3 İstanbul-1964
- (6) A. Caferoğlu, Türk Dili Tarihi II, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No.1072'den genişletilmiş 2. Baskı, (Ön Söz) s.VII; Edebiyat Fakültesi Basımevi İstanbul-1972
- (7) Reşid Rahmeti Arat, Eski Türk Şiiri; s. X; Birinci baskı : 1965, İkinci baskı : 1986, Üçüncü baskı: Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1991
- (8) Ali Fehmi Karamanlıoğlu Türk Dili, s.69, 70; Dergah Yayınları: 52 Eğitim Dizisi:1 Birici Baskı, İkinci Baskı; İstanbul-1972
- (9) Prof.Dr.Ali Nihad Tarlan, A.g.e. s. 82
- (10) Prof.Dr.Ahmet Bican Ercilasun, Güzel Yazılar Oğuz'dan Bugüne; SUNUŞ DİLİN TADI s. XV; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara-1996
- (11) Prof.Dr.Talât Tekin, İSLÂM ÖNCESİ TÜK ŞİİRİ s.1; Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı C.LI, S.409, Ocak 1986
- (12) A. Caferoğlu, Türk Dili Tarihi II, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No.1072'den genişletilmiş 2. Baskı, OĞUZ TÜRKÇESİ (KAŞGARLI'DAN ÖRNEKLER / I. ALP ERTONGA MERSİYESİ [I,41]) s.44; Edebiyat Fakültesi Basımevi İstanbul-1972
- (13) Prof.Dr.Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi, Altay-Türk Masallarından Örnekler; c. 1. s.315; Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 26 Ağustos 1971
- (14) Prof.Dr.Talât Tekin, Karahanlı Dönemi Türk Şiiri; Türk Dili, s.102
- (15) Güzel Yazılar Oğuz'dan Bugüne; Dede Korkut,tan (KAMBÜREBEY-OĞLU BAMSİ BEYREKİ) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları s.38; Ankara-1996
- (16) A. Caferoğlu, A.g.e.(KUTADGU BİLİĞ'İN ŞİİR YAPISI /ALİTTERASYON [B 12]); s.69
- (17) Güzel Yazılar Oğuz'dan Bugüne; Ahmed Yesevî, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları s.136; Ankara-1996
- (18) Yrd.Doç.Dr.Mustafa Yıldırım, Türk İslâm Estetiği'nin Temel Referansları(Rumi Mevlânâ Celâleddin, Mesnevî, Çev.: Veled İzbudak-Abdülbaki Gölpinarlı, Millî Eğitim Bakanlığı yayınları, Ankara, 1990) ; Yeni Türkiye Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı IV; Düşünce, Bilim, Sanat; Temmuz-Ağustos Yıl 8 sayı: 46 ; s. 24; Ankara, 2002
- (19) Güzel Yazılar Oğuz'dan Bugüne; Yunus Emre, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları s.137; Ankara-1996
- (20) Hazırlayan Adem Sertel, Mevlidi Şerif İlahiler ve Sohbetler s.21, Şadırvan Gönül deryası Dizisi:1 Semerkand Basım Yayın Dağıtım A.Ş. 5.Baskı. Temmuz 2011 İstanbul
- (21) Adem Sertel, A.g.e s. 36, (MİRAC-I HAZRET-İ PEYGAMBER)
- (22) Prof.Dr.Ali Nihad Tarlan'ın Makalelerinden Seçmeler, (ALİ ŞİR NEVÂYİ) A.g.e. s.149
- (23) Prof.Dr.Ali Nihad Tarlan'ın Makalelerinden Seçmeler, (ALİ ŞİR NEVÂYİ) s.146. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara 1990
- (24) Bâki Divânı, Hazırlayan Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Eserleri, 426, www.kulturtunz.gov.tr.
- (25) Güzel Yazılar Oğuz'dan Bugüne; Şeyh Galip, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları s.164; Ankara-1996
- (26) Necip Fazıl Kısakürek, A.g.e. s.39

FUAT HUYSUZ

'GÖNLÜMÜN SEVGİLİSİNE'

Sebepsiz bir şekilde her gün özlüyorum seni.
 Uyuyorum, uyanıyorum aklımda sadece sen...
 Gündüzün geceye, gecenin gündüze kavuştuğu her an kalbimde sen...
 Kızma bana sevgili seni bu kadar çok sevdiğim için,
 Gönülde koyma kışkırdığım için
 Belki de dile getirdiğim sözlerim çok basit gelecek herkese.
 Bilindik bir sevgi, bilinen bir aşk hikayesi için söylenen sözler:
 Seni seviyorumlar havada uçuşurken, gözler birbirleriyle bakışırken
 Sana duyduğum özlem için gözyaşı dökerken
 Söyle gönlümün sevgilisi ben nasıl unutturum seni.

Biliyor musun?
 Şu an beni içine düşürdüğün durum var ya; hiçbir şiirin dizesinde yok.
 Tarifi de yok içimdeki duyguların
 Kimselere diyemiyorum, anlatamıyorum derdimi
 Kalemim bile kırılmak istercesine can çekişiyor
 Ne yazsam bilemiyorum sevgili
 Ben seni gönlümün en özel yerine koymuşken nasıl vazgeçerim senden,
 Nasıl kışkankam seni.
 Bak diyorum ki nasıl vazgeçerim senden
 İnsanın burnunu direği sızlıyor vazgeçemem derken
 Seninde sızlıyor mu bilemem.

Peki sen hiç özlüyor musun beni?
 Bensiz geçirdiğin günlerde
 Ben bir günümü sensiz geçirdim iç çeke çeke
 Sesini bile duymadım.
 Sana yalan konuşmak istemiyorum.
 Senden bekliyordum her gün olduğu gibi o "günaydın" mesajını
 O günüm nasıl akşam, gecem de nasıl sabah oldu bilemiyorum.
 Hiç mi gelmedim aklına!
 Aklıma geldikçe deliye dönüyorum.
 Ama sana kıyamıyorum sevgili
 Söküp atamıyorum seni.
 Bir ara uykuya daldım ve seni gördüm rüyamda
 Hani hep derdin ya çocuk gibisin bana
 Çocuklar gibiydik gördüğüm rüyada
 Tartışmadan duramadık her zaman ki gibi
 Aslında bizden bir parça idi çocuk gibi didişmemiz
 Seni her geçen gün daha da bağlıyordu bana.

Sensiz bir günüm nasıl geçti biliyor musun?
 Çıkmadım evden hiç dışarı,
 Kimsenin telefona bakmadım,
 Ta ki sen arayana kadar...
 Her çalışında telefon "işte gönlümün sevgilisi" dedim
 Yok olmadı
 Tahminlerim tutmadı
 Bu bana bir ceza mıydı?
 Yüreğim sızladı,
 Sustum...
 Her konuşmamızda sus derdin ya bana
 Sustum.

Şu an beni içine düşürdüğün durum var ya;
 Hiçbir şiirin dizesinde yok.
 Çünkü ben seni yazılan dizelere sığdıramayacak kadar
 SEVİYORUM...

İLHAN EKİNCİ

YEREL TARİHİN ÜÇ UNSURU
"COĞRAFYA, MEKAN, İNSAN"

İnsan topluluklarının kültürlerini anlayabilmek, mekân-insan ilişkilerini ve tarihi coğrafyayı anlayabilmekten geçer. İncelenen alanın insan ve coğrafya açısından bir çerçevesini çizmek, hele de bunların birbirleriyle ilişki ve bağlarını ortaya koyabilmek zor olduğu kadar sıkıntılı bir meseledir. Yerel tarih çalışanların da bölge tarihini yazarken coğrafi arka planı ve zemini iyi anlamak durumundadır. Bazı olaylar vardır ki ancak coğrafi arkaplan anlaşıldığında anlam kazanmaktadır.

Karadeniz, coğrafyanın imal edip, tarihsel gelişmelerin yönlendirdiği bir sosyal ve kültürel dokunun bölgesel adıdır. Ordu, bu coğrafyanın ve sosyal dokunun daha küçük ölçekli bir parçasıdır. Karadeniz coğrafyası dar alana çok farklı iklim özellikleri yerleştirmekle kalmamış, birbirinden çok farklı, zengin bir sosyal ve kültürel yapı da sığdırmıştır. Birçok tarihçinin bölgenin coğrafi yapısının tarihine olan etkilerini içeren görüş, fikir ve tespitleri olmuştur, olmaktadır. Bazı sınırlı ve münferit olaylar üzerinden değerlendirirken, bazıları daha kapsamlı görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak gün geçtikçe çok daha coğrafi merkezli ve daha sistematik bakışlar gelmektedir. Bunlardan birisi de vadi sistemidir. Vadi sistemini anlamaksızın Karadeniz'i anlamak mümkün değildir.

Karadeniz'in, Ordu'dan Hopa'ya kadar uzanan doğu kıyılarında, geniş deltalar yoktur, düz arazilere az rastlanır ve neredeyse manzaranın tamamı sarp ve dağlıktır. Kıyıda uzaklaştıkça yağmur azalır, vadiler derinleşir, dağlar yükselir. Evler sahilde kâğır ve yarı kâğırken yukarıya doğru ahşaba döner ve yerleşme hemen her yerde dağınık bir haldedir. Kıyıda birikinti ovaları dışında coğrafyanın engebeli olması nedeniyle düzlük tarım arazilerine ve geniş otlaklara nadiren rastlanmaktadır. Geniş düzlükler ve otlaklar için hayli içeriye girilmeli ve

dağların yükseklerine, yaylalara çıkılmalıdır. Akarsu ve dereler, bölgeyi birbirinden yeşil yamaçlar ve derelerle ayrılan yan yana sıralanmış vadilere böler. Bir vadiye diğerine geçmek, dar ve derin dereler yüzünden oldukça zordur. Bunun yerine sahile inip kıyı boyunca ilerlemek ve bir sonraki vadiye girmek ve ilerlemek daha kolaydır. Bu yapı, Karadeniz'in tümünde egemense de, doğusundan batısına doğru gidildikçe nispi bir değişime uğrar. Ordu ve çevresi Batı Karadeniz'den biraz daha farklı olarak, sahilinde düzlükler ve tarım alanlarının daha fazla bulunduğu bir görünüm arz eder. Sahilin iç kesimlerinde yüksek yaylalardaki düzlükleriyle de yazın kullanılabilen geniş otlaklar sunar. Burada her vadinin kara ve deniz ticaret yolları ile bağlantısı olup, bazılarının sahilde limanları/iskeleleri vardır. Bazıları dağ geçitleri aracılığı ile iç kesimlere kolayca ulaşabilir. Aynı zamanda her vadi kendi içinde bir ekolojik sistem oluşturur.

Vadilerin her birinin kendi özelinde ekonomik, sosyal, coğrafi bir bütünlük arz etmesi, şartlar oluştuğunda birbirleriyle rekabeti de getirmiştir. Vadilerin dağları yararına kıyıya uzanması, sahil ile yüksek kesimleri ayıran denize paralel uzanmış olan dağlara inat bir meydan okuma gibidir. Buna bağlı olarak insan münasebetleri vadi ve akarsu güzergâhı boyunca daha da yoğunlaşırken, bu etkileşim kıyıda doğru yükseldikçe doğu batı eksenli paralel bir ilişkiyi asgariye indirgemekte ya da rekabete dönüştürmektedir. Ordu-Giresun gibi Karadeniz'in birçok komşu kenti ve iskelesi arasındaki rekabetlerin tarihi kökenlerini biraz da bu coğrafi yapısında aramak gerekir. Özetle söylemek gerekirse Karadeniz coğrafyası biraz da rekabet üreten bir coğrafyadır. Hiç kuşkusuz bunun kültürüne, insanına yansıyan bir yönü de vardır.

Bölge coğrafyası yalnız kuzey-güney doğrultusunda

bölünmüş vadilerle dikine belirli ayrımlar yaratmaz. Daha az belirgin olmasına karşın sahilden iç kısımlara ki diğer bir anlamda yükseklerle doğru çıktığı takdirde de farklı manzaralarla ve yapılarla karşılaşılır. Öncelikle Turnasuyu, Akçaova, Melet gibi birikinti ovalarının bulunduğu düzlükler ve verimli topraklardan oluşan ve hemen ardından nemli, yayvan yapraklı etek ormanlarının örttüğü kıyı şeridi vardır (700 m). Ardından nemli dağ ormanlarının geldiği orta yükseltilere varılır (700-2000 m). Son olarak ise, yazın nüfuslanan yüksek dağ düzlükleri yaylalar kuşağı gelir. Buraya kadar olan kuşakta, yükseldikçe farklılıklar görülmekle beraber, aynı ekolojik bütünlükte olmanın getirdiği ortak kültür ve yaşam biçiminden söz edilebilir. Ancak bundan sonraki kısımda farklılıklar daha belirgindir. Yani Karadeniz sıradağlarının kuzeyine ve güneyine tezatlar hakimdir ve şekillendirir.

Dağların tepesinde düzlük yaylalar kuşağının arkasında başka bir hayat, coğrafya ve insan vardır. Manzara çıplak ve ağaçsızdır. Kışı soğuk yazı sıcak çorak bir iklim ve coğrafyanın evleri de değişir, ahşaptan kerpice dönüşür. Ekinleri, sürüleri, araçları, yapı malzemeleri, ev tasarımları, mutfak yakıtı, yeme içme alışkanlıkları, giysiler, tavırlar, bedenler, yüzler, aksanlar farklılaşır. Bu manzara, Karadeniz'in doğusunda daha belirgin ve keskindir. Doğu Karadeniz'in doğu kısmının coğrafyasından farklı olarak Ordu ve çevresi keskin olmayan ve daha kolay geçit veren vadiler boyunca arka bölgelerine bağlıdır. Bu coğrafi yumuşaklığın etkisiyle olsa gerektir, bölgenin doğusuna oranla daha erken ve kısa sürede Türkleşme imkanı olmuştur. Ancak yine de denize paralel uzanan yüksek dağlar, her noktadan geçit vermeyen coğrafyası, kıyı kesimini iç kesimlerden ayırmakta ve mahfuz bir alan haline dönüştürmektedir. Sahile paralel bir biçimde uzanan bölgenin dağlarının tek işlevi, kıyı bölgesini arkasındaki dünyadan soyutlamak olmamıştır. Bu dağlar, denizden aldığı yağışlarıyla, ılıman iklimi ve verimli toprakları ile gizli bir cazibe alanı yaratmış gibidir. Arkasındaki dağlık veya daha çorak alanlardan ayrılan sahil/kıyı bölgesinin cazibesi, Anadolu'nun iç kesimlerinden gelenler için güçlü bir çekim alanı oluşturmuştur. Keza, kıyı bölgelerinin yüksek nüfusu, iç kesimlerdeki göçebe istilalarından kaçanlar ve onların arkasından gelen konar-göçerler, daha uzun vadede Anadolu'nun kaos ve kargaşasından kaçmak isteyenler için daima bir çekim merkezi olmuş ve benzerdir. Buna bir de Karadeniz havzasından ve daha uzak diyarlardan deniz yoluyla gelenler eklenirse sosyal yapının çeşitliliği daha iyi anlaşılır.

Bu coğrafi yapıda yakın zamanlarda azalmakla beraber, her yıl insanlar, aileler ve çeşitli topluluklar vadinin aşağı ve yukarı kesimleri arasında yer değiştirirdi. Küçük tüccarlar, esnaf, ücretli işçiler, kıyının alçak kesimlerdeki pazarlardan iç kesimlerdeki pazarlara doğru hareket ederdi. Aile üyeleri sürüleriyle birlikte ilkbaharda yüksek yaylalara çıkarlar, sonbaharda köylerine dönerlerdi.

Köylülerin tümü kışı sahil kıyısındaki köylerinde, yazı yüksek yaylalarda geçirirlerdi. Vadiler daha çok taşıma sistemi işlevi görüyorlardı. İç kesimlere ve yaylalara uzanan yolların vadileri takip etmesi bir tesadüf değildir. (Ancak bölgenin batısına doğru vadilerin kuzey-güney doğrultusundaki keskinlik bozulmaktadır. Bu durumlarda yolların vadilerden yukarıya, tepelere yükseldiği ve onların sırtını takip ettiği görülmektedir). Dolayısıyla oradan geçen insanlar, hayvanlar ve malların güvenliği aynı zamanda vadi sakinlerini de ilgilendiriyordu. Ovada ya da yaylada yaşayan vadi sakinlerinin tümünün birbirlerini tanımalarını ve işbirliği yapmalarını gerektiriyordu. Her vadi sistemi bütünleşmiş bir sosyal ağ oluşturmuştu. Bu anlamda kıyı bölgesinin yoğun nüfusa sahip ve tarımsal açıdan yoksul halkları tarım alanlarının azlığı veya sahip olamadıkları toprakları sebebiyle, dışındaki her türlü işgücü, mal ve hizmet piyasasına yönelmişti. Yani hayatlarını vadilerin dışında kazanıyorlardı. Kıyıda vadilerin kırsal alanları yüzyıllar boyunca tarım üreticilerine, askerlere, madencilere, marangozlara, denizcilere, metal işçilerine, dokumacılara, boyacılar, taşçılara, aşçılara, işçilere, tüccarlara ve aynı zamanda zorbalara, sahtekârlara, kaçakçılara ev sahipliği yapmıştı. Bu bölgenin coğrafyası, toplulukların göç edip yerlerine yenilerinin gelmesine rağmen sürekli aynı yaşam tarzını yeniden ürettiğini göstermektedir.

Karadeniz'de her vadi kendi içinde bir sistem, bir merkezdi. Her bir vadi nüfusa yoğunlaşmış kırsal yerleri (vadileri) ifade eder ki, buralarda yerleşik ahalî mevsimsel olarak hayvanlarıyla birlikte mısır vb. ekili alanlardan yüksek yerlerdeki (yaylalara) meralara doğru yine bu vadiler boyunca hareket ederlerdi. Her vadinin kendine ait başlıca bir çarşı merkezi ve mevsimsel göç yolları vardı. Bu şekilde her bir vadi aynı zamanda sosyal, siyasi ve ekonomik bir sistemdi. Bu sistem sayesinde ki, kıyı boyunca uzanan deniz yolları ile yüksek vadilerdeki yollar arasında malların, eşyaların hareketleri/ulaşımı güvenle sağlanabilmekteydi. Vadilerde yaşayan bu insanlar, ithal ve ihraç mallarını vadi boyunca kıyıda dağlara taşımak zorundaydı. Dolayısıyla malların ve insanların kıyıda yüksek kesimlere güvenli bir şekilde taşınması, geçiş noktasında bulunan bir vadinin yerel seçkinlerinin (ki bunlar limanlar, alışveriş merkezleri, yollar ve geçitlerle ilişkiliydi) etkili olduğu bir idari mekânizma ortaya çıkarmıştır. Diğer yanda, komşu vadilerin yerel seçkinleri aynı çıkarları paylaşmayabilir ve muhalefet edebilirlerdi. İşte bu sistemin sağladığı avantajla yüzyıllarca hatta bin yıl boyunca vadilerde yerleşik olan seçkinler, kendi küçük köylerinin ötesinde politik ve ticari yapılarda bir paya ve güce sahipti. Bu şekilde coğrafi anlamda vadilerden müteşekkil bir yapıya sahip olan Trabzon vilayetinde her vadinin ağası, beyi, eşrafı, hanedanı ve onların otoriter gücü vardı.

Vadilerle bölünmüş coğrafi yapı, bölgenin sosyal yapısını da derinden etkilemekteydi.

Örneğin Tanzimat döneminde bölgedeki ağalar ve etkinlikleri Osmanlı belgelerine yansımıştı. "Tanzimat'ın uygulanmasıyla ilgili olarak Trabzon eyaletine mahsus olan bir uygulama da, eyalet dâhilinde bulunan her kazadaki 2-3 köyden birinin ağa namıyla anılan bu kişizadelerin uhdesine verilmesiydi. Ağalar idarelerine verilen köylerdeki idari ve mali işlerden sorumlu idiler ve hizmetlerine karşılık vergiden muaf tutuluyorlar, ahaliden çeşitli adlar altında akçe talebinde bulunuyorlardı. Ancak adı geçen ağaların eyaletteki sayıları 500'e yaklaşırken, onların azli halinde tayin edilmeyi bekleyenler de 1000'i aşkın durumdaydı. Dolayısıyla eyalette sayılan 2000'i bulan ağa ve ağazadelerin hatırı sayılır bir gücü vardı". Coğrafi bölünmüşlük ekonomik olarak kendi içinde daha küçük bütünlük oluşmasına sebep oluyordu. Her ekonomik birimin bir nüfuz sahibi olması şeklinde bir tarihsel süreç yaşanınca eyalette 2000'i geçen nüfuz sahibi ağalar ortaya çıkıyordu.

Bölgenin coğrafyası rekabet üretmeye çok uygun bir görünüm sunmaktadır. Kendi içinde ekolojik bir havza yaratan vadiler ve bu vadilerin çıkış noktasında olan komşu kentler ve kasabalar, ekonomik ve idari açıdan zaman zaman rekabete girmişlerdir. Ordu ve Giresun arasındaki rekabetin ilk izleri âyanlar dönemine götürülebilir. Merkezi otoritenin azaldığı, yerel güçlerin yükseldiği bu dönem Karadeniz'in uluslararası ticarete açılmaya başladığı dönemle de örtüşmektedir. On sekizinci yüzyıl sonu ve on dokuzuncu yüzyıl başlarında Karadeniz'i en az üç dalga halinde saran ve sallayan âyan mücadeleleri sırasında yaşanan bölünme ve ayrışmalar "Ordu ve Giresun âyanları" kavramlarını ortaya çıkarmış görünüyor. Tanzimat'ın taşrada uygulamaları, coğrafi ve ticari olarak ortaya çıkmış olan bu rekabeti ortadan kaldırmadığı gibi, idari yapılanmadaki tercihler iki şehrin birbirine karşı olan duruşunu güçlendirmiştir.

Vadi sistemi Ordu-Giresun için de önemlidir. Coğrafya, Doğu Karadeniz'in doğusu kadar belirgin bir vadiler sistemi görünümünde değildir ve kıyı ovaları ve düzlükleri daha fazladır. Yine de dağların nehirlerle vadilere bölündüğü bir özellik göstermektedir. İki ayrı ekonomik bölgenin gelişimi ve yükselmesi rekabeti beraberinde getirebilmektedir. Bu rekabetlerin kökenlerinin, bölgede âyanların yükseldiği dönemlere kadar uzanan bir arka planı olduğu anlaşılmaktadır. Bunun Ordu'da oluşmuş popüler kültürde de izlerini görmek mümkündür. Daha doğru deyişle coğrafya zamanla kültürel izleri ve ayrımını da yaratmıştır.

Bölge kültürü üzerinde belirgin bir etkisi olan coğrafyanın, işbirliği, paylaşım kültürünün gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamasının yanı sıra görünür/görünmez ayrımlar yarattığı bir gerçektir. Görünen coğrafi sınırların ve bölümlerin dışında, sahil ile iç kesim arasında görünmeyen sosyal sınırlar ve ayrımlar da çizilmiştir. Ordu için bunlardan birisi sahil ve iç kesimi ayıran bir

tanımlama olan "Meletli" tanımıdır. Kentlilerin/şehirlilerin, Ordu'nun yukarı/kır/köy kaynaklı davranış biçimlerini tanımlamak için kullandıkları kelime (Meletli misin?) şehir ve köylülüğün sınırlarının kentliler tarafından belirlenmiş bir hali ve ölçüsü gibi görünmektedir. Bazıları daha ileri giderek Meletli tabirinin yalnız bir köylülüğün şehirlilikle olan sınırını çizmekten öte anlamlar taşıdığını ifade etmektedir. Bu tabirin Ordu'ya geldiklerinde yerleştikleri bir vadi olarak gördükleri için Ermenilerle ilişkilendirme eğilimi vardır. Ancak biz etnik veya dini bir tanımlama üzerinden bunun yapıldığına dair bir bilgi ya da izlenime sahip değiliz. Buna karşın Gürcü göçmenler için ifade edilen "Kabakdağlı" tanımlaması vardır ve kullanılmaktadır. Burada ölçü olarak Karadeniz coğrafyasının vazgeçilmez bir unsuru olan nehrin alınışı dikkati çeker. Çünkü nehirler genellikle yalnızca bir coğrafi ayrım değil aynı zamanda kültürel ayrımların da sınırlarını teşkil eder. Karadeniz'de nehirler kültürü yalnızca doğu-batı olarak ayırmazlar. Nehirlerin doğu yakasında ikamet edenlerle batı yakasında ikamet edenler arasındaki kültür farkları ve sosyal ayrımlar yanında bir de kuzey güney yönlü ayrım söz konusudur. Fakat bir yandan da nehirler, kuzey güney yönlü iletişim ve ulaşımı kolaylaştıran hatta teşvik eden nitelikleri dolayısıyla yukarıdan aşağı doğru inen bir köylülüğün aracı olmak görevini de üstlenmişlerdir. Bölgede, büyüklerin/anne ve babaların çocuklarını şehre gönderirken söyledikleri "zehahir (halk ağzında sevahil-sahiller- kelimesinin bozulmuşu olduğu anlaşılmaktadır) uşağına dikkat et" sözü de o oranda kentin/sahilin açık göz, fırsatçı, pratik-pragmatik çözüm ve yaklaşımlar sergileyen zihniyet ve duruşuna bir köylü eleştirisi olarak bakılabilir. Keza iç kesimlerdeki köylülerin kentli kültüre imrenmesi sonucu gelişen bir adlandırma da dikkat çekicidir. Karadeniz'in birçok yerinde olduğu gibi Ordu'nun iç kesimlerindeki köylerde akıllı, pratik, açık göz çocuklara "cinibiz", "cinibiz akıllı" denilmektedir. Yaşlılara bu ifadelerin ne anlama geldiği sorulduğunda "Cinibizliler çok eski zamanlarda yaşamış ve buralara hakim olmuş, çok akıllı insanlarmış" demektedirler. Bu, Türk hakimiyetinin bölgeye geldiğinde burada karşılaştığı şehirlis/sahilli kültüre olan beğeni ve hayranlığın izlerini taşır gibidir. Bölgedeki Türklerin tarihi hafızası, Cinibiz gibi akıllı sahil kentlerinde ticaret kolonisi kurmuş, kentli, tüccar, "Cenevizlileri" ve onların taşıdığı değerleri, vasıfları unutmamış ve hala hatırlamaya devam etmektedir.

Buna karşın nehirler ulaşım kolaylığını sağlaması bakımından bir bütünlüğün de aracıdır. Melet çayı günümüzde coğrafyacılar tarafından da Orta Karadeniz'in sınırı olarak kabul edilmektedir. Melet çayı, vadisi boyunca iç kısımlara kadar uzanan derinliği ile kendi içindeki havzası ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Bunun yanında doğusu ile batısı arasında da önemli bir ayrım sunuyor olması dikkati çekmektedir. Ancak Doğu Karadeniz'de nehirler aynı zamanda sağ ve solundaki kesimi ayıran bir tanımlamayla önemli idari sınırları da

oluşturmaktadır. Yönetim açısından baktığımızda bölgenin idari coğrafyasının sınırının daha ziyade Bolaman kıstağı ile ayrılmış olduğu görülür. Melet'in ötesinde Giresun'a kadar uzanan çaylar ve vadileri de, kendi içinde birer ekonomik birim olmakla birlikte komşu coğrafyalar içinde birbirlerinin devamı, ortak bir kültürün izlerini taşır. Aslında Doğu Karadeniz'in batısında Bolaman'a kadar uzanan coğrafya Trabzon Eyaleti'nin etkisini ve sınırlarını oluşturur. Bolaman'dan sonraki bölge ise daha ziyade Canik havzasından beslenen bir özellik gösterir. Bu coğrafyaları birleştiren unsur sahil kesimi için deniz, iç kesimler için yaylalardır. Deniz ve yaylalar nehir ve vadilerle bölünmüş bu coğrafyanın iki birleştirici unsurudur.

Ordu tarihini anlamak için mutlaka değerlendirmeye alınması gereken konumundan birisi de sahilde oluşudur. Bu konumu Ordu şehrinin, Karadeniz'in tarihi sürecinin bir parçası yaptığı gibi bazen kendine has eğilimler geliştirmesine de sebebiyet vermiştir. Örnek vermek gerekirse Ordu'nun nüfus ve kentleşmesinde sahilde oluşunun yeri büyüktür. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda Ordu'da nüfus yapısını etkileyen en önemli etken göçler olmuştur. Göçler, yerleşik hayata geçmek, doğum-ölüm oranları gibi demografik olayların, toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi etkileri açıkça görülmektedir. On altıncı yüzyıldan Tanzimat dönemine kadar geçen süreçte Ordu'da tabii nüfus artışı dışında, Anadolu'nun iç kısımlarından, Gümüşhane-Kürtün yöresinden gelen güvenli ve daha iyi yaşam şartları arayan Müslim ve gayrimüslim göçleri örnek olarak verilebilir. On dokuzuncu yüzyıl boyunca süregelen bu göç hareketlerinin en önemli sebebi ise sahildeki kentleşme ve ticarileşmedir. Bu ticarileşme Ordu için de geçerlidir. Klasik dönemin bir kır pazan özelliği taşıyan ve sahilten içeride olan Eskipazar zamanla önemini yitirmeye ve köhneleşmeye, yerine özellikle Bucak ve Acısu (Keçiköy) iskeleleri arasındaki alanda yeni bir iskele/pazar özelliği gösteren merkez çıkmaya başlamıştır. Sahilin iç kısımlarından ve doğusundan gelmeye devam eden göçler, ticarileşmenin getirdiği avantajlarla sahil iskelelerinin önemini artırmıştır. İnsanlara daha fazla fırsatlar sunan ve vaadeden sahillerde nüfus gittikçe artmıştır. İskele yerleşimleri/ köyleri önce kasabalara sonra da kentlere dönüşme eğilimi içerisine girmiştir.

Ordu tarihini anlamlandırmak için genel tarihi süreçte yaşananları bilmek yetmez. Mekan, insan, coğrafya arasındaki ilişki ve anlamı da yakalamaya çalışmak gerekir. Örneğin; Haznedarzaade Süleyman Paşa, Ünye'de zamanının en büyük saraylarından birini yaptırmıştı. Bugün birkaç taş merdiven ve duvar kalıntısı kalmış olan bu sarayın inşasına, valiliğinden önce, Canik muhassıllığı yıllarında başlanmıştı. Bijişkyan'ın "muhteşem bir binadır" diyerek hayranlık belirttiği paşanın konağından William J. Hamilton da gezi notlarında bahsetmiştir. "Antik surlar üzerine inşa edilmiş görünmekte ve

denizle konak arasında sahil boyunca oldukça dar bir yol bulunmaktadır. Kuzeye bakan arka tarafı denize sıfır olan saray, 8-10 metre yüksekliğinde bir set üzerine inşa edilmiştir". Resimlerinden anlaşıldığı kadarıyla iki veya üç katlı olan sarayın uzaktan görüntüsü hilal şeklindedir. Saray, Ünye'ye, Ünye koyu ve limanına tepeden bakan ve denize hakim bir noktada inşa edilmişti. Denizle ve denizcilikle olan ilişkinin/iççeliğinin sembolü olarak görülebilecek olan saray için Avusturyalı seyyah Franz Von Verner ise "Ünye o yıllarda çok sakin ve huzurlu bir kasaba idi. Paşa, Trabzon'da devlet işlerinden sıkıldığında yalnız başına Ünye'ye gelir burada denizin, dalgaların sesi ile dinlenirdi." diye yazmaktadır. Ayan kökenli bir paşanın yalnızca ticari, askeri değil, deniz karşısındaki psikolojik duruşuna dair de ip uçları veren bu konak, bir zamanlar ayanlar ile deniz arasındaki irtibatın nesnelleşmiş sembolik bir örneği olarak görülebilir. Konak denizin bitiminde, koyun hakim bir noktasındaki bu haliyle yalnızca karadakiler için değil denizden gelenler için de karasal bir güç, otorite ve ihtişam sembolü gibi durmaktaydı.

Buraya çok yakın bir coğrafya olan Bolaman'da yine aynı ayan ailesine ait bir konak daha vardır. Küçük bir koyun doğuya bakan kara tarafında, Bolaman kalesi üzerine, limanın/iskelenin hemen bitiminde Haznedarzaade tarafından yaptırılmış olan bu konak da denizle olan ilişkiye dair özel bir konumun sembolü gibidir. Döneminin zevki, inceliği yanında, koyun hakim yerinde, denizin bitiminde kale üstüne yapılan bu yapı, iskeleyi ve deniz trafiğini kontrol edebilen konumuyla, denizle iç içe oluşuyla geçmişteki ayan ailelerinin denizle olan ilişki ve irtibatlarına ışık tutmakta, bu ailelerin geçmişlerindeki "denizci" karakterleri hakkında bazı ipuçları vermektedir. Karadeniz'in birçok sahil kentinde veya iskelesinde bulunan ve ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış çok daha mütevazı örneklerinden farklı olarak, ayanların yükseldikleri dönemlerde yapılmış olan bu konaklar, geçmişte denizcilikle iç içe geçmiş güzel, parlak günlerin birer kalıntısı olarak görünmektedirler.

Ordu tarihi, nehirleri, vadileri, dağları, yaylaları, denizi ile olayları, insanları ve mekanları arasında ilişki kurabildiği/kurulabildiği oranda anlam ve değer kazanacaktır.

*Misafir Kalem***FURKAN GÖÇ**

Ordu Üniversitesi
İkizce Meslek Yükseokulu
Bankacılık ve Sigortacılık
1.Sınıf Öğrencisi

BİR UMUT VAR

Sokaklara çıkıp kimselere aldırış etmedik
haksızlıklara uğradık,
sırf konuşmamak için hakkımızı aramadık
çünkü biz kelimelerimizi hep başkalarına sakladık

Koynumuzda ekmek taşırken ıslandık
bayat ama kuru ekmek götürdük evimize
belki de rüzgar oynatmadı ıslanan saçlarımızı
alınımıza vuran yağmur atamadı alın terimizi yüzümüzden
namuslu ayak seslerimiz çınlatmadı kimsenin kulaklarını
ama biz bir yerlerde hep yaşadık

Hava ne olursa olsun , hep ıslandık
kimi zaman gözyaşlarımız
kimi zaman gökyüzü dokundu yanaklarımıza
öyle ya, gökyüzü olmasa biz hep ağlayacaktık

ZEKİ ORDU**DÜŞTÜ**

Doğrular azalınca dillere yalan düştü
Güçlüler haklı oldu, kalplerden vicdan düştü

Bulmadı sahibini adalet denen mefhum
Her türlü mülkiyete sinsice talan düştü

Güneşe hasret kaldık, siyahlaştı asuman
Nasıl geldi bilinmez cihana duhan düştü

"İlim yitik malımız" biz bunu böyle bildik
Bulmaya gidenlerden, izan ve irfan düştü

Neşeye ve sürura zorbalılar sahip oldu
Bizim de payımıza bir acı figan düştü

Bizler kuru yerlerde; sabahlarken, ellere:
Kuş tüyünden yapılmış yatakla yorgan düştü

Ne malda ne de mülkte gözümüz yoktu ama
Neden boğazımıza sınıksız urgan düştü?

Her yandan zulmet yağdı, insaniyet adına
Barış denen masala damla damla kan düştü

Daha iyi olacak, umarken yıllar yılı
Umutlar zayıfladı, sonunda hüsrana düştü

Tuzaklardan kaçarken, yolumuz üzerinde
Kuyulara dost olduk, hisseye zindan düştü

Ağyara her devirde inci ve mercan düştü
Yâre; gönlü hüznü, hayali canan düştü

YEKTA AYDIN

19 Mayıs 1919 günü, küresel emperyalist güçlere karşı Anadolu'da dünyanın en haklı bağımsızlık savaşının başladığı gün olarak kabul edilmiştir. Bu gün aynı zamanda da geleceğimizin güvencesi olan gençlerimizin gençlik ve spor bayramı olarak kutlanmaktadır. Atatürk'ün bu günü kendisinin doğum günü olarak kabul etmesi ise boşuna değildir. Bu anlamlı günün anısına geleceğin gençleri olan torunlarım Ege ve Yekta'ya yazdığım mektubu siz değerli okurlarımla da paylaşmak istedim. Okuduklarını anlayacak yaşa geldiklerinde kişiliklerinin oluşmasına katkı koyacağını düşündüğüm bu mektubu, isteyen değerli okurlarım da çocuklarının okumasını sağlamak amacıyla paylaşabilirler. Gençliğimizin geçmişten ders alarak geleceklere sahip çıkacaklarını ümit ediyor ve onların gençlik bayramlarını en güzel duygularla kutluyorum.

OĞUL

Bizim için artık geç, senin için er oğul.
Benim bu sözlerime, eğil kulak ver oğul.

Vefasız bir nesilin, tohumları atılmış,
Hakkın ve adaletin, izlerini sür oğul.

Omuzumda yükseldin, benimle bastın yere,
Geçmişini unutma, ileriye gör oğul.

İnsanları seversen, saygınlık kazanırsın,
Hep kendine yontarsan, kurtlar seni yer oğul.

Tutumlu ol biriktir, değerlendir zamanı,
Hak edenle paylaş ki, olsun ömre kar oğul.

Sevgide cimri olma, kin ve nefreti bitir,
Seni seveni sev ki, olsun sana yar oğul.

Dünyanın malı ile, seni değişiyorsa,
Eğilme karşısında, güvenle dik dur oğul.

Gönül rızası varken, zorla güzellik olmaz,
Tutsak olma kimseye, zincirleri kır oğul.

Herkese kefil olma, ama sözün söz olsun,
Hakkını gasp edenden, hesabını sor oğul.

Kibirlenme sakın ha, kimseyi hakir görme,
Halden anlayan varsa, yarasını sar oğul.

Dinlemeden konuşma, anlamadan da bilme,
Fikrini sorarlarsa, ileriye sür oğul.

Kula kul olma sakın, zalime boyun eğme,
Mazluma umut olsun, o durduğun yer oğul.

Ne gördüğün gördüktür, ne de bildiğin bildik,
Yaşadığın bu dünya, baştanbaşa sır oğul.

Gönül kapılarını, arala hak edene,
Sevgsiz yaşayana, koca dünya dar oğul.

Ne ekersen biçersin, senden gelir hep sana,
Kendiliğinden olmaz, hem hayır hem şer oğul.

Emeksiz yemek ayıp, hak etmelisin onu,
Her an akıtmalısın, boncuk boncuk ter oğul.

Sen seni düşünürsen, seni kimse düşünmez,
Paylaş bilsin el âlem, ne deli ne kör oğul.

Yenen yerde bereket, vardır ikramın olsun,
Sana taşla vurana, sen ekmekle vur oğul.

Bunca özen göstersen, yine kusur bulurlar,
Adam gibi yaşamak, bu dünyada zor oğul.

Sen kendini bil yeter, vicdanın rahat olsun,
Elin ağzı tutulmaz, iyi kötü der oğul.

Çağdaş düşün aydın ol, hurafeye kapılma,
Bilimi nakış gibi, ilmek ilmek ör oğul.

Susarsın bilmiyorsan, haksızsan boynun eğik,
Haklıysan biliyorsan, sesin çıkar gür oğul.

Yapılan iyiliği, bilmezsen yazık olur,
İyilikle kötülük, olur hepsi bir oğul.

Zulümle abad olma, gözden düşersin sonra,
Kazanmayı istersen, gönüllere gir oğul.

Yanlışını kabul et, utanır yüzün olsun,
Bencillik ve kıskançlık, şu dünyada ar oğul.

Sahip olduklarının, değerini bilmezsen,
Kaybedince anlarsın, yavaş yavaş kor oğul.

Ulaşamadığın yer, hiç senin olamaz ki,
Bu yüzden gönüllere, köprüleri kur oğul.

Yüreğinin ısıtı, ısıtısın her bir yanı,
Sıcağa dayanır mı, dağlardaki kar oğul.

Yekta Hoca çıkmayan, candan umut kesilmez,
Sen ki arayışa geç, her bir çözüm var oğul.

İSTİNYE. 17.05.2018. PERŞEMBE. SAAT, 07.25.
EGE VE YEKATANIN ANISINA

BİROL ÖZTÜRK

KEREM GİBİ
YANA YANA

Kudretli İsfahan Şahı Anka Bey'in yeryüzündeki tek üzüntüsü çocuğunun, çocuklarının olmamasıymış. Kusur Hanım Sultan'da mıdır, Şah'ta mıdır bilinmez ama bu dert tüketmektedir Şah'ı... Çocuğu, çocukları olması için akla mantığa sığan sığmayan ne varsa yaptıysa da, lütfedip de evlat, evlatlar vermemiş yaradan. Şah, üzgün, kırgın ve kudretiyle çelişen bir çaresizlikle her umudun peşinden koşar olmuş.

Günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları kovalarken Şah'ın evlat sahibi olma umudu hiç sönmemiş, bilakis daha da harlanıp durmuş. Tabi Şah'ın bu halleri memleketin her yanında duyulup, bilinir ve hissedilir olmuş. Derken günlerden bir gün, ak libaslı, ak saçlı ve de sivri ucu ta göbeğine kadar uzun aksakallı, hırkası yamalı, bir eli asalı bir derviş, heybesinde bir elma, tüm heybetiyle dikilmiş Şah'ın huzuruna. Yerden selam vermiş, hürmet edip hürmet görmüş ve de destur deyip söz istemiş.

"Buyur" demiş Şah.

"Konuş derviş" demiş.

Derviş, ipleri tek mil kök boya, çaprazlama göğsüne astığı kirli heybesinden o kıpkızıl elma yı çıkarıp Şah'ın göz hizasına kadar kaldırmış, üzerindeki kılları ağarmış, derisi büzüşüp damarlarına yapışmış ve koyu lekelerle dolu eli titreyerek;

"Hanım Sultan bu elmayı Ayazma Çeşmesi'nin başında yediğinde Allah size bir evlat verecek" demiş ve tırp diye de bitirmiş sözünü.

Sözü biter bitmez, sözden daha da hızlı kaybolmuş gören gözlerden, sesi silinmiş duyan kulaklardan. Düş gibi, hayal gibi kalmış her şey ya, kıpkızıl elma, evlat müjdecisi son umut, Şah'ın elinde öylece duruyormuş, Derviş'in ve kehanetinin gerçek olduğuna kanıt.

Evlat sahibi olma aşkıyla kavruhan Şah, kendisini evlat sahibi eyleyecek her şeye inanır, mübalağa şölenler yapar olmuş ki; bu defa da tellallar çıkarıp tek mil ahaliyi, avamı ve de tebaayı çeşme başına çağırılmış.

Bu arada, İsfahan'da aynı dertten mustarip bir de Ermeni keşiş yaşarmış. O da, tıpkı Anka Bey gibi evlat hasretiyle yanar tütermiş. Keşişin karısı bu haberi duyunca Hanım

Sultan'a gidip "Medet Hanım Sultan'ım" demiş.

"Şu müjdeli elmadan bir dilim de bu fakire ver, bir umut, evlat sahibi olsun sayende" demiş.

"Olur" demiş Hanım Sultan.

"Ama bir şartla!" deyip susmuş.

"?"

"Doğacak çocuklar aynı cinsiyetten olursa büyüdüklerinde evlenecekler" demiş ve sözünün üzerine söz istemez bir kararlılıkla noktayı koymuş.

"Budur şartım da, isteğim de"

Keşiş'in karısı ve de Keşiş, can-ı gönülden ve de onur bilerekten kabul etmiş Hanım Sultan'ın emire bulanmış isteğini. O gün, Ayazma'nın başında bu kavle de, iki kadının bölüşüp de yediği elmaya da, umuda da ahali, eşraf, tebaa ve de avam şahitlik etmiş.

Hikmet-i Hüda, hemen hamile kalmış iki kadın ve de dokuz ay sonra Anka Bey'in bir oğlu Keşiş'in de bir kızı olmuş. Oğlana "Mirza" adını koymuş Anka Bey, kıza "Han Sultan" demiş Keşiş.

Zaman tükenir zaman içinde ve daha ana rahmine düşmeden kaderleri kavilli bu iki çocuk birbirlerini bilmeden, birbirlerinden habersiz büyümüş; Keşiş'in temkininden mütevellit.

Mirza, bir gün bi rüya görmüş. Rüyasında tarifine dilinin yetmediği güzellikte bir kız görmüş, ahu gözlü ve âşık olmuş. Akli fikri rüyasındaki ahu gözlüde olsa da, av hevesinin de önüne geçemezmiş Mirza. En yakın arkadaşı Sofu'yla sık sık ava çıkarmış ve yine böylesi bi avda Mirza, yanlışlıkla Ermeni Keşiş'in bahçesine girmiş ve rüyasında görüp de âşık olduğu kıza karşısında bulmuş. Mirza, belki de o saat inanmıştı mucizelerin olabirliğine. Akli başından gitmiş...Mirza, rüyasının "Aslı" nı görmüştü, işte bu da Mirza'nın mucizesidir.

Rüyasındaki "Aslı" nı bulduğunu ikrar eder Mirza, hemen oracıkta kıza ve öpüverir yanaklarından...Kız, mahcup;

"Kerem et, rüsva eyleme beni" der, yalvararak.

İşte böylece o ölümsüz aşk hikâyesinin kahramanları da isimlerini, cisimlerine uygun gerçek isimlerini, bulmuş olur;

"Aslı ile Kerem"

Kerem, Aslı'sını bulduğunu ve de Aslı'sına kavuşmazsa iflah olmayacağını açık edince açık yüreklilikle, Anka Bey de Keşiş'e;

"Sözünü yerine getir" demiş.

Ama gel gör ki Keşiş, kızını bir Müslüman'la evlendirmeyi itikadına yedirememiş ve bir gece ansızın, hiç kimselere duyurmadan ve de sezdirmeden İsfahan'ı terk etmiş, ailecek.

Mirza, ertesi gün Aslı'sının ailesiyle birlikte sırta kadem bastığını öğrenince deliye dönmüş ve en yakın arkadaşı Sofu'yla düşmüş yollara... Tüm o koca Doğu Anadolu'yu santim santim gezip Aslı'sını aramış, sabırla... Yana yana... Demir asa, demir çarık... Artık Şehzade Mirza Bey yoktur, artık Âşık Kerem vardır şu koca dünyada, Aslı için yanar...

Elinde sazı, dağlara, taşlara, kuşlara, böceklerle, otlara, dikenlere, güne, güneşe, aya ve de bulutlara Aslı'sını çalıp söylemekte, Aslı'sını sormaktadır. Bu öyle büyük bir aşk ve istemektir ki, aşılmaz dağlar yanıp yol olmuş; geçilmez sular durulup kanat olmuş Kerem'i Aslı'nın yollarına sürmüştü.

Bunca toprağı tırnak tırnak dolanıp da, sudan, havadan, ottan ve de böcekten haber alan Kerem, elbette bazen buluverir Aslı'nın izini ama her defasında durumu fark eden Keşiş, bir yolunu bulup Aslı'yı kaçırır Kerem'den.

İşte böyle, günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları kovalar ama Kerem hiç vazgeçmez Aslı'sını aramaktan ve vuslata inancından.

Söylesene, kim durabilmiştir ki aşkın karşısında? Aşk dediğin taşı bile dile getirmez miydi, mecazen? İşte tüm bu eziyetten sonra Kerem, Aslı'ya, Aslı da Kerem'e kavuşmuş... Vuslat olmuş yani... Gel gör ki Keşiş, Aslı'ya sihirli bi elbise giydirmiştir ve gerdek gecesi Kerem bir türlü elbisesinin düğmelerini çözemez, öyle bir âh eder ki; aşkın ateşiyle kül olup yanar Kerem o saat. Öyle bir yanar ki; asırlar sonda Nazım Hikmet "Kerem Gibi" diye şiir yazar yani, dilimize yapışan, aklımıza çakılan.

Hava kurşun gibi ağır!

Bağır

bağır

bağır

bağırıyorum.

Koşun

kurşun

eritmeye

çağırıyorum...

O diyor ki bana:

"Sen kendi sesinle kül olursun ey!"

Kerem

gibi

yana

yana..

«Deeert

çok,

hem dert

yok»

Yüreklerin

kulaklar sağır...

Hava kurşun gibi ağır...

Ben diyorum ki ona:

"Kül olayım

Kerem

gibi

yana

yana."

Ben yanmasam

sen yanmasan

biz yanmasak

nasıl

çıkır

karanlıklar

aydınlığa?

Hava toprak gibi gebe.

Hava kurşun gibi ağır.

Bağır

bağır

bağır

bağırıyorum.

Koşun

kurşun

eritmeye

çağırıyorum...

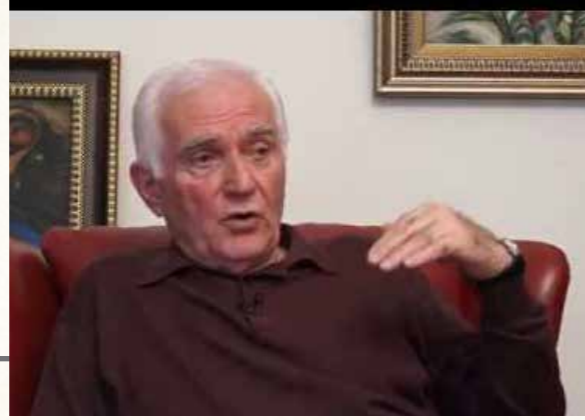
Kerem, aşkın ateşiyle yanarken, Aslı, Kerem'in küllerini toplamaya çabalar çaresiz. Aslı çırpındıkça çaresiz, tutuşur saçları, Kerem'in ateşiyle...

Aslı da tutuşur Kerem'in ateşiyle...

Kül olur Kerem gibi yana yana.

BİLAL DİNDAR

KÜLTÜR AKTARIMINDA KİTAP VE FOTOĞRAF SANATININ ÖNEMİ

Eklemek, biçmek anlamındaki Almanca "cultura" sözcüğünden türetilmiş olan "kültür" sözcüğün geniş ve kapsamlı anlamları vardır. Amerikalı düşünürlerin çok önceden kültürün önemini fark etmiş olmaları ve kültüre 180den fazla anlam yüklemeleri tesadüfi değildir. Bu, yeni bir devlet oluşlarının bir gereğidir. Ancak burada kültürün anlamı onların (ABD'lilerin) anlayışına göre değil, daha çok Avrupa düşünürlerin anlayışına göre incelenecektir.

Almanların önemli filozoflarından biri olan İmanuelle Kant'ın "kültür; insanın elinden ve beyninden türettiği her şeydir". Ayrıca "el, beynin de bir uzantısıdır" felsefesine dayanarak kültür kavramının açılımı yapılmaya çalışılacaktır.

Aristoteles haklı olarak evrende var olan her şeyi ikiye ayırıyor; birincisi evrende kendi başına var olan şeyler, ikincisi ise kendi başına var olan şeylere eklenen şeyler. Gerçekten evrende kendi başına var olan şeyler, doğada insanın varlığını zorunlu kılmayan şeylerdir. Güneşin, Ayın, Gezegenlerin, dağların, ovaların var olması için insanın varlığı zorunlu değildir. Onlar insan olmadan önce de vardı. Doğada kendi başına var olan şeylere eklenenler ise insanın düşüncesinden ve elinden üretilerek türetilen şeylerdir. Esasında kültürün özü de budur. İnsan aklının ürünü olan kültürün genel anlamda geniş kapsamlı oluşu, kültürün bünyesinde bulunan eğitim, sanat, felsefe, edebiyat, tarih ve bunlara benzer diğer insani değerlerin varlığından kaynaklanmaktadır. Her insan toplumu kendi kültürel değerlerini kendileri yaratır. Ayrıca, değişmeyen kültürler olmaz, her türlü kültürel değerler zaman içinde değişebilir.

Eski nesillerin ortaya koyduğu kültürel değerleri yeni nesillere aktarma görevini de eğitim üstlenmektedir.

Kültürel öğelerin önemlilerinden biri de yukarıda yazıldığı gibi sanat'tır. Arapçada "yapmak" anlamına gelen "sanaga" fiilinden türetilmiş olan bu sözcük de çok geniş bir anlamda kullanılıyor. İlk dönem insanların yaşadığı mağara duvarlarında çizmiş oldukları resimler bir sanat ürünü olduğu gibi, modern bir insan eliyle bir fotoğraf makinesi vasıtasıyla çekilen bir kare fotoğraf da bir sanattır. Çizilen resim veya çekilen fotoğraf gelecek insanlara bırakılan önemli belgelerdir. Resim sanatı ilk insanlardan günümüze kadar her zaman vardı. Ancak fotoğraf sanatının geçmişi o kadar eski değildir. Gerçi fotoğrafın kökenini ilk insanlara kadar indiren düşünürler vardır ama gerçek öyle değildir.

Fotoğraf makinesinin tek bir kişi tarafından icat edildiği söylenemez. O daha çok, değişik zaman içinde birçok insanların çalışmalarının ortak ürünüdür.

Joseph Niepce, 1816 yılında bir mücevher kutusu ve bir mikroskoptan alınmış bir mercekle ilkel bir fotoğraf makinesini yapmayı başardı. William Talbot adındaki bir İngiliz 1835 yılında, önceden Niepce tarafından yapılmış olan negatiften ilk pozitif baskıyı yapmayı başardı ve görüntünün uzun ömürlü olmasını sağladı. 1839 yılında da Louis Daguerre görüntüleri gümüş plak üzerine almayı başardı. 1852 yılında George Eastman, Kodak makinelerinde 10 poz çekebilen bromür kaplı jelatin rulolar bulunan Kodak fotoğraf makinelerini piyasaya sürdü. 1888 yılında

da Kodak firması film, banyo ve baskı ücreti içinde olan, 100 pozluk filmi bulunan fotoğraf makinelerini piyasaya sürdü. Bu makinelerini "düğmeye basın gerisini bize bırakın" reklam sloganlarıyla satılıyordu.

Günümüzde fotoğraf çekimini, özellikle maddi yönden, çok kolaylaştıran sayısal (dijital) fotoğraf makinelerini Kodak'ta mühendis olarak çalışan Steven Sasson ve bir grup teknisyen arkadaşları tarafından 1975 yılında gerçekleştirildi, 1978 yılında patenti de alındı. Ancak Kodak bu prototipi 2001 yılına kadar kamuoyuna duyurmadı.

Yaşadıkları yıllarda fotoğraf makineleri henüz icat edilmiş olmadığından yaşadıkları anı belgeleme duygularını kaydetmek için, Johann Wolfgang von Goethe(1749-1832) İtalya Seyahatı'nda, Alexandre Dumas (Baba 1802-1870) Kafkasya seyahatinde yanlarında birer ressam bulundukları bilinmektedir.

Goethe, 4 Eylül 1786 tarihinde Almanya'da Regensburg'ten hareket ederek üç ay süresince Rönesans'ın ortaya çıktığı İtalyan topraklarında bir ressam arkadaşıyla dolaşarak "İtalya'ya Seyahat" adlı iki ciltlik bir gezi kitabı yazdı.

Ressam arkadaşı gezilen torakların coğrafi güzelliklerini resmederken kendisi Rönesans'ın sebeplerini ve etkilerini merak ettiğinden coğrafi güzellikleriyle birlikte tanınmış Rönesans ressamların ve heykeltıraşların eserleri hakkında da bilgileri kitabında aktarmaktadır.

Fransız Alexandre Dumas(baba), Moynet adlı ressam bir arkadaşıyla 1858 yılının Kasım ayında Saint Petersburg'tan hareket ederek üç ay boyunca Moskova, boydan boya Kafkasya, Bakü, Tiflis ve sonunda Poti'den Şubat 1859'da bir gemiyle Paris'e dönerler.

Ressam Moynet, bu yörenin coğrafyasıyla ilgili güzel resimler sunarken Dumas "Kafkaslar" adıyla Türkçemize çevrilmiş olan eserinde Rusya ve Kafkasya ülkelerinin halkları ve onların görenekleri ve gelenekleri hakkında bilgi aktarmaktadır.

Gezi notları olarak yazılan bu kitabında Dumas çok ilginç bilgiler aktarmaktadır:

"Saint Petersburg ve Moskova dışında hiçbir yerde sabah kalkınca bina içinde ve yakınında yüzlerini yıkamak için temiz su olmadığı gibi tuvaletleri de yoktur. Yüzlerini yıkamak için değişik teknikleri var; önce elleriyle ağızlarına su dolduruyorlar; sonra ağızlarındaki suyun bir kısmını ellerine boşaltıyorlar ve yüzlerini bu şekilde yıkıyorlardı. Ağızlarında su boşaldığında yeniden aynısını tatbik ediyorlardı. Kurulama ise dert değildi,

çünkü rüzgâr bu işi hallediyordu."

"Tuvalet hiç bir yerde yok. Herkes bir yerlerde saklanıp ihtiyacını gideriyordu. Yabancılara ise Ruslar gezi için bir oturma almalarını söylüyorlardı. Gezi boyunca en değerli mobilya bu oturma idi." "Oturmağını her yere götürmek mecburiyetinde idi. Çünkü hiç bir yerde tuvalet yoktu."

Rönesansın doğuşu ve sonuçlarıyla ilgili yeniliklerle ilgilerin Goethe'nin Türkçemize iki cilt halinde çevrilmiş olan "İtalya'ya Seyahat" adlı eseri okumaları isabetli olacaktır.

Rusya'nın ve Kafkasya'nın 19. Yüzyıldaki doğal güzelliklerini, halklarının morfolojik ve antropolojik yapılarını merak edenlerin Alexandre Dumas'ın "Kafkasya" adlı eseri okumaları, bu konuda bilgilenmeleri için, kesinlikle yararlı olacaktır.

Av. KENAN ÇEBİ

NORVEÇ SEVGİSİ...

1974 yılından buyana yurtdışı gezilerine giderim. Benim tercihlerim hep kültür turizmi yönünde olmuştur... Ziyaret edeceğim ülkeleri, daha çok müzelerini, resim ve heykel sergilerini, tarihi mekânlarını ve de müzik konserlerini izleyebilme şansımı inceleyerek seçerim ve de tur organizasyonumu 5-6 ay önceden yaparım... Gittiğim turlarda hiçbir zaman seyahat programına %100 uymam. Bazı programları iptal ederek tercihlerime göre günümü değerlendiririm. Bunda da geziye çıkmadan en az 1 ay önce biraz derinlemesine araştırma yapıp, hangi müzelerde hangi bölümleri ziyaret edeceğimden tutun, ziyaret tarihlerimde nerede hangi konser varsa onların da seçimlerini önceden yapıp tur programından en az 15-20 gün önceden biletlerimi alırım... Yine bilirim ki bazı müzeleri ziyaret için önceden biletlerinizi almazsanız 3-4 saat müze kapılarında bilet kuyruğunda beklersiniz...

Yıllardır İskandinavya gezisi için planlar yaptım. Kısmet bu Temmuz ayına imiş... Danimarka, Norveç, İsveç, Finlandiya ve Estonya'ya 12 günlük bir geziye eşimle birlikte katıldım. İyi ki de katılmışım. Norveç'i böylesine gezip tanımak şansım hiç olamazdı.

United Nations Sustainable Development Solutions Network tarafından gerçekleştirilen World's Happiness Report'un 2013 raporuna göre 156 ülkede anket yapıldı. 156 ülke arasında Norveç'in en mutlu ülke olduğu sonucuna ulaşıldı. Bunda sağlık, özgürlük ve sosyal desteğin büyük payı olduğu da belirtiliyordu. Bu rapor bizi Norveç konusunda okuduklarımızdan sonra daha da etkiledi...

Norveç'te kaldığınız süre boyunca Norveçliler ile çok iyi ilişkiler kurabilir ve onların kültürlerini rahatlıkla öğrenebilirsiniz. Geleneklerine oldukça bağlı yaşayan Norveçliler kültürü, doğayı ve geleneklerini bir parçaları olarak görüyorlar. Norveç'te tarihe her zaman bir saygı ve özlem vardır. Sizi yüzyıllar öncesine götürecek yerleşim yerleri, etkinlikler ve çeşitli yerel öğeler görmek mümkündür...

Beni en çok etkileyen bir Norveç gerçeği de; 5,5 milyon nüfusa sahip Norveç'te günlük gazete ve mecmua satışlarının 3,5 milyon civarında olması... Kütüphaneleri kitap dolu... Köylerde halâ, bizlerde terk edilen, posta kutularının mevcut olması ve de

postacıların en ücra köylere kadar gidip mektup, gazete ve mecmuaları ulaştırmaları çok güzel bir olay... Diğer önemli bir olayda Norveç'te bir kitap yayınlarsanız, ülke genelindeki kütüphanelere göndermek için hükümet tarafından 1000 kopyasının satın alacak olması...

Norveç Avrupa ortalamasının üstünde yaşam standardına ve ekonomik gelişmişliğe sahip olduğu için Avrupa Birliği'ne girmek istememektedir. Zira ülke kıyılarındaki petrol rezervlerinin zenginliği ve dünya ve Avrupa balıkçılık sektörünü elinde bulundurması ile tanınmaktadır. Ayrıca Norveçliler Avrupa Birliği üyesi olmadıkları içinde gururlanmaktadır...

Norveç şaşırtıcı güzellikte ve egzotik bir doğaya sahiptir. 4 mevsim de dengeli geçer; yazlar sıcak ve kışlar soğuktur. Şehirlerde bile kendinizi doğaya yakın bulabilirsiniz. İklim doğanın bir parçasıdır ve buradaki doğa sizi etkileyecek düzeydedir. Deneyimleriniz unutulmaz olabilir. Doğa Norveç kültürünün bir parçası olduğu için Norveçliler üzerinde her zaman aktif bir rol oynamıştır. Temiz su ve temiz hava keyfini başka bir yerde bulamazsınız. Ayrıca burada arabadan çok motor ve yat vardır dersek herhalde gerçek dışı bir söylem olmaz...

Bizim içinde Norveç; fiyortlar, göller, nehirler, çağlayanlar, tüneller, Vikinglerin tarihi ve de sosyal güvenliğin en üst seviyede olduğu bir ülkedir. (Norveç'teki işsizlik ve hastalık durumları ve de tüm sosyal kamu işlerinden sorumlu kurum olarak NAV Kurumu görev yapıyor. Ve de dünyada en yüksek maaşı veren 10 ülkenin 3.sü de Norveç'tir)

Başkent Oslo dediğiniz zaman benim aklıma ilk gelen VİGELAND PARKI olmuştur.

Frogner Parkı'nda bulunan daimi Vigeland Sergisi'nde bütün eserler Gustav Vigeland'ın tüm hayatı boyunca hazırladığı 214 adet granit ve bronz insan heykeli ve 13 adet dökme demir kapıdan oluşuyor. 320 bin metrekarelik bu serginin hazırlanması ise Vigeland ve Asistanlarının 10 yıllık bir çalışmasının ürünü.

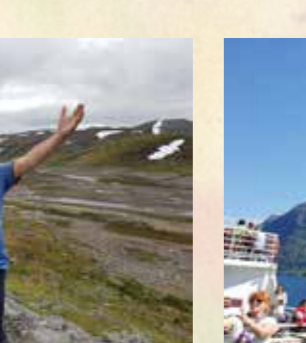
Dünyanın en büyük açık hava heykel müzesi olan Frogner Parkı Vigeland Sergisi aynı zamanda tüm heykellerin aynı kişi tarafından yapıldığı tek sergi

olmasıyla da ilk ve tek... Serginin asıl önemli özelliği ise bir kaç istisna haricinde tüm çalışmaların insan figürü olması ve bu insan figürlerinin hiç bir kıyafet ya da aksesuar taşımamaları; yani tamamen çıplak olmaları. Parkın en dikkat çekici parçası ise Monolith adıyla anılan 17 metre boyundaki bu yekpare granit sütun birbiri üzerine yığılmış 121 insan bedenini resmeder. 180 tonluk bu sütun blok Vigeland tarafından bulunup buraya getirilmiş ve şu an bulunduğu yerde işlenerek bugünkü halini almıştır. Monolith merdivenle çıkılan bir yükseltinin tepesinde durur ve merdivenler üçlü gruplar halinde 12 sıra yerleştirilmiş, hayatın çeşitli evrelerindeki kadın erkek ilişkisini anlatan 36 heykel grubundan oluşur. İşlenmesi 14 yıl süren eser Vigeland ölmeden kısa bir süre önce tamamlanmıştır.

Kraliyet Sarayı, Meclis Binası, Nobel ödüllerinin dağıtıldığı ve dünyadaki en mükemmel yapılardan biri olarak bilinen Belediye Sarayı, Folk Müzesi, Viking Gemileri Müzesi, Ulusal Tiyatro, Oslo Katedrali, Karl Johans Caddesi, Vigeland Parkı, Residence Müzesi ve Frogner Parkı görülmesi gereken yerler arasındadır...

Norveç gezisini tamamlamak öyle kolay değil! Oslo'dan ünlü kayak merkezi Geilo'ya 219 km yol gidip geceleyin orada konaklıyorsunuz. Ertesi sabah yola çıkıp 243 km yol aldıktan sonra ünlü ve de çok güzel fiyort kenti Bergen'e ulaşıp, gezebildiğiniz kadar gezip Otelde istirahate çekiliyorsunuz... Sabah olunca kahvaltı sonrası Fiyortlara doğru yola çıkıp 175 km sonra Forde Town'a ulaşıyorsunuz... Muhteşem Fiyort manzaraları arasında zamanın nasıl geçtiğini anlamak imkânsız... Ertesi sabah muhteşem bir 540 km'lik yolculuk başlıyor... Birçok güzel ve tarihi yeri gördükten sonra turumuzun en çalıcı noktalarından biri olan Gudvangen ve Flam arasındaki muhteşem Aurlandsfjord'da 2 saatlik bir fiyort gezisi yapıyorsunuz... Fiyord gezisi sonrasında ise Flam'a vardığımızda tarihi Flam treni ile şelalelere doğru gidiyoruz... Ve Hamar'a doğru giderken Vikinglerden kalma ünlü 'Borgund Stave' ahşap kilisesini ziyaret ediyoruz... Hamar'da geceleyip ertesi günü 250 km'lik sağ, solu göl ve nehirlerle çevrili ve her tarafı ormanlarla kaplı bir kara yolculuğu ile İsveç sınırına varıyorsunuz... Öyle sınır ve askerlerin ya da polislerin olduğu bir yer yok... Sadece bir free-shop var ve Norveç kronunu İsveç kronuna yada Euro'larnızı gidecek olduğunuz İsveç'in kronuna çevirebilirsiniz ya da vergisiz alışveriş yapabilirsiniz...

Yıllardır söylediğim bir söz vardır; İlk defa Belediye Başkanı, Kaymakam veya Vali olarak görev yapacak birisini, mesleğine başlamadan önce, hiç değilse en az 1 ay süre ile Avrupa'ya gönderip staj yaptıracağız. ABD'de başkan seçildikten 3 ay sonra görevine başlar.

Bu arada hiç değilse görev ve yetkileri ile ilgili bilgi edinir ve birçok şeyi öğrenir... Bizde ise maşallah herkes bilgi sahibi olmadan fikir sahibidir...

Norveç'te doğa ile kentlerin nasıl iç içe olduğunu, yeşile saygının, yüzlerce km ormanların olmasına rağmen, nasıl üst seviyede olduğunu, hayvan sevgisinin nasıl en üst seviyede olduğunu, insana haklarına saygının ve özellikle çocuklara verilen değer her zaman nasıl en üst seviyede olduğunu gördükten sonra; ünlü İranlı Müslüman sosyolog, aktivist, düşünür ve yazar Ali Şeriatî'nin şu sözünü hatırlasınız: "Doğuya gittim Müslümanları gördüm ama İslâm yoktu! Batıya gittim İslâm'ı gördüm ama Müslüman yoktu".

Acaba emperyalizmin maşası olan Müslümanların, 'İslamiyet' maskesi altında birbirlerini katletmesi sonucunda, ülkelerini terk etmek mecburiyetinde kaldıklarında, neden Müslüman ülkeler değil de Müslüman olmayan Batıya sığınıyor?!

Avrupa'da görmediğim çok az yer var... İyi kötü tüm ülkelerin coğrafyası, siyasi yönetimleri, kültür yapıları ve insan ilişkileri hakkında bir bilgi birikimim var... Herkese söyleyebileceğim tek şey; mutlaka Norveç'i görün!.. Sizi bilmem ama ben tekrar bir daha gideceğim çünkü tadına doyamadım...

MERAL KARAKAYA

GÜNE VEDA

Akşam vakti
Güneş vedalaşırken günle
Mor, kırmızı, turuncu buselerini bırakır
Denizin yüzüne gökyüzüne.

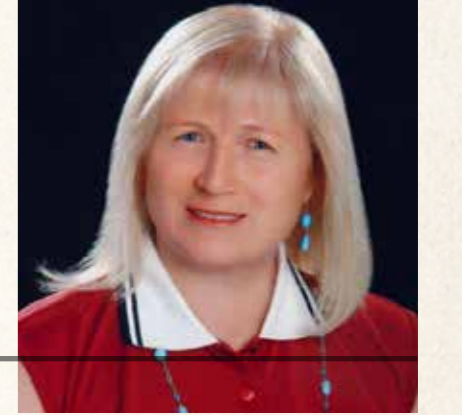
Nasıl da içine çeker deniz
Sevgilinin dudagından dökülen incileri.
Tüm özlem çekenlerin yerine

Kuşlar göçer sürülerle acele
Biran önce yetişmek üzere menzillerine

Güneş dayanamaz ayrılığa
Karanlığa hapsedemez dünyayı
Bir yolunu bulur,
Ayla gönderir ziyayı.

Denizde ışıl ışıl yakamozlar
Gecenin gizemini ve cazibesini yansıtırlar
Gün batar, gece usul usul akar.

CEMİLE DÜZGÜN

ISLAK ZAMANLAR

Çulumu kaç kez serdim şu yalancı bahara
Solmayacak sandığım güller dalında soldu.
Durmadan dilek tuttum da vefasız rüzgâra
Ne merhamet gösterdi, ne umurunda oldu,
Solmayacak sandığım güller dalında soldu...

Etrafında alevler yükselen okyanusun
İçimde umutlarım, ummandaki şişeyim
Çarelerin düğümü çevresinde fanusun
Ömrünü hiçe vermiş, hiçe giden neşeyim
İçimde umutlarım, ummandaki şişeyim...

Şu bitmeyen sancımla acımı kimse bilmez
Tıpım, boranım bitmez, ıslak zamanlardayım
Baş belası gönlümün yakamozu eksilmez
Başaklar savrulurken sarı samanlardayım
Tıpım, boranım bitmez, ıslak zamanlardayım...

Ne ayaklar geldiler, geçtiler bu âlemden
Sen de toza toprağa karıştın işte gönlüm
Kimi dert, kimi derman içtiler bu âlemden
Acımasız meydanda yarıştın işte gönlüm
Sen de toza toprağa karıştın işte gönlüm...

Sevmedin demesinler sevdim, düştüm uzağa
Su yerine sevdada yüzen kara kuğuyum
Gözyaşımla suladım, hürmetim var toprağa
Cemrelerin koynunda, tohumdaki buğuyum
Su yerine sevdada yüzen kara kuğuyum...

Av. NECATİ KIRIŞ

DEVLETİN BEKA SORUNU VE 'ADALET DAİRESİ' FORMÜLÜ

- * Memleket tutmak için çok asker ve ordu lazımdır,
- * Askeri beslemek için çok mal ve servete ihtiyaç vardır,
- * Bu malı elde etmek için halkın zengin olması gerekir.
- * Halkın zengin olması için de doğru/adil kanunlar konulmalıdır.

Bunlardan biri ihmal edilirse dördü de kalır.

Dördü birden ihmal edilirse beylik (devlet) çözülmeye yüz tutar.¹

Türk-İslam devlet yönetim anlayışında merkezi bir öneme sahip olan ve Türklerin farklı dönemlerde, farklı coğrafyada, farklı isimlerle kurduğu devletlerin yönetim anlayışına hâkim olan Daireyi Adalet (Adalet Dairesi) isimli formül, Kutadgu Bilig'de yukarıdaki şekilde ifade edilmiştir. Buna göre, hükümdarın/devletin bekası; askeri güce, askeri güç; hazineye, hazine; halkın ödediği çok vergiye, vergilerin çok olması; adaletli kanunlara bağlıdır. Bu nedenle akıllı devlet yöneticileri, devletin bekası için halka adaletli davranmalı, zulümden kaçınmalıydılar.²

Yaklaşık 10 asır önce Kutadgu Bilig'de, devletin günümüzde de geçerli olan hukuk, güvenlik ve maliye gibi temel kurumlarının birbirleriyle sıkı bir ilişki içinde olduğu gerçeğinin büyük bir öngörüyle dile getirilmesi, sonraki dönemlerde de Türk devlet yönetimlerini etkileyecek önemli bir kaynak olmuştur. Günümüz hukuk sistemleriyle ekonomik faaliyetler arasındaki bu sıkı ilişkiyi hatırladığımızda, bu ilişkinin varlığının yaklaşık 10 asır önce Türk-İslam siyaset felsefesinin bir ürünü olarak ortaya çıkan adalet dairesi' formülünde yer almış olması, Kutadgu Bilig'in yazarı Yusuf Has Hacib ve daha sonraki düşünürlerimizin büyük bir

öngörüye sahip olduğunu göstermektedir.

Nitekim *adalet dairesi* anlayışı, Kutadgu Bilig'in yazılıp uygulandığı Karahanlı devletinden sonraki Türk devletlerinde de (Selçuklular ve Osmanlılar) özü itibarıyla sürdürülmüş ve bu konuda bir Türk-İslam devlet yönetim geleneği oluşmuştur. Bu yönetim geleneği, devlet içinde bazı kurumların oluşmasına neden olmuştur ki, bunlardan bazıları *Darü'l-Adl, Divan-ı Mezalim, Divan-ı Âlâ, Teftiş-i Memalik ve Adaletnamelerdir*. Hatta hükümdar saraylarının en önemli yeri, bizzat hükümdarın başkanlık yaptığı ve Yüksek *Adalet Divanı* sayılan Darü'l-Adl (Adalet Evi) veya Divan-ı Hümayun'dur.³

Adalet dairesi formülünde; asker/ordu, mal/servet, zengin halk ve adil kanun olmak üzere birbirine bağlı dört unsur bulunmaktadır. "Bunlardan biri ihmal edilirse diğer üçü de kalır. Dördü birden ihmal edilirse beylik çözülmeye yüz tutar" ifadesi, bu dört unsurdan her birinin işlevsel olarak birbiriyle bağlantılı (biri olmadan diğerleri yürümeyen) ve devletin bekası için zorunlu unsurlar olduklarını göstermektedir. Kutadgu Bilig'in yazarı büyük düşünür Yusuf Has

Hacib, 'adalet dairesi' formülü görüşüyle devlet yönetiminde **adalet** ilkesine başrolü vermektedir.

İlk kez Kutadgu Bilig'de dile getirilen 'adalet dairesi' formülü, devletin kurumsal yapısı içinde nasıl yer alacak ve uygulanacaktır? Adalet dairesi formülünde ilk ifade edilen kamusal kurum asker/silahlı kuvvetlerdir. Çünkü toplumun/devletin güvenliği askerle yani silahlı kuvvetlerle sağlanabilmektedir. Güvenliğin sağlanması güçlü hazineye, güçlü hazine ise adaleti sağlamaya bağlıdır. Yani **güvenlik** ve **adalet** ile bunların altyapısı olan **hazine/maliye** sistematik bütünlük arz etmektedir.⁴ Adaletle dayalı **hukuk** ve uygulaması, adalet dairesini oluşturan halkın zengin olması ve hazine/maliye unsurlarına gelişme ortamı hazırlar. Tıpkı, bitkilerin gelişip bol ürün vermesi için gerekli olan yağmur, rüzgâr, güneş vs. iklim şartları gibidir.

Günümüzde de adalet, güvenlik ve maliyenin devletin temel kurumları arasında bulunması, adalet dairesi formülünün ne kadar isabetli bir düşünceye dayandığını göstermektedir. Ekonominin bozulması, vergi gelirlerinin azalmasına, vergi gelirinin azalması toplumun güvenliğini sağlayan askeri gücün azalmasına, o da devletin zayıflamasına neden olur. Dolayısıyla her toplumun, bir devlete ihtiyacı vardır. Devletin, varlığını sürdürebilmesi halkın üretim, gelir ve refahına bağlıdır. Halkın üretim, gelir ve refahı da adil kanunlara bağlıdır. Adalet dairesi düşüncesi bu yönüyle adalet kavramının toplumsal boyutunu, yargı kurumlarının dışına taşımakta, ekonomik faaliyetleri de içine almaktadır. Kanunları adil olmayan toplumlar zengin ve servet sahibi olamaz; halkı zengin olmayan devletin güçlü ordusu olamaz; güçlü orduya sahip olmayan devletler beka sorunu yaşar.

Ünlü düşünür İbni Haldun, adalet dairesi formülünü;

"Mülk (Devlet) ordu ile; ordu mal ile; mal vergiyle; vergi imaretle; imaret adâlet ile; adâlet devlet görevlilerinin ıslahıyla mümkün olur..." şeklinde ifade etmiştir. O, *adalet dairesi* anlayışını, hukuk sistemiyle ekonomik gelişmeler arasında oldukça gerçekçi bağlantılar kurarak şöyle işlemiştir:

"İnsanların mallarını haksızca ellerinden almak, onların mal ve servet edinme yönündeki ümit ve beklentilerini kırar. Çünkü insanlar, nihayetinde sahip olacakları malların daha sonra haksızlık ve eziyetle devlet tarafından alınacağını bildiklerinden, mal edinmek için bir gayret ve çalışma içine girmek istemezler. Halk, adalete aykırı davranış ve hareketlerin ülkedeki boyut ve derinliği oranında çalışmaktan kaçınır.

Halk, kazanç temininden uzak durup çalışmayı azaltırsa, bayındırlık işleri durur, pazarlarda durgunluk başlar ve ülke ekonomisi bozulur"⁵ Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere adalet dairesi formülü birbirine bağlı temel unsurlar üzerine inşa edilmiştir.

Bu formülün, günümüz devlet ve toplum yapısı içindeki yerini belirleyerek önümüzdeki çağa nasıl uyarlayabileceğimiz konusu önemlidir. Günümüz devlet yönetiminde de hukuk, adalet, güvenlik, ekonomik kalkınma, devletin bekası kavramları kendi aralarında sıkı bir ilişki içinde olup, birbirinden bağımsız konular değildir. Çünkü bugün hukuk, üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar bütün ekonomik faaliyetleri düzenlemektedir. Sağlıklı işleyen bir ekonomik yapı için bu hukuki düzenlemeler nasıl olmalıdır, sorusu merkezi bir öneme sahiptir.

Konuyu bir benzetmeyle açıklayacak olursak, ekonomik faaliyetler bir nehre benzer. Nasıl ki, bir nehir düzenlenirken onun doğal akışına aykırı bir işlem yapılamazsa (örneğin nehrin akışı ters yöne çevrilemezse), hukuk sistemi de ekonominin kendine özgü kurallarını göz ardı edemez. Hukuk, ekonominin kurallarını tersine çevirmeye değil, ancak belirli sınır içinde düzenlemeye ve sakıncalarını gidermeye çalışır.⁶

Bugün dünyada ekonomik faaliyetler, *hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı ve uyuşmazlıkların adil çözümü* gibi temel hukuk ilkelerinden bağımsız düşünülemez. Örneğin gerek yerli gerekse yabancı ticaret erbabı, sermayesini bağlayıp yatırım yaptığı bir ülkede bu yatırımın ne kadar güvenli olduğunu konusunda emin olmak ister. Bir ülkenin ekonomik ve ticari faaliyetler için ne kadar güvenli bir hukuki ortam sağlayabildiği konusu gittikçe önem kazanmaktadır. Ticaret erbabı için, üretilen malların fiyatı ya da teslim şartlarından daha önemlisi, **'Benim ürettiğim mallara el konulur mu, el konulursa hakkımı arayabileceğim bağımsız yargı sistemi var mı**, şeklindeki endişelerdir. Demek ki, bugün de hukuk sistemiyle ekonomik ve ticari faaliyetler arasında daha ayrıntılı ve ciddi bağlantılar vardır.

Adalet dairesi idealize edilmiş bir devlet yönetim geleneği olarak ele alınmalıdır. O, hükümdara bir davranış ögüdü olmaktan daha fazlasını ihtiva eder ve bu formülde ifade edilen adalet kavramı, devletin yalnızca adli işlevlerine indirgenemez. *Ganshof*'un belirttiği gibi 10-13. yüzyıl arasında adalet kavramı, bugün adalet sözcüğünden anladığımızdan çok daha fazla şeyi kapsamaktadır. Bugün tamamen idari nitelikli işlemler olarak görülen güvenlik, ekonomik/

iktisadi faaliyetler ve vergi düzenlemeleri gibi işlemler adalet dairesi'nin kapsamı içinde zikredilmiştir.⁷

Yusuf Has Hacib'ten sonra Selçuklu Devleti veziri ve büyük düşünür Nizamü'l-Mülk'ün üzerinde önemle durduğu adalet dairesi formülünün, Siyasetname isimli eserinde 8 unsurdan oluştuğu görülmektedir.

1) Dünyanın düzeni adaletle oluşur, 2) Dünya bir bahçe, duvan da devlettir, 3) Devletin düzenleyicisi Allah'ın kurallarıdır, 4) Allah'ın kanununu yalnızca saltanat korur, 5) Ülke, devlet ordu ile zapt edilir, 6) Mal, ordunun ayakta durmasını sağlayan temel taşıdır, 7) Malı bir araya halk getirir, 8) Halkı da egemenlik altına ancak hükümdarın *adaleti* alır. (Mehmet Yılmaz-Nagihan Yamaner, Nizamü'l-Mülk Siyasetnamesi'nde Eşitlik ve Adalet, 1. Türk İslam Siyasi Düşüncesi Kongresi Bildiriler Kitabı 8-10 Ekim 2015 Aksaray)

Nizamü'l-Mülk'ün Siyasetnamesi'nde yer alan adalet dairesi formülü 8 unsurdan oluşmakla birlikte, Kutadgu Bilig'de belirtilen formülle temelde aynıdır. Ancak Siyasetname'de ideal adalet olarak Allah'ın dünya düzenindeki adaleti birinci unsur olarak zikredilmiş, buradan hareketle devlet yönetiminde uygulanacak adalet kavramına ulaşılmıştır. Buna göre Allah tarafından kurulan dünya düzeni ideal adaletle başlar ve Allah'ın inayetiyle devleti yönetme imtiyazını kazanan hükümdarın halkına adaletli davranmasıyla adalet dairesi zinciri tamamlanmış olur. Hükümdar, Allah'ın bahsettiği hükümdarlık nimetini kendi çıkarları için kötüye kullanırsa adaletsizlik yapmış olur ve böylece adalet dairesi zincirinin en önemli halkası kopmuş olur.

Adalet dairesi formülü Osmanlı döneminde de devlet yönetimini belirleyen bir yönetim geleneği olmaya devam etmiş, gerileme dönemine girildiğinde, Osmanlı düşünürlerinin gündeminde olmuştur. Osmanlı siyaset ve ahlak âlimi Kınalızade Ali Efendi ve Koçi Bey, Mustafa Naima gibi düşünürler Osmanlı Devleti'nin, 16. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerileme dönemine girmesi üzerine yoğun özeleştirme ve değerlendirmeler yapmışlar, bu gerilemenin nedeni olarak adâlet dairesi formülünün dışına çıkmış olmayı ve adâletten ayrılmayı göstermişlerdir. Meşhur Osmanlı tarihçilerinden *Mustafa Naima* da adâlet dairesi üzerinde özellikle durmuş,⁸ Osmanlı devletini sarıp kuşatan tehlike ve zaafın, daima 'adalet dairesi'ni oluşturan dört unsurun bozulmasından kaynaklandığını söylemiştir.⁹

Sonuç olarak; bu şekilde Türk-İslam devlet felsefesinin ürünü olan ve çok sayıda devlet adamı, siyaset bilimci ve düşünürümüzün gündemine giren ve tarihi süreç içinde bir Türk devlet yönetim geleneği oluşturan adâlet dairesi kavramı, günümüz devletleri için de örnek alınması gereken bir formül olmaya devam etmektedir. En üst kademedeki devlet yetkililerinin, devletimizin beka sorunu yaşadığını söylediği günümüzde adalet dairesi formülü, bu kadim sorunun halli konusunda en ideal çözüm yöntemi olarak karşımızda durmaktadır. Ekonomik olarak kendine yeter bir ülke olmadan, çok üretmeden, ürettiğini adil olarak dağıtmadan, güçlü bir maliyeye sahip olmadan, güvenliğini sağlayacak güçlü bir orduya sahip olmadan, bütün bunların tam olarak gerçekleştirilebileceği toplumsal ortamı sağlayan *adil hukuk sistemi* tesis etmeden devletin beka sorununun çözülmesi mümkün değildir.

FUAT HUYSUZ

NEDEN Mİ SEVİYORUM SENİ

Neden mi seviyorum seni
Bakışlarında kaybolmanın mutluluğunu
Kimselerde bulamadığım için
Neden mi seviyorum seni
Adını dudaklarımda her sayıkladığımda kendimi
unuttuğum için

***

İçine kor bir ateş düşercesine aşka esir olursun
Seversin deli gibi
Dönersin deli divaneye
Yüreğinin yangınına yetmez haykırıların
Gözlerinin içine seni seviyorum derken bakarsın
Dilinden dökülen yalvarışlar kaskatı kesilse de
dudaklarında
Sevmekten vazgeçmezsin
Seni seviyorum dilimin döndüğü kadar
Aklımın erdiği kadar
Kalemimin yazdığı kadar
Seni seviyorum kendimi unuttuğum kadar

¹ Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, b.2057-2059.

² Prof.Dr. Halil İnalçık, Kutadgu Bilig; Adaletnameler, Belgeler, VII 1965, 49-145.

³ Prof.Dr. Halil İnalçık, Osmanlı Devleti, Hukuk ve Adalet, Kronik Kitap yy. 2017

⁴ Prof.Dr. Aslı Yılmaz Uçar, Osmanlı Siyaset-Yönetim Düşün Geleneği Daire-i Adalet'in Yönetimi, Memleket Siyaset Yönetim C.7 S.17 2012/17 s. 1-33.

⁵ İbni Haldun, Mukaddime, ss. 43, 262-263; akt. Doç. Dr. Ejder Okumuş, Osmanlılarda Siyasal Bir Kurum Olarak Adâlet Dairesi.

⁶ Yrd. Doç.Dr. Bünyamin Gürpınar, Hukuk ve Ekonominin Ortak Temelleri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:20, Nisan 2008.

⁷ F.L.Ganshof, Feodalizm, Amerika Ortaçağ Akademisi, Kanada, 1996, s.156.

⁸ Naima'ya göre adalet dairesi; (1) mülk ve devlet asker ve rical ile dir. (2) Rical mal ile varlık bulur. (3) Mal reayadan gelir. (4) Reaya ise adâlet ile muntazam'ı-hal olur.

⁹ Mustafa Naimâ, Tarih-i Naima, 3.bs., c.1, İstanbul 1283, s. 40; akt. Doç. Dr. Ejder Okumuş, Osmanlılarda Siyasal Bir Kurum Olarak Adâlet Dairesi.

Derleyen

MİTHAT BAŞ

ORDU YÖRESİ
EFSANELERİ

Efsaneler, toplumların nesilden nesile aktarılan önemli kültürel özelliklerinden biridir. Halkın geçmişte yaşadığı olayların zaman içinde değişime uğrayarak, fakat verdiği toplumsal mesajı da perçinleyerek anlatan ve aktaran bir tür masallaşmış öykülerdir.

Efsaneler, olayın geçtiği yöredeki yerleşim birimlerinin ortak kültürüdür. Bu nedenle efsane derlemelerinde en az altı yerleşimde yaşayan insanların efsane hakkında anlattıklarının ortak yanları esas alınır. Aşağıda Ordu yöresinde yaygın olarak söylenen efsanelerden bazıları ele alınmıştır.

UZUN KIZLAR EFSANESİ

Yüzlerce yıl önce Mesudiye yöresinde üç Türkmen kardeş yaşamış. Bu kardeşler kış mevsiminde yörenin kuytu ve sıcak yerlerinde, yaz mevsiminde de yüksek yaylalarda yaşamlarını sürdürürlermiş. Her üç kardeşin de sürülerce koyunu ve yüzlerce atı varmış. Aileleri de kalabalıkmış.

Karababa, Karaaslan ve Eriçok adındaki bu üç kardeş çanlı kelekli koyun sürüleri ve yağız atlarıyla mutlu bir şekilde yaşarlarken, günlerden bir gün büyük bir düşman ordusu çıkagelmiş. O yüzyıllarda Ordu yöresi yaylaları Türkmen beyleri ile Pontus Rum Devleti arasında zaten sürekli el değiştiriyormuş. Düşmanın gelmesiyle Türkmenlerin bu yaylalardaki mutlu yaşamları da sona ermiş. Sona ermiş ama Türkmenler hemen teslim olmamışlar. Düşman ordularıyla aralarında denk olmayan ama yiğitçe bir mücadele başlamış. Karababa ve Karaaslan adlı kardeşler savundukları tepelerde daha fazla dayanamayıp aileleriyle birlikte şehit düşmüşler.

Üçüncü ve en kuvvetli olan kardeşin askeri daha çokmuş. Onun için de bu kardeşin bulunduğu tepeye "Eriçok Tepesi" denmiş. Eriçok Tepesi müstahkem bir kalenin bulunduğu, bir tarafı kayalık ve uçurum olan yüce bir tepedir. Türkmenlerin tepenin aşağı yamaçlarında obaları varmış. Düşman gelince obadakiler topluca kaleye sığınmışlar. Düşman Eriçok tepesini de kuşatmış. Tepenin üzerindeki kalenin

önlerinde günlerce savaş olmuş. Düşmanlar tepeyi savaşıp alamayacaklarını anlayınca beklemeye başlamışlar.

Kalede yiyecek ve su bitmiş. Günün birinde kaledeki Türkmenler artık susuz kalamayacaklarını anlayınca Eriçok Tepesinin yakınlarında bulunan Kümbet Çeşmesine su getirmeleri için oniki savaşçı ve iki yiğit kız göndermişler. Kızlar çeşmeden suyu doldurmuşlar, savaşçılar da kendilerine saldıran düşmanla mücadeleye başlamışlar. Oniki savaşçı savaşırsa, kızlar Eriçok Tepesine hızla tırmanıyorlarmış. Ama düşman durur mu? Oniki yiğidi şehit ettikten sonra kızların peşine düşmüşler.

İki yiğit Türkmen kızı, kaleye epeyce yaklaşmışlar, fakat düşman atlıları da peşlerinden yetişmiş. Düşmanın nefesini enselerinde hissedenden kızların başka çareleri kalmamış:

"Allah'ım" demişler... "Bizi düşmanın eline teslim etme... Yeri yar da yerin dibine girelim... Onların eline teslim olmaksızın ölmek daha iyidir..."

Yüce Tanrı onların bu masum isteklerini kırmamış. Yer yanılmış ve onları toprak bağrına basmış. Kızların öyle uzun öyle güzel saçları varmış ki, saçlarının bir kısmı dışarıda bile kalmış.

Uzun bir mücadeleden sonra Eriçok Tepesi de düşmüş.

Yerin yanıp yanılmadığını bilemeyiz ama, uzun kızların mezarları ve Eriçok Tepesindeki yüzlerce mezar bugün bile durmaktadır. O civarlar gezildiğinde, efsaneyi bilenler ister istemez ürpermektedir.

Her üç tepede de; Yani Eriçok, Karababa ve Karaaslan Tepelerinde bu mübarek zatların mezarları olduğu bilinmekte ve çevrede yaşayan köylülerin adaklarını kestikleri "ziyaretler" olarak kutsallıklarını devam ettirmektedirler.

Derleyen: Mithat Baş

VADE YELİ EFSANESİ

Gölköy'ün "Habsamana" adıyla anıldığı çok eski devirlerde, Müslümanlarla Ermeniler yan yana yaşamaktaymışlar. Yer yurt Müslümanların, fakat para, zenginlik ve servet Hıristiyanların elindeymiş.

Civarda Müslüman bir bey varmış. Eli açık, merhameti sonsuz bir bey. Zaten, Hıristiyanlar, biraz da bu bey sayesinde rahatça yaşıyor, servet edinebiliyorlarmış. Bey, onları Müslüman halktan ayırt etmiyor, kimselere ezdirmiyormuş.

Bu beyin çok güzel bir kızı varmış. Taze mi taze! Habsamana kırlarında yetişen çiçekler gibi iç açıcı, gönül doldurucu bir güzelliğe sahipmiş. Gönül hoş, kendi hoş bir güzelmiş bey kızı.

Civardın zenginlerinden bir Ermeni ona aşık olmuş. Kızı defalarca ister, bütün servetini bu uğurda harcaacağını ileri sürermiş. Din farkı bir yana, Ermeni zengini beğenilecek gibi de değilmiş. Çirkin mi çirkin, yaşlı, berbat bir adammış. Hem farklı inancından, hem de yaşından dolayı bey kızını istemeye cesaret bile edemiyormuş. İçin için de kız için yanıyormuş.

Bu tek taraflı sevdası, uzun zaman devam etmiş. Bu arada zenginleştiçe zenginleşmiş, bundan cesaret alarak da bey kızını istemeye başlamış. Fakat her seferinde de münasip bir dille geri çevrilmiş.

Aradan bir hayli zaman geçmiş. Habsamana dağlarında şiddetli bir kış olmuş. Tepelerdeki yeşillikler ağır ağır kar altında kaybolmaya başlamış. Beyaz kar örtüsü, aylarca dağları, tepeleri, vadileri, düzlükleri örtmüştü. Bir avuç yeşillik görülmez olmuş ortalıkta. Hayvanlar otsuz, yemsiz kalmış. Sadece hayvanlar mı? Halk da ambar diplerindeki son taneleri çorba yapıp bitirivermiş. Çocukların rengi değişmiş, analar süttten kesilmiş, babalar kara kara düşünmeye başlamışlar.

Habsamana'da yediden yetmişe herkes açlıkla mücadele edip, yaşama savaşı verirken, bey kızına talip olan ermeni zengininin keyfine diyecek yokmuş. Geniş tarlalarından biçtiği otlar ahırlarını harmanlarını doldurmuş, evindeki kilerinde aylarca yetecek kadar mahsulü hazırmış. O, bunca fakirlik çeken komşularının ıstıraplarına kulaklarını tıkamış, kendi âlemini sürdürmekteymiş.

Hapsamanalılar, aralarında barındırdıkları, yaşattıkları bu zengin Ermeni'den yiyecek istemeye karar vermişler. Nasıl olsa kış bitecek, etraf yeşillenecek, onların tarlaları yine ekin verecek, o zaman borçlarını ödeyeceklermiş. Gitmişler Ermeni'nin yanına, hallerini anlatmışlar. Aslında durumları meydanda imiş ama yine de borç olarak veya parası karşılığında bir miktar buğday, mısır ve hayvanlarına ot vermesini rica etmişler.

Zengin Ermeni onları şöyle bir süzmüş, tıklım tıklım dolu ahırlarına, yiyecek dolu kilerlerine doğru bakışlarını çevirmiş ve küçümser bir ifadeyle:

"Veremem" demiş. "Ne parasıyla, ne de borç olarak veremem"

Bir tuhaf olmuş bu sözleri duyan köylüler. Böyle bir cevap beklemiyorlarmış. Bir müddet şaşkın şaşkın birbirlerine bakmışlar. Nihayet içlerinden biri:

"Bak çorbacı", demiş, "senelerden beri aramızda yaşarsın. Diline karışmadık, dinine karışmadık. Başın

ağrı biz koştuk, öküzün hastalandı biz baktık. Tarları biz ektik, biz kaldırdık. Ne sana ne malına yan gözle baktık. Zenginsin diye kapına gelmedik bir gün. Ama şimdi dardayız. Senden istediğimiz sadaka değil. Şurada iç içe koyun koyuna yaşıyoruz. Bugün sende var. Parasıyla olsun açlarımıza yardım et."

Ermeni, bu sözlere, sitemlere aldırma bilmiş bile. Şımarıklığı, onların, kendisine dokunmayacaklarını bildiği içinmiş. Cevap vermiş onlara:

"Dedikleriniz doğrudur. Beni aranızda barındıran sizlersiniz. Zora kalınca canımı da alırsınız. Ama ne devletiniz, ne de inancınız bana kötülük yaptırmaz. Mal benim, buğday, mısır, ot benim. İster satar, ister yakarım. Çok mu bunaldınız açlıktan? Öyleyse bir şartla size yiyecek veririm. Bey, kızını bana versin, onunla evlendirsin beni."

Köylülerin, sanki gökten bir taş düşmüş başlarına o anda. Ermeni'nin bu sözleri karşısında dehşete düşmüşler. Yüreklere dolu dolu, boyunları bükük, dilleri tutuk, hiçbir söz söylemeden ayrılmışlar derhal onun yanından. Evlerine kapanmışlar utançlarından. Bin pişman olmuşlar. Ama bey, bu olup bitenleri duymuş, kızı da öğrenmiş gaddar Ermeni'nin teklifini.

Günler, günleri kovalamış. Açlık, kundaktaki sabileri kırıp geçirmeye başlamış. Artık köyde, civarda yenecek hayvan da kalmamış.

Ermeni, ortalığın bu feci halini görünce, teklifini açığa vurmuş:

"Bey, ya kızını bana verir, benimle evlendirir, ya da halkın açlıktan ölmesine rıza gösterir"

Bey, artık açlığın dayanılmaz bir hal aldığına farkındaymış. İstese, bu adamın malını da, canını da zorla almış elinden ama ortada kendi kızının adı olduğu için bunu yapmasının kötü olacağını düşünmüş. Devletin, Ermeni de olsa bu adamı kendisine emanet ettiğini, onun için fedakârlığı kendisinin yapması gerektiğini kızına açıklamış:

"Evladım", demiş, "Vaziyeti görüyorsun, köylüler açlıktan kırılıyor. Her şey sana bağlı. Seni bu adama vermek istemen ama şimdi vermem lazım. Halkım için, köyde yaşayanlar için"

Bey, kızına bu teklifi götürürken gözyaşlarını da tutamamış. Kızı, o kır çiçeği kadar güzel kızı, babasının bu çaresiz hali karşısında, yaralı yüreği ile cevap vermiş babasına:

"Baba" demiş, "köylülerimiz için, ufacığ yavrular için, nineler için, emmiler, dayılar için canım feda olsun. Ben bir kurbanım baba. Varsın Ermeni'nin dediği olsun. Ama bana bir gece izin ver. Evimde kalayım. Yarından sonra gönderirsin beni o zalime."

Haber, ölüm haberi gibi bütün köylere yayılmış. Her evde hıçkırık sesleri, her evde cenaze varmış gibi ağlamalar duyulmuş. Köylüler Ermeni'ye haber uçurmuşlar.

Ermeni, sevincinden coşmuş, zıplamış. Keyfinden odalara sığamaz olmuş. Konağının bütün ışıklarını yakmış.

O saatlerde bey kızı, Allah'a yalvarmaktaymış:

"Allah'ım, sen komşularımı, din kardeşlerimi koru.

Onlara yardım et. Sana sığınıyoruz. Bizleri, açlıkla cezalandırma. Çocukların, yaşlıların daha fazla acı çekmelerine rıza gösterme..."

Bey kızının yakarıları sabaha kadar sürmüştü. Seccadesinin üzeri gözyaşlarıyla ıslanmış. Ortalığın aydınlanmasına yakın, dışarıdan hafif bir ses duyulmuş. Bir hisri gelmeye başlamış, çok uzaklardan. Merakla, endişeyle pencereye koşmuş bey kızı. Bakmış, aylardan beri kıpırdamayan dallar sallanıyor. Seher yelinin sesi gittikçe genişliyor. Ortalığı kaplıyor.

Bu gördükleri karşısında, heyecanını yenemeyen bey kızı, tekrar seccadesine koşmuş ve yakarısına devam etmiş:

"Es vade yeli es,

Gävuru, kısmetimden kes"

Birden, bir gürültü, bir haykırış... Allah'a şükreden sesler yükselmeye başlamış bütün evlerden. Bey kızının bulunduğu oda, bu seslerle dolmaya başlamış. Bey kızı, tekrar pencereye koşmuş. Bir de ne görsün? Etraftaki tepeler, dağlar, ormanlar, çayır, tarlalar bembeyaz kar örtüsünden sıyrılmış. Eriyen karların altından toprağın rengi çıkmaya başlamış. Seher yelinin dokunduğu her çalı tomurcuklanmış, her dal yeşermiş. Tarlalardaki otlar bükük boyunlarını kaldırmış, yeşillenme yarışına bürünmüş her taraf.

Köyler sevinç içine girmiş. Sadece ruhundaki karanlık yüzüne vuran tek kişi, matemdeymiş. Yiyecek dolu evinin karanlık bir köşesine çekilmiş, arzusuna kavuşamamanın verdiği hırçınlıkla, kapısını, penceresini doğan güne karşı kapatmış.

Köyler mutlu, bey kızı mutlu, bey mutlu olmuş. Seher yeli, bu mutluluğu ta uzaklara kadar yaymış. Köyün üzerinden aşırıp, tepeler, vadilere, düzlüklere kadar götürmüştü.

O gün, bugün Gölköy civarında her sabah, seher yelinin hisri hissedilirmiş.

Derleyen: Anonim (İl Kültür Müdürlüğü arşivlerinden tarafımdan alındı.)

ELİK KEÇİSİ EFSANESİ

Yaylacılığın canlı olduğu yıllarda, birkaç yüzyıl önce Ulubey'e bağlı Durak Köyü halkı yaylaya göçmüştür. İçlerinden bir aile köydeki işlerini toparlayamadığı, hazırlıklarını tamamlayamadığı için birkaç gün gecikmiştir. Toparlandıktan sonra da alelacele yola çıkarlar.

Ailenin, birisi bir haftalık olma üzere, çeşitli yaşlarda dokuz oğlu vardır. Büyük çocuklar ve anne baba, yaylada kullanılacak eşyaları sırtlarına yüklenmişlerdir. Yollar uzun, yükleri çok ağırdır. Sırtlarında yükleriyle saatlerce yürüdükten sonra Karadere ormanlarına çıkarlar. Hepsisi de çok yorulmuştur. Fakat hem yük, hem de bir haftalık bebeği taşıdığı için anne daha da çok yorulmuştur. Artık yürüyecek gücü kalmamıştır. Daha fazla bu halde yola devam edemeyeceğini anlayan annenin aklına bir fikir gelir. Biraz tereddüt edip cesaretini topladıktan sonra kocasının kulağına:

"Nasil olsa yetişkin sekiz oğlumuz var. Ben bu çocuğu taşıyamıyorum. Şuracıka bir ağacın dibine bırakalım"

der.

Kocası, karısının teklifini önce kabul etmez. Fakat bakar ki olacak gibi değil. Karısının dediğine uyar. Uygun bir ağaç dibi bulur ve çocuğu oraya bırakarak yollarına devam ederler. Yaylalarına çıkarlar.

Yaylayı o yıl, bir salgın hastalık kasıp kavurur. Obaya kıran girmiştir bir kere. Genç ihtiyar demez, bu salgın hastalık çok sayıda insanın ölümüne sebep olur. Bu arada, ailenin sekiz yetişkin evladı da ölenler arasındadır. Aile, harap olmuştur. Aynı yıl içinde dokuz çocuğu kaybetmenin üzüntüsü ile kan koca, köye dönmeye karar verirler.

Köye dönerken Karadere'deki ormanda bıraktıkları çocukları akıllarına gelir. Oturup, hem bu ormanda bıraktıkları çocukları için, hem de yaylada ölen evlatları için ağlayıp feryat etmeye başlarlar. Biraz sakinleşince:

"Gidip, bebeğimizin kemiklerini bari görelim" derler.

Kan koca bebeği bıraktıkları ağacın yanına yaklaşıncaya ağacın dibinden bir elik keçisi kalkar. Anne:

"Eyvah! Bebeğimi şimdi bu keçi öldürdü. Keşke birkaç dakika evvel gelseydik" der. Bu arada bebeğin ağlama sesini duyarlar. Koşarlar sesin geldiği tarafa. Bir de ne görürler! Bebekleri yaşıyor. Hem de sapasağlam. Dünyalar onların olmuştur. Hemen çocuğu alırlar. Sevinerek yollarına devam ederler. Fakat biraz önce çocuğun yanından kalkan elik keçisi onların peşini bir türlü bırakmaz. Keçi, feryat edip bağırılmaktadır. Onlar önde, elik keçisi arkalarında köye kadar gelirler. Keçiyi bir türlü köyden uzaklaştırılmazlar. Bakarlar olacak gibi değil. Bebeği beşikle beraber evin üst tarafına koyarlar. Keçi gelip onu emzirir, sever, okşar geri gider. Bir sonraki gün tekrar geri gelir. Bu durum, haftalarca, aylarca sürer. Çocuk büyüyünce keçi kaybolur gider. Bu çocuk sülalenin devamını sağlar.

Bu sülalenin ismi, elik keçisinden dolayı "Elikçioğulları" olarak kalır. Oturdıkları mahallenin adı ise, "Elikçioğulları Mahallesi"dir. Bebeği keçinin emzirmesi için bıraktıkları yerin ismi "Beşikçivlusu", buradan köye giden yola da "Beşikçiboğazı" denilmektedir.

Derleyen: Sıtkı Çebi

ERDEM BABA EFSANESİ

Çok eski zamanlarda bugünkü Erdem Kır denilen tepe ve çevresinde sözüne güvenilir, hem dost hem de düşmanlarınca sevilen adı gibi erdemli bir Türkmen Beyi yaşarmış. Herkesle iyi geçinen, dargınları barıştıran iyi niyet timsali bu zata Erdem Baba derlermiş. Onun sağlığında Türkmenler barış içinde yaşarlarmış.

Fakat günlerden bir gün Erdem Baba ölmüş. Çevredeki Türkmenler arasında otlak savaşı başlamış. Komşu beyler birbirine girmişler. Türkmenler arasında çok kanlı savaşlar olmuş. Kardeş kardeşi boğazlamış. Çok kan akmış. Türkmenler Erdem Babanın yokluğunu çok aramışlar. Onun tepesini kutsal bilmişler. Günümüzde de bu kutsallık devam ediyor.

EMRAH DUMAN

YOK

Suda küçük bir girdap...
Benimle birlikte büyüdü
Baktıkça ışığı yutan kara bir nokta
Sonra yıldızlar ve evren
Ve yine kümeler ve hücreler
Ve sonra her şey karanlık

Karşısına neleri koymadım ki
Ak sakallı ulu sözlü ihtiyarlar...
Yosun sakallı kadim deniz kayaları
Yatağın sıcaklığı...
Henüz doğmamış olanlar

Belki bir medet
"Ey karncalar...
Hiç yitebilir mi görmüş gözler
Şu dağların ulu mavi zirvelerini"
Diye haykırdım

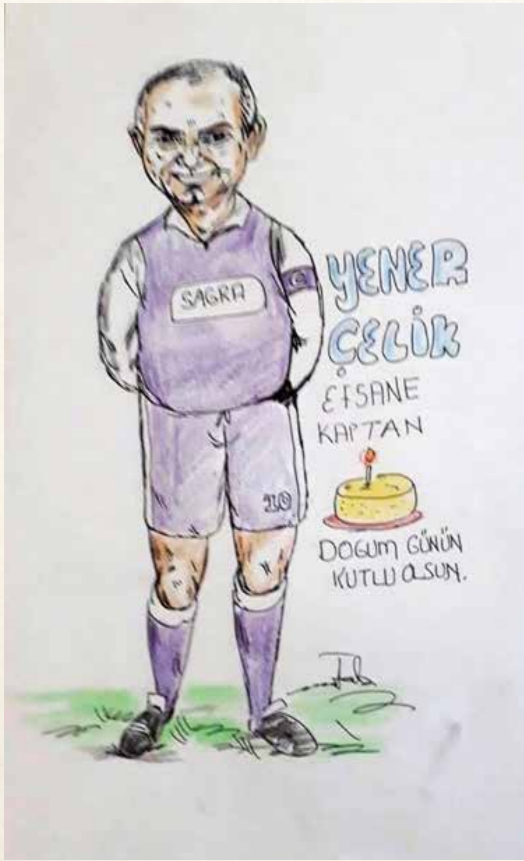
Yetmedi

Sonra
Günün aydınlığını
Çalışan karncaların
Kara bir okyanusun karşısına koydum

En son koydum ortaya
Ten ve kemiğin
Kaynamış suyunu
Adak...
Yetmedi...

Karikatür

MUSTAFA KÖKSAL

KEMAL MENCELOĞLU

MEKKE İLE MEDİNE ARASI YOLLAR
ÇİZİK ÇİZİK HASRET YARASI YOLLAR!

1440. Hicri yılbaşını yaşıyoruz. İslam Peygamberinin doğduğu topraklardan, Mekke'den Yesribe yani Medine'ye ashabıyla birlikte göç ettiği günler. Gemiyi en son kaptan terk ettiği için önce dostlarını gönderip, ardından dostu Ebu Bekir ile birlikte hasretle, hayretle çöllere, yollara düştüğü günler. Merhum Arif Nihat Asya'nın dediği gibi ; "Mekke'de bunalırsan Medine'ye göçerdin Peki, biz bu dünyadan nereye göçelim? Sayfalar, diller, satırlar Ebu Lehep öldü diyorlar Hayır Ya Muhammet Ebu Cehil kıtalar dolaşüyor" O gün de bu gün de Ebu Lehepler ve Ebu Cehiller kıtalar dolaşıyor daha çok zulüm yapmak için bir biriyle yarışıyor. Bilindiği gibi Efendimiz 571 yılında Mekke'de doğdu. Üstat Necip Fazıl; " Mekke'de bir hane, binlerden bir tane Güzel adı Muhammet, odur aleme rahmet " diye bahsettiği mümtaz şahsiyet... Kur'an-ı Kerim'in adına süre koyduğu ve bir çok ayetlerde övgüyle zikrettiği insanlık aleminin yegane medanı İftihan Hz. Muhammed (as) doğduğu şehire de, ahirete irtihal ettiği mekana da çok büyük şerefler bahşetmiştir. Mekke'de ki hayatı çileyle örülen bir yumak, sabırla çıkılan bir basamak gibidir. Çok sevdiği Mekke'de Kâbe-i Muazzamanın üç yüz metre yanındaki evinde elli yaşına kadar yaşamıştır. 610 yılına kadar geçen ömründe şerefli bir gençlik, saygın bir kişilik hep öne çıkar. Ona karşı kimsede olumsuz bir söz, bakışlarda kem bir göz göremezsiniz. Herkesin yanında güvenilir insan, elinden ve dilinden başkalarının güvende olduğu "Muhammed'ül Emin" dir. O günlerde dünyanın en büyük şehirlerinden birisi olan Mekke'de herkes onu böyle tanır ve böyle bildirir. Ne zaman ki elinde Kuran, kalbinde iman ve dilinde hak olan kelimeler gelince dostların sayısı iyice azaldı, düşmanların sayısı çoğaldı. Gücü elinde bulunduranlar, makam ve mevki sahipleri zaman içinde şerre dayanan saltanatlarının yerle yeksan olacağını biliyorlardı. Çünkü güneşten yarasalar rahatsız ve huzursuz olurmuş.

HEDEFE KİLİTLENENLER ENGEL TANIMAZ

İslamın şerefli Peygamberi yılmadan, usanmadan Allahtan aldığı ve arza yaydığı davasını sürdürdü. Dağ gibi engelleri birer birer, teker teker aşır; "dağ ne kadar yüksek olursa olsun yol üzerinden geçer" hükmünce inandığı davadan bir an bile şüphe etmedi. Lafı dudaktan gözünü budaktan esirgemedi. Çünkü hak yolun dayandığı Cenab-ı Hak vardı. 616-619 yılları bir avuç müslümana uygulanan boykot günleriydi. Ebu Talip mahallesine hapsedilen küçük bir gurup yiyecek, içecek ve sosyal baskı zulmüne

tabi tutulmuştu. Boykottan sonra da amcası Ebu Talip ve hayatındaki en yakın dostu, çocuklarının annesi Hz. Hatice'yi üç gün arayla kaybetmesi Efendimizin gönül dünyasında derin bir yara açmıştı. Taif'e teselli bulmak için gitti ama hak ettiği karşılığı bulamadı. Yüce Rabbimiz yer yüzünde bunalan peygamberini huzuruna davet ederek onurlandırdı. İsrâ ve Miraç dediğimiz olay böyle gerçekleşti. Ancak dönüşte Mekke'de baskı ve zulümler azalmadı. Hak tanımazlar sınır da tanımıyordu. Mekke'de bunalan gönüller, gövdelerini sığdıracak bir mekan aradılar. Önce Habeşistan sonra da Medine şereflenen mekanlar oldular. Mekke'nin müşrikleri Hz. Peygamber için her türlü tedbiri alıp hayatını ortadan kaldırma planları yapıyorlardı. Kuran'ı Kerim Enfal 30 da: " Hani kafirler seni tutuklamak veya öldürmek ya da Mekke'den çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır." Buyurmaktadır. Müşrikler toplanıp plan kurarken Allah(cc) da kuluna yol gösteriyordu. Kabe, Efendimizin Evi, Sevr Dağı, Kuba Köyü ve Medine. Hicret'te çizilen yol güzergahı.

MEKKEDEN ÇIKIŞ, HASRETLE BAKIŞ!

Evini çevreleyen ve üç kat halka ören eşkiyalardan içinden Yasin Süresini okuyarak çıkan Peygamber, dostu Ebu Bekir'le birlikte yola koyuldular. Üç gün ve gece Sevir de kalış, Mekke'ye o yüksek tepeden bakış. Akabe Biatlarıyla birlikte hazırlanan Medine, Mus'ab'ın önderliğinde herkes giriyordu bu dine. Efendimiz Medine'ye ulaşmadan her evde birer müslüman vardı, Mus'ab her eve ulaşmıştı. Her müslüman yer yüzünün en büyük misafirini hasretle bekliyordu. Hicret sıralarla dolu bir yolculuktu. Her anı ve her yanı hikmetler içeriyordu. Sevir de korkan ve düşmanların iyice yaklaşmalarından dolayı endişelenen Ebu Bekir Sıddık(ra) a, "Ya Ebu Bekir, üçüncüleri Allah olan iki kişiyi sen ne zannediyorsun?" Diyen Hz. Peygamberdi. Ayrıca Tevbe Süresi 40 da: "...Hani onlar mağarada iken o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir..." ilahi beyanı Sevirde yaşanan manevi zirveyi bize anlatmaktadır. Mekke'den ayrılan Efendimiz: " Ey çok sevdiğim Mekke Rabbim de şahittir ki senden asla ayrılmak istemiyorum. Lakin içinde bulunan düşmanlar bana yaşama imkanı vermiyorlar. Rabbim nasip ederse sana tekrar dönmek isterim" diyerek büyük bir tahassürle ayrılmıştı. Çünkü vatan sevgisi sevgilerin en yücesidir. Yollar uzun, yollar sıcak; yollar yorar adamı. Bu dava yol yüzünden geri kalcak dava

ULVI GÜNDOĞDU

ARAMIZDAKİ KAOS

Setleri aşamadık sevgimizde
Karanlığı söndüremedik
Dilleri tutuktu aşkımızın
Benzi soluk

Eriyen umutları
Metal yorgunluğu gibi
Kanayan acıları
Yalan gülüşlerimiz gibi

İpleri bıraktık elimizden
Şehveti öldürdük
Birilerinde aradık kendimizi
Birilerinde döndürdük

Kaos çıkacak aramızda
Küsüp, ayrılacağım kendimden
Sonra bir liman sanıp seni
Sana sığınacağım yeniden

PÖPORTAJ

NURGÜL ÇOLUK

Oksijen Tiyatro Genel Sanat
Yönetmeni

İlk önce Oksijen Tiyatro Kurucusu

Nurgül ÇOLUK kimdir?

Kısaca Tanıyalım isteriz:

Nurgül ÇOLUK : Ordu Perşembe doğumluyum. Babamın görevi dolayısıyla Sivas'da çocukluğum geçti Liseyi Perşembe de okudum sonrasında İstanbul maceram başladı. Çeşitli iş alanlarında çalışmalar yaparak tekrar memleketim olan Ordu Perşembe'ye geri döndüm. Ordu'nun ilk tv kanalı ORT Yeni kurulum aşamasında iken komedi programları hazırlamaya başladım. Tv çalışmalarım devam ederken 1993-1994 sezonunda OBKT'nin açmış olduğu Tiyatro- Diksiyon kurslarına katıldım. Ve bu kurs sonunda OBKT'nin oyunlarına oyuncu olarak görev almaya başladım. Tabii tv hayatımı da sonlandırmış oldum. OBKT'de ilk görev aldığım oyun ÇIKMAZ SOKAK ve ben başroldeyim. Bunun yanı sıra çocuk oyunlarında da oyuncu olarak görev aldım. Yani Tiyatroya hızlı bir giriş yapmış oldum. OBKT'de uzun müddet çeşitli oyunlarda hizmet verdim. 1996 yılında Ordu Belediyesi Konservatuarı açıldı oranın öğrencisi oldum ve okurken küçükler bölümünde değerli hocalarıma asistanlık yaparak derslere girmeye başladım. 2014 yılına kadar Ordu Belediye Konservatuarında Eğitimci olarak görevimi yaptım sezon sonunda mezun öğrencilerimizle çok değerli oyunlar sunduk. Ben Konservatuarda görevimi yaparken diğer taraftan Oksijen Tiyatro'nun kuruluşu için çalışmalarımız oldu. 2008 yılının OCAK ayında sekiz arkadaşım ile birlikte karar verdik Aytaç ENGİN, Eren ŞAHİN, Suzan YÜCEBAŞ, Aycan BAŞKÖY, Kadir ŞENOL, Nermin GÜREŞÇİ, Samet KARAMAN ve ben Nurgül ÇOLUK; Oksijen Tiyatro'yu hayata geçirdik. İlk projemiz ise Turgut ÖZAKMAN'ın yazdığı ŞU ÇILGIN TÜRKLER oyunuydu. Prova alanımız yoktu, sahnemiz yoktu, ama kocaman yüreklerimiz vardı. Çeşitli destekler aldık ama bu çok kolay olmadı .... Ama başladık.

İlk hevestir geçer... canım bu iş kolay mı? Devam

edemezler... dediler dediler... bu sekiz sanat cengaveri kulak asmadı tiyatro yapmak için işlerine asıldılar, tiyatrolarını yaşatmak için her seferinde Yaşasın SANAT, Yaşasın TİYATRO dediler.

= Ordu Oksijen Tiyatro için 2017/2018 sezonu büyük anlam ifade ediyor . Neden?

2008 yılında kurulan Oksijen Tiyatro bu yıl 10. yaşına girdi. 10 yıldır Ordu da bir özel tiyatro olarak ayakta durmayı başarmış, her yıl daha çok projelerle seyirci karşısına çıkmış çitasını devamlı yükselterek ilerlemiş bir tiyatro. Tiyatronun ayakta durması için yüzlerce kişinin emek verdiği OKSİJEN TİYATRO. 2008 den bu zamana her atılan adımda her yapılan çalışmalarda çok kişi var hepsini tek tek saymaya kalksam sayfalar almaz. Bu kadar çok kişi ve emek Ordu'da bir TİYATRO'yu var ettiler. Ordu'nun Tiyatrosuna destek verdiler gelişmesine katkı sağladılar. Herkesin katkısı ile büyüyen bir OKSİJEN TİYATRO olduk. Minnettarız... Gururluyuz...

Oksijen Tiyatro 10 yılda neler yaptı?:

Kronolojik sıralama şöyle; (başlıklar halinde sunulmuştur)

2007/2008 SANAT SEZONU

- "ŞU ÇILGIN TÜRKLER- Turgut ÖZAKMAN – Yönetmen: Nurgül ÇOLUK"

2008/2009 SANAT SEZONU

- "KADINLIK BİZDE KALSIN- Yılmaz ERDOĞAN

– Yönetmen: Nurgül ÇOLUK "ÇEVRECİLER KULÜBÜ"(çocuk oyunu)-O.Sadri ENGİN – Yöneten: Nurgül ÇOLUK

2009/2010 SANAT SEZONU

- "PARASIZ YAŞAMAK PAHALI-Ferhan ŞENSOY – Yöneten: Öğ.Görv.Hakan ALKAN Bu oyun ile ilk defa Kültür ve Turizm Bakanlığı Amatör Tiyatrolar Projesine başvuru yapıp destek için hak kazandı. Bu başlangıç diğer sezonlarda bakanlık desteklerinin habercisi oldu.
- X.Lions Direklerarası Tiyatro Ödülleri- En İyi Kadın Oyuncu Mürüvvet Aydın ve En İyi Yrd. Kadın Oyuncu Huri Odabaş ile katılım

2010/2011 SANAT SEZONU

- "BEN ANADOLU – Güngör DİLMEN –Yöneten: Nurgül ÇOLUK
- XI.Lions Direklerarası Tiyatro Ödülleri – En İyi Yrd. Kadın Oyuncu Ödülü- Duygu Başkaya

2011/2012 SANAT SEZONU

- "KADER KISMET OYUNU" – Umur BUGAY – Yöneten: Öğ.Görv.Hakan ALKAN
- XII.Lions Direklerarası Tiyatro Ödülleri – En İyi Komik Erkek Oyuncu Ödülü- Eren Şahin

2012/2013 SANAT SEZONU

- "DESTAN" Uyarlayan– Hakan ALKAN – Yöneten Nurgül ÇOLUK
- "OKUMA TİYATROSU" – Oyun: ENKAZ ADASI – Yazan: Yasin AKYÜZ

PROJE KOORDİNE: Nurgül ÇOLUK

- ATV de yayınlanan "BENİM İÇİN ÜZÜLME" dizisine 35 oyuncu transferi sağlandı. Ordu'nun sanat adamları Ulusal kanallara taşınmış oldu.

2013/2014 SANAT SEZONU

- "MEMURİN FASLI" Yazan: Coşkun IRMAK – Yönetmen: Nurgül ÇOLUK
- Show Tv de yayınlanan "BENİM İÇİN ÜZÜLME" dizisine 34 oyuncu transferi sağlandı. Show tv de yayınlanan "SEVDALUK" dizisine 1 oyuncu ile katılım
- "KARAGÖZ HACİVAT TRAFİKTE DİKKAT" – Çocuk Oyunu 1 Perde- Yazan-Yöneten: Kasım UYSAL - Kültür ve Turizm Bakanlığı Amatör Tiyatrolar Proje Kapsamında
- Perşembe Halk Eğitimde Uygulamalı Tiyatro kursu Nurgül ÇOLUK'un yönettiği Musaipzade Celal'in yazdığı "İSTANBUL EFENDİSİ" oyunu sergilendi

2014/2015 SANAT SEZONU

- Boyut Ajansın Niksar'da çekimlerini yaptığı "ÇARŞI PAZAR" filmine 10 oyuncu ile katılım sağlandı. (Ekim 2014) Oyuncular: Bülent ÖZTÜRK- Ogün SANİOĞLU - Zübeyde CİVELEK- Dilek ÇELİK- Huri ODABAŞ- Mürüvvet AYDIN- Duygu BAŞARA- Elif KARAGÖZ- Fatma BULUŞ- Burak ÇAĞLAR
- "HABABAM SINIFI UYANIYOR" Yazan: Rifat ILGAZ- Yönetmen: Kadir ŞENOL -
- "ÇOCUK KOROSU ile ENGELLERİ AŞIYORUZ . Şef: Melda ÖZ- Seher Akbulut ÇAVUŞ-
- Perşembe Halk Eğitimde Tiyatro Kursu açıldı.Kurs Öğretmenleri: Kasım UYSAL-Nurgül ÇOLUK . "SİZİ OYUNA GETİRDİK" Uyarlayan- Yöneten: Nurgül ÇOLUK .
- Dernek üyelerimizle doğaçlama tiyatro tekniği ile "MUHABBET-İ ÂLÂ" hazırlanması. Kendi alanımızda oluşturduğumuz Cep sahnede sergilendi.

2015 /2016 SANAT SEZONU

- "MUHABBET-İ ÂLÂ" Doğaçlama Tiyatro Gösterisi ile açıldı OKSAD CEP SAHNEDE

- "SİZİ OYUNA GETİRDİK". Uyarlayan-Yazan – Yönetmen Nurgül ÇOLUK
- Tiyatro Atölyesi: Nurgül ÇOLUK-Kasım UYSAL'ın Uyarlayıp Yönettiği "İSTİKLÂL"
- "ÇOCUK KOROSU"Engelleri Aşıyoruz-2 -Şef: Melda ÖZ.
- TİYATRO ATÖLYESİ ; Burak ÇAĞLAR eğitimcisi -ŞİNASI"ŞAİR EVLENMESİ"

2016 /2017 SANAT SEZONU

- "MUHABBET-İ ÂLÂ" Doğaçlama Tiyatro Gösterisi- OKSAD CEP SAHNEDE
- "VE KADINLAR...BİZİM KADINLARIMIZ... Uyarlayan-Yönetmen Yrd.Doç.Dr. Yasin AKYÜZ -Samsun Canik Belediyesinin Tiyatro Festivaline katıldı.
- "ÇINAR TATİLDE ÇÖPTEN KALE" çocuk oyunu Yazan-Yöneten ; Kasım UYSAL
- "ÇOCUK KOROSU"Engelleri Aşıyoruz-3 - Şef: Melda ÖZ
- Haberci Gazetesi& Ordulum Dergisinin 3 düzenlediği "Ordu'nun Değerleri"yılın enlerini seçti. Tiyatro dalında Ödül -Nurgül ÇOLUK'a verilmiştir.

2017 /2018 SANAT SEZONUNDA PLANLARINIZ NELERDİR*

- 1- "MUHABBET-İ ÂLÂ" Doğaçlama Tiyatro Gösterisi OKSİJEN CEP SAHNEDE
- 2- "KÖPRÜDEN ÖNCE SON ÇIKIŞ" Yazan: Onur ERBİLEN - Yönetmen Yrd.Doç.Dr. Yasin AKYÜZ 09 Ocak 2018 – Salı Akm de Prömiyer ve 10. Yıl programı olarak seyirci ile buluştu. .
- 3- "KARAGÖZ HACİVAT TRAFİKTE" çocuk oyunu- Uyarlayan-Yöneten ; Kasım UYSAL.
- 4- Sosyal Sorumluluk projemiz olan "ÇOCUK KOROSU"Engelleri Aşıyoruz-4 Şef: Melda ÖZ. Bu özel çocuklarımızla bu yıl 4. gerçekleştireceğimiz koro çalışması ile engelleri aşıyoruz

Oksijen Tiyatro Genel Sanat Yönetmeni Nurgül ÇOLUK son olarak ne söylemek ister?

Oksijen Tiyatronun 10 yıla ulaşmasında çok emek var. Kendi emeğimle birlikte başlangıcından bu zamana geçen süreçte her kim ki Oksijen Tiyatro'ya dokunduysa, el verdiyse, destek olduysa, yanımızda cesaret verdiyse minnettarız. Maddi manevi destekçilerimize çok teşekkür ediyoruz. Ordu da ki tiyatroyu; Oksijen Tiyatro'yu ayakta tuttular... El birliğiyle 10 yıla ulaştık...

Ordu da 2008 den bu yana OKSİJEN TİYATRO var...

Nice tiyatro dolu günlerimiz olsun...

Yeni sezonlarda sahnelerimizde replikler uçuşsun, sahnelerimizin ışığı hep parlansın...

Bu fırsatı bana veren başta Sayın Servet Yerli beyefendiye ve Ordu Heybe Dergisine çok teşekkür ediyorum.

Saygılar.

DURSUN YILMAZ

OYUN

Bitmiş diyorsun!
 Biten ne ki?
 Anlında leke,
 Kömür gibi.
 Biten bir şey varsa;
 O da sensin.
 Oyun başlamadı ki!
 Bitsin .
 Ne işin var?
 Senin sahnede.
 Çekil perdenin arkasından,
 Otur köşeye,
 Yansın ışıklar!..
 HAYDİ PERDE...

PAHALLI OYUNCAK

Boşuna asılıp durma,
 Şöyle köşeden bile bakmam,
 Bilirim! Seni,
 Pahalı oyuncaksın.
 Ne canlar yaktın.
 En güzel benim diye,
 Akınca aynalar çatlattın.
 Bilirim seni,
 Pahalı oyuncaksın.
 Feleğin çemberinden,
 Defalarca geçersin,
 Akıl almaz yine yaparsın.
 Bilirim seni,
 Pahalı oyuncaksın.

Öğr. Gör. YAZBAHAR ÇETİN

SEVELİM YARIN NE GETİRİR
BİLİNMEZ...

*Kimi zaman uzun meşakkatli yollar geçtik, yorduk, yorulduk ve yorulacağız da....
Hayat herkes için 1 günde 24 saat sonuçta.
Değmez kırılmaya, kızmaya, kırmaya, kızdırmaya...
Bir gün daha zaman var mı bugünün tekrarına ve o tekrarı yaşamaya
Bir dolu kahkahanızın var mı sonsuz garantisini haydi durma....*

Bugünü dolu dolu yaşamak varken şikayet etmek neden, bir hayata dokunmak bir acıyı paylaşmak, bir mutluluğa ortak olmak, bir güzel ana şahit olmak ya da vesile olmak varken, neden şikayet eder insan...

İyi olmak kolay aslında, zor olan kötü insan olmayı tercih etmek. Çiçek sulandıkça insan iyilikle karşılandıkça ve karşıladıkça olgunlaşmaz mı?

Yıllar önce bir gün, günümün boşa geçtiğini düşündüğüm günlerden bir gündü sanırsam. Elimde halbuki o en sevdiğim kitaplardan biri varken üstelik. Yetmiyordu bir şeyler belliki. Okumak haz verirken bana, sadece kitaplardaki hayallerle değil gerçekte ne yapabileceğimin peşindeydim. Kalktım bir arkadaşımı aradım. Dedim ki gel birlikte bir hayale dokunalım. Afalladı önce, nasıl bir hayal? dedi haliyle.

Dedim ki minik bir kalbe elimizden geldiğince umut olalım bakarsın İleride o da belki başka birine umut olur bu böylece sürüp gider ne dersin? Ben varım demişti öyle iştahlıca. Ertesi gün ihtiyaç sahibi bir okul tespit edip tanıdık bildik kim varsa haber verdik 2 hafta içinde bir oda dolusu kıyafet, kırtasiye daha neler neler... Çocuklar gibi şendik... Adına da Minik Kalpler Büyük Umudlar dedik projemizin. Götürdük o güzel hediyeleri sahiplerine o gün çocuklar gibi şen döndük evlerimize. Ne mi öğrendim, neler mi gördüm dersiniz?

Ben ayakkabım eskir diye sırasının üstünde saatlerce bakıp onu seven çocuklar gördüm. İlk defa bağıcıklı ayakkabı ile tanışan çocukların yüzündeki mahcup

ifadeyi gördüm. İmkansız demeyin hala köylerde lastik ayakkabılar giyen masum çocuklarımız var. Metropol hayatlar içinde kaybolan çocuklarımıza ne almamı istersin diye sorulduğunda en küçük hayallerinin uzaktan kumandalı araba olduğu ülkemde, ben en büyük isteği kırmızı kalem olan çocuklar gördüm.

Bugün bizde büyüdük ama hala içimizdeki çocuk büyümedi. Hala devam ediyorum öğrencilerimle minik kalpler için umut olmaya. Can bildiğim bir gün bana senin içinde lunapark kurmuşlar gibi çocuk kalbin hala hayatta dediğinde daha gidecek daha minik kalplere ulaşacak çok günüm var demiştim. İyilik bulaşıcı öyle güzel bir hastalık ki bir çocuğun gülümsemesi dünyayı değiştirir. Küçük kalplerin büyük umudu olun. Mesela çocuğunuza maddi değeri yüksek hediyeler almak yerine onları hediye vermeye ve paylaşmaya yönlendirin. Doyumsuzluk yerine var olanla yetinmeyi öğretin. Bu hayatların dışında başka yaşamlar da olduğunu gösterin. Uzmanlar söylüyorlar çocuklar 2 yaşına kadar ekran yüzü ile tanışmamalı diye. İki yaşına kadar hiç mi içimizdeki çocuk oyun oynamadı, birlikte güzel ve kaliteli vakit geçirin. Vereceğiniz en büyük hediye oyuncak değil sevginiz belki de. Birbirimize verebileceğimiz en büyük hediye sevgimiz, hoşgörümüz. Haydi mahrum etmeyelim birbirimizi.

Ne demiş YUNUS EMRE

*Sevelim sevelim ki, bu dünya kimseye kalmaz....
Kalmaz kalmayacak da....Sevgilerimle....*

YEKTA AYDIN

BİREYİN SOSYALLEŞMESİ VE
TOPLUMSAL GERÇEKLIK

Toplumun oluşumunu sağlayan en önemli unsura birey diyebiliriz. Bireyler, toplum içerisindeki etkileşim ile olgunluk kazanır ve kişilik sahibi olurlar. Bireyin gücü ise toplumu oluşturan temel unsur olmasından kaynaklanır. Toplumun niteliği, onu oluşturan bireylerin özelliklerine ve niteliklerine bağlıdır. Niteliksiz bireyler, nitelikli bir toplum oluşturmazlar.

Kişiliğin oluşmasında ise temel belirleyici işlevi gören en önemli unsur toplumdur. Doğuştan getirilen değerlerin toplumsal etkenlerle beslenmesi sonucu kişilik oluşur. Birey davranışları ve alışkanlıkları, sosyalleşme denilen toplumsal etkileşme sürecinde kazanılır. Sosyalleşme, ancak eğitim yoluyla bireyin içinde yaşadığı toplumla bütünleşmesi demektir. Ayrıca bireyin toplum yaşamına hazırlanmasını sağlayan sürece de sosyalleşme diyebiliriz.

Bireyin sosyalleşmesini sağlayan dış etmenleri ise şu şekilde sıralamak olasıdır;

- **Aile çevresi:** Birey, içinde yaşadığı dünyada ne olup bittiği hakkındaki bilgileri ilk defa ailesinden öğrenir. Aile, bireyin dış dünyaya açılan ilk penceresidir. Birey, anadilini ve temel davranışlarını ailede öğrenir. Ailenin yapısı birey davranışlarını etkileyen en önemli unsurdur. Ailede demokratik bir işleyiş söz konusuysa birey de hoş görülü, eleştiriye açık, kendisi ve çevresiyle barışık bir şekilde davranış geliştirecektir. Sevgisiz bir aile ortamında büyüyen çocuk ise, toleranssız, özgüveni eksik ve içe dönük bir kişilik oluşturacaktır.

- **Bireyin arkadaş çevresi:** Birey, çoğu davranışları da oyun ve arkadaş çevresinden edinebilir. Oynadığı oyunların kurallarını, dostluk ve arkadaşlığın dayandığı temel ilkeleri, birlikte yaşamının, paylaşmanın ve kendisini güven içerisinde hissetmenin gereğini arkadaşlık ilişkileri içerisinde öğrenebilir. O nedenle; "Söyle bana arkadaşını sana kim olduğunu söyleyeyim." sözü, sanki tam da bu konu için söylenmiştir.

- **Okul çevresi ve eğitim sistemi:** Eğitim sistemi, bireyin topluma kazandırılmasını sağlayan en önemli unsuru oluşturur. Eğitim sistemi çağdaş, akılcı, bilimsel ve yaratıcı düşünceyi geliştirici bir sistemse elbette ki; özgüveni yüksek, araştırmacı, sorgulayıcı, üretken ve öz eleştiri yapabilen bireylerin yetişmesi sağlanmış olacaktır. Kınar ve itaatkâr bir nesil yetiştirmek istenirse de toplumun bir bölümünü düşman belleyen bir nesil yetiştirilmiş olacaktır. O nedenle toplum ve birey yaşamında eğitim sisteminin etkisi oldukça fazladır.

- **Bireyin iş çevresi:** Çalışma koşulları da birey davranışlarını etkileyen en önemli unsurlardan birisidir. Çalışma hayatının gerçeklerini, emeğin değerini, örgütlenmenin gereklerini ve iş disiplini birey bu sayede yaşayarak öğrenir. İş yaşamında sendikal etkinliklere paralel olarak güç birliği yapmanın anlamını kavrar. Bu süreçte hak, hukuk ve adalet kavramlarının önemini öğrenir.

Bireyin kitle iletişim araçlarından etkilenmesi: Birey, yakın ve uzak çevresindeki gelişmeleri

ancak kitle iletişim araçları kanalıyla öğrenebilir. Bireyin haber alma özgürlüğü demokratik ülkelerde anayasanın güvencesi altına alınmıştır. Bu nedenle bireyler, haber edinme, bilgilenme özgürlüğünden mahrum edilemez. Basının özgür ve bağımsız olması demokratik işleyişin en önemli göstergelerinden birisidir.

- Bireyin sosyal medyadan etkilenmesi: Siyasal iktidarların basını ve medyayı baskı altına aldığı dönemlerde ise halkın gerçeği öğrenme isteği ancak sosyal medya kanalıyla olanaklıdır. Günümüzde ise sosyal medya oldukça önem kazanmıştır. Birey, sosyal medya sayesinde kendisini yenileme, geliştirme ve dönüştürme olanağını yakalayabilmektedir. Sosyal medya sayesinde birey davranışları gelişir ve olgunlaşır. Böylece bireyin sosyalleşmesine katkı sağlanmış olur.

- Siyasi otorite: Birey davranışlarını biçimlendiren en önemli etkenlerden birisi de siyasi otoritedir. İçinde yaşadığı toplumun sevk ve idare edilmesi, birey davranışlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Birey, yönetimi altında bulunduğu idarenin sosyo- ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerinden doğrudan etkilenir. Bireyin davranışları ve alışkanlıkları ona göre şekillenir.

TOPLUMSAL BİLİNÇ Mİ? BİREYSEL BİLİNÇ Mİ?

Bireyin kendisine ait düşünce yapısı ve davranış biçimi, kişilik özelliklerini belirler. Kişilik özellikleri ise; toplumsal düşünce, toplumsal anlayış, toplumsal dil, toplumsal bilgi akımı ile beslenir ve desteklenirse bir anlam kazanır. Yani birey ile toplum arasında süreklilik arz eden bir ilişki vardır. Bu diyalektik ilişki, birey ile içinde yaşadığı toplumu da birbirlerine zorunlu kılar. Yani birey olmazsa toplum da oluşmaz.

Eğer bir toplumda toplum çıkarları öne çıkıyorsa, bu aynı zamanda bireysel çıkarların da güvence altına alınmış olduğunu gösterir. Bu durum da bireyler, kendilerinin kolektif bir gücün koruması altında olduğunu düşünürler. Ortak değerlerinin bir paydaşı olduğunu hissetmeleri ise bireyleri oldukça rahatlatır.

Eğer bir toplumda bireysel çıkarlara çözüm aranıyorsa; orada ayrıcalıktan, kayırmacılıktan ve adaletsizlikten bahsetmek olasıdır. Bu koşullarda ise bireyler, kendi başlarının çaresine bakarlar. Bu anlayışa göre; " Gemisini kurtaran kaptandır."

Bireyin kendisine güvence içerisinde hissettiği toplumsal güç, öyle bir zamanda, öyle kurallar koyar ki, bireyin bu güce karşı çıkma şansı

olmaz. Bu kolektif güç, kuralları koyarken her zaman da akılcı, her zamanda adil ve tarafsız davranmayabilir. Birey hakları, artık bir tehditle karşı karşıya kalabilir. Bu durumda birey, ya baskı altında bulunduğu güce kayıtsız şartsız teslim olur, ya da kendisini savunmak amacıyla bir arayışa geçer.

Demokratik rejimlerde birey haklarının korunması için başvuru gücü ise hukuktur. Hukukun olmadığı yerlerde bireyler, ya baskı altında hissettikleri güce karşı direnerek özgürlük mücadelesi verirler, ya da sürü psikolojisiyle hareket ederek hür iradelerinin dışında kendilerini istemsiz hareketlerin içerisinde bulurlar.

Sürü psikolojisinden bireylerin etkilendiği gibi toplumlar da etkilenebilir. Çünkü o toplumu sürü psikolojisi ile hareket eden bireyler oluşturmuştur. Sürüleşme, o topluma ortak bir kimlik kazandırır. Böylece bireyler, ortak kimlik kazandıklarından bireysel sorumluluklarından da kurtulmuş olurlar. Özgür iradeleri ile hareket etmeyen bireylerin sorumluluk taşımaları ise olanaklı değildir.

Çünkü bu süreçte bireyin sorgulamayı göze alması gerekmektedir. Birey aynı zamanda toplum tarafından davranışlarının onaylanmasını da bekler. Bu koşullar altında birey tarafından toplumsal sorumluluğun üstlenilmesi kolay değildir. İşin içinde toplumun koyduğu müeyyidelere bağlı olarak ağır bedellerin ödenmesi de vardır. Üstelik bu kadar ağır sorumluluk karşısında bireyin tek kazancı ise ancak elde edeceği özgürlüğü olacaktır.

Özgür birey olmanın erdemini kavrayamayanlardan ise ilkeli bir davranış geliştirmeleri ve demokratik bir olgunluğa sahip olmaları beklenmemelidir.

Özgürleşemeyen bireyler, mensubu bulunduğu grubun beklentilerini hatta daha fazlasını yerine getiremezlerse gruptan tecrit edileceklerini, dışlanacaklarını düşünürler. O nedenle de kendilerini gruba veya grubun lider kadrosuna kabul ettirebilmek için akla, mantığa ve insani değerlere ters düşen hareketleri de yapabilirler. Bu yüzden özgür birey olmak yerine o grubun bir üyesi veya o sürünün bir katılımcısı olmayı tercih ederler.

Sürünün, özgürlüğü yoktur. Dolayısıyla sorumluluğu da olamaz. Özgürlüğü olmayan sürünün kendi başına ödediği toplumsal bir bedel de yoktur. Gelişmeler, akıl ve mantık ölçüleri dışında tesadüflere bağlıdır. Güç neredeyse onun yanında yer alır. Bu durumda; " Güce tapıcılık" anlayışı toplumda taraftar bulacak ve işin kolayına kaçılacaktır.

Artık bu aşamadan sonra bireyin bilgi edinme, öğrenme, olumlu davranış geliştirme, öz eleştiri yapma ve analitik düşünceye sahip olma gibi bir çaba göstermesine gerek kalmamıştır. Çünkü onun taptığı güç, zaten bütün bu tür etkinlikleri bilir bilir yapar. O tapılan gücün iradesine itiraz etmenin, sorgulamanın ve şüpheye düşmenin bir anlamı yoktur. Akıl, mantık ve özgür düşünce artık anlamını yitirmiştir.

Bireylerin arasında özgürlüğünü kullanmak isteyenler de çıkabilir. Bunlar sürü psikolojisine göre hareket etmek istemezler. Ancak güçleri yetmeyince bedel ödemek durumunda kalırlar. İşte bireyin özgür birey olması ya da sürüden biri olmasının önemi burada ortaya çıkmaktadır.

"El ile düğüne bayrama gidilir." Sözü ise, akılcı hareket edilmesi ve sürüden biri gibi davranış geliştirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

TOPLUMSAL İŞLEYİŞTE ETKİ- TEPKİ SONUCU

Her şeyde olduğu gibi birey ve toplum ilişkileri de etki- tepki sonucu ile doğrudan ilişkilidir. Toplumsal işleyişler de sebep- sonuç ilişkilerine dayanır. Hiçbir şey kendiliğinden olmaz. Eğer bir toplum sürü psikolojisinden etkileniyorsa onun da nedenleri vardır. Bu nedenleri şu şekilde sıralamak olası gözükmektedir.

- Toplum soru sorma alışkanlığını kaybetmiştir.
- Toplumsal yönetim demokratik bir işleyiş yerine antidemokratik uygulamalara yönelmiştir.
- Toplumu oluşturan bireylerin kendileri olmalarının yükü hayli ağırlaşmıştır.
- Toplumu oluşturan bireylerin ortak kimlikleri, bireysel kimliklerinden daha güçlüdür.
- Toplumsal bilinç kaybı yaşanmaktadır.
- Akılcılık yerine bir şeye körü körüne inanmak toplumsal işleyişe egemen olmuştur.
- Bireysel sorumluluklardan vazgeçilmiştir.
- Dış etkenler, toplumu tüketim ekonomisine yöneltmiş ve üretkenlikten uzaklaşmasına neden olmuştur.
- Bireyin ve toplumun sürü psikolojisine

kapılmış olması, yönetimdeki tek tip davranışların sonucudur.

- İdeolojisi inanç temelli olan sistemlerde toplumların sürü psikolojisine itilmesi kaçınılmaz olur.
- İdarenin korkuya dayalı yönetim şekli de toplumun özgür hareket etmesini engeller ve sürü psikolojisine yönelmesine neden olur.
- Baskıya dayalı rejimler, toplumların ortak kimlik kazanmasına neden olur. Bu nedenle de toplumlar, kitlesel gücün bilinçsiz parçalarına dönüşürler.
- Bireyin ve toplumun eğitimi siyasallaşmıştır.
- Yargı, bağımsızlığını yitirmiştir.
- Bireyin ve toplumun objektif olarak haber alma kanalları tıkanmıştır.

Demokratik bir toplumun oluşması, birey hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, çağdaş düşünceli bireylerin çoğalması, yargının bağımsız olması ve halkın haber alma özgürlüğünü sağlayan basın ve medyanın özgür olması acaba hayal mi gözükmektedir. Bu değerlere sahip çıkabilmek için sanıyorum bireylerin özgür düşünme ve özgür karar verebilme aşamalarına gelmeleri gerekmektedir. Yani bireylerin sürü psikolojisinden kurtulmaları gerekmektedir.

Bireylerin bilinçlenmesi ve bağımsız karar verebilmesi sayesinde örgütlü toplumun oluşması söz konusu olacaktır. Bunun sonucu olarak ta bireylerin sorumluluğuna dayalı ortak değerler demokrasisi hayata geçirilebilecektir. Devlet yönetiminde bilime dayalı demokratik bir işleyişin sağlanması halinde bireyler özgürleşerek huzur bulabilecek ve toplumsal barış ancak sağlanabilecektir.

Görülüyor ki, toplumun değer yargılarından beslenerek kişiliğini oluşturan birey, zamanla özgürleşebiliyor ve içinde yaşadığı toplumu yönlendirebilecek güce de ulaşabiliyor. İşte bu güç bireyi liderlik aşamasına getirebiliyor. Bu nedenle de; " Bir çivi bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir yiğidi, bir yiğit de memleketi kurtarır." sözü, yüz yıllarca Türk toplumlarında dile getiriliyor.

ÜNAL YILDIRIM

YANARIM ELİNDEN

Yayalanın düzünde vargit çiçeğim
Vargit deme, sevdim nasıl geçeyim
Yanarım elinden su ver içeyim
Sen bir yana dar-ı dünya bir yana

Mecnun neyse odur benim kaderim
Aşkına bıynumu büker giderim
Yoksa bu alemi ziyan ederim
Sen bir yana dar-ı dünya bir yana

Rüzgar eser inler doruk dağından
Bülbülün figani gülün bağından
Bit yiğit yar sevmiş civan çağından
Sen bir yana dar-ı dünya bir yana

Nara hoşlanasım gelir serinden
Bir ah çeksem yankı bulur derinden
Coşmuşum ses verir kalbim yerinden
Sen bir yana dar-ı dünya bir yana

SEYFETTİN AKYILDIZ'ın
Fırçasından...

ADİL ARSLAN

SÖYLEŞİ: Lale ARSLAN

İZMİR SANAT VE KÜLTÜR HAYATINDA BİR ORDULU

İzmir kentinin sanat ve kültür yaşamına yaklaşık 30 yıldır katkı koyan müzik Adamı Adil Arslan'la söyleşeceğiz bugün.

LA; Merhaba Adil Arslan öncelikle bugünkü söyleşimize sizi tanıyarak başlayalım istiyorum

Merhabalar efendim, 1961 yılında ordu ilinde dünyaya geldim, ilk orta ve lise tahsilimi Orduda tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarına girdim, Konservatuar Öğrencilik yıllarımda Şef Gökçen Koray yönetiminde İstanbul Radyosu TRT gençlik korosuna tenor olarak kabul edildim ve uzun yıllar bu koroda tenor olarak görev yaptım.

LA; Konservatuarda hangi değerli hocalarla çalıştınız?

Konservatuar öğrenciliğimde Nida TÜFEKÇİ, Neriman ALTINDAĞ TÜFEKÇİ, Yücel PAŞMAKÇI, Can ETİLİ, İnci ÇAYIRLI, Şenel ÖNALDI Selahattin İÇLİ, gibi hocalardan ders aldım.

Yine konservatuar öğrenciliğim sırasında çeşitli özel tiyatro gruplarına, oyun müzikleri yaptım. Konservatuar mezuniyetimden sonra Özel Öğretim kurumlarında Müzik eğitimciliği ve yöneticiliği yaptım, Askerlik görevi için bulunduğum Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Türk Halk Müziği Korosu kurdum ve yönettim.

Askerlik dönüşü işim nedeniyle İzmir'e yerleştim ve bir özel öğretim kurumunda müzik eğitimcisi ve yöneticisi olarak çalışmaya devam ettim. Aynı zamanda çeşitli kurumların Türk Halk Müziği korolarını kurdum, İzmir'de bir devlet okulunda müzik eğitimciliği yanında birkaç farklı kurumun Türk Halk Müziği korolarının şefliği görevim devam etmektedir.

LA; İzmir'de Kurup yönettiğiniz ve halen çalıştırmaya devam ettiğiniz korolar hangileri.

İzmir'de ilk kurduğum Koro

- PETKİM Türk Halk Müziği korusu

Ve birkaç yıl aradan sonra,

- TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Türk Halk Müziği korusu

- Tarım İl Müdürlüğü Türk Halk Müziği korusu

- TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Türk Halk Müziği korusu

- GÜLDER Türk Halk Müziği korusu

- Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Türk Halk Müziği korusu

- Eğitim İş Türk Halk Müziği korolarının kurucu şefliğini yaptım.

Halen TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Türk Halk Müziği korusu, GÜLDER Türk Halk Müziği korusu, Eğitim İş Türk Halk Müziği korusu kurucu şefliği görevim devam etmektedir.

LA; Bu arda İzmir de yaklaşık 30 yıldır farklı meslek gruplarından oldukça fazla öğrenci yetiştirdiniz, farklı zamanlarda ve yerlerde eski öğrencilerinizle karlaşıyorsunuzdur.

Tabi 30 yıl oldukça uzun bir zaman dilimi. Evet,

özellikle son yıllarda fazla karşılaşıyorum, İzmir aslında bir sanat kültür kentidir. Farklı meslekler edinip müzikle uğraşanlar veya müziği, tiyatroyu meslek edinmiş çok öğrencilerim var onlarla çeşitli ortamlarda karşılaştığım oluyor ve bu beni oldukça mutlu ediyor tabi...

LA; İzmir de ve ülkemizde sanatsal ve kültürel etkinlikleri konusunda ne söylemek istersiniz

İzmir'de özel kurumların sanata katkısı oldukça fazladır. 100'ün üzerinde Türk Halk Müziği

Ve Klasik Türk Müziği koroları özel kurumların ve yerel yönetimlerin desteğiyle faaliyetini sürdürmektedir.

Türk Halk Müziği ve Klasik Türk Müziği gibi müzik türleri usta çırak ilişkisiyle öğrenebilen müziklerdir ve şu an maalesef bu müzikler sadece kurumların amatör toplulukların çabalarıyla bir sonraki nesillere taşınmaya çalışılıyor.

Diliyorum ki! Öncelikle devlet desteklesin ve Sadece İzmir'de değil, tüm kentimizde, Türk musikisine özel kurumlarca destek çoğalsın. Musiki bilen hocalar vasıtasıyla, bir sonraki nesillere doğru olarak aktarabilelim.

LA; Yılda kaç konser veriyorsunuz ve konserlerde profesyonel destek alıyor musunuz?

Yaklaşık yılda 4 veya 5 konser veriyoruz. Konser sazi olarak Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuarındaki Arkadaşlarımdan destek alıyorum, hatta çok uzun zamandan beri yaklaşık 20 yıldır eşlik sazi olarak beraber çalıştığım Arkadaşlar var. Onlara da ayrıca teşekkür ederim. Ancak provalarda korolarımdan yetişmiş Arkadaşlarımla çalışıyorum. Bu arkadaşlarımla aynı zamanda profesyonel sazlarla birlikte konser sazi olarak değerlendiriyorum...

LA; Konserleriniz genellikle İzmir'de mi oluyor

Evet, çoğunlukla İzmir içinde oluyor. Ancak zaman, zaman, koro olarak davet edildiğimiz farklı illerde konser verdiğimiz oluyor.

LA; Doğduğunuz İl Ordunun kültürel faaliyetlerini takip edebiliyor musunuz?

Ordu hala benim doğduğum ve ön gençliğimin geçtiği kent, tabi ki yakından ilgiyle izlediğim bir yer. Tamamen yeterli olmasa da oldukça iyi çalışmalar görüyorum, ayrıca orada, bu çalışmalar başarıyla sürdüren, birlikte konservatuar okuduğum arkadaşlarımla var. Her yıl sadece 10 veya 15 günümü Ordu'da geçirebiliyorum.

Ordu İli Türk Müziği konusunda Her zaman ilgi çeken bir il olmuştur. Ülkemizin sanatsal ve kültürel yapısına artılan tartışılmaz. Entelektüel bir Kent kimliği vardır Ordunun.

LA; Müzik eğitimciliğinizin ve koro Şefliğinizin yanında şairsiniz. Yayımlanmış bir şiir Kitabınız var biraz bilgi verebilir misiniz?

Evet, zaman zaman amatör olarak ilgilendiğim şiir, dostlarımla telkinleriyle kitap haline dönüştü, Atadost Yayıncılıktan bu yıl "AVAZ " adlı şiir kitabım çıktı. Bazı şiirleri müzikle ilgili arkadaşlar bestelemek için izin istediler. Bazı şiirlerimin üzerinde ben de çalışıyorum...

LA; Bu güzel söyleşi için çok teşekkür ediyorum Adil ARSLAN size bol ilhamlı günler ve çalışmalar ve sanat dolu yaşamınızda kolaylıklar diliyorum.

FEHMİ YENER

GÖNÜL MİMARLARI

Sevgi, saygı, hoşgörü ve adalet, insanları ve toplumları yücelten değerlerdir.

Elementin en küçük yapı birimi olan atomdan hücreye, hücreden doku ve organa, organdan organ sistemi ve organizmaya kadar bilgi, şuur ve irade ile beraber işleyen mekanizma ve ahenk insan vücudunda ve insan topluluklarında devam eder. Mikro âlemden makro âleme kadar durum aynıdır. Bu işleyişin her hangi bir sebeple bozulması, sistemin dağılmasını ve yıkılışını hazırlar.

Sevgi, saygı, hoşgörü, adalet ve fedakârlık, mutluluğun temel unsurlarıdır. Milletlerin en mutlu çağları, bu değerlerin en yüksek seviyede bulunduğu zamanlardır. Çünkü o toplumlarda hatalar, saman alevi gibi kısa ömürlüdür. Cemiyeti kemiren kötülöklere hayat hakkı yoktur. Orada azim, istek, başarı, fedakârlık; orada iyilik, güzellik, sevgi ve mutluluk vardır. Orada vurgun yemiş balıklar gibi sağa sola yalpalamak yok; irade ve kararlılık, hukukun üstünlüğü ilkesinin yara almadığı bir toplum düzeni vardır.

Seven insanlar hükmederken âdil olurlar. Her bina, temeli üzerinde yükselir; devlet binasının temel taşlarından birisi de hukuktur, adalettir. Adalet, toplum düzeninin sağlanmasında, huzur ve güvenin yerleşmesinde, fertlerdeki mesuliyet anlayışının kökleşmesinde vazgeçilmez unsurdur. Aksi halde toplumlarda fitneler, menfaat çatışmaları, aldatmacalar, entrikalar, kırgınlıklar, düşmanlıklar başlar; toplumun düzeni bozulur. En güzel değerler yozlaşır, sevgi pınarları kurur, yok oluşa giden yıkılış hızlanır; mal mülk elden gider, insanlar zillate düşer

ve vatan ufkunu kara bulutlar sarar.

Böylesine karanlık tablolarla karşılaşmamak için "en güzel biçimde yaratılmış" olan insanların gönüllerine sevgi, saygı, hoşgörü ve adalet birimlerinden mürekkep temel taşları yerleştiren mimarlar olalım, gönül mimarları... Hisler paramparça, duygular buruk, gönüller kırık olmasın.

Cemiyetlerin değer yargıları ve görev anlayışları içinden karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerler birer birer çekilirse anlamsız, gayesiz, perişan ve dejenere bir topluluk ortaya çıkar. Artık o insan kalabalığı içinde her iş, menfaat karşılığı yapılır. Çünkü insanları birbirine bağlayacak maddî bağdan başka bir şey kalmamıştır. Ancak bu yüce değerlerin sinelerde taht kurduğu cemiyetler için ufuklar aydınlık, insanlar mutlu, gelecek umutludur.

Birbirine bağlı olarak hiçbir insanın nükleik asitleri, protein yapıları, parmak izleri ve hiçbir insanın karakteri aynı değildir. Aynı olan, bütün insanların hata yapabilecekleri gerçeğidir. Öyle ise hatalarımız ve kusurlarımız, aramızdaki muhabbet bağlarını, müsamaha ve merhamet duygularını eritmemeli, koparmamalıdır.

Öğretmenle öğrenci, âmirle memur, patronla işçi, doktorla hasta arasında bu değerler üzerine kurulmuş bağ yoksa veya bu bağlar sadece madde ve menfaat üzerine tesis edilmiş ise, o toplum geleceğe ümitle bakamaz. İstirap, sefalet ve zulüm

ağıtları kulakları çınlatır, gönülleri hırpalar, yüce idealleri törpüler durur. O toplum, yok oluşa giden yıkılışın eşliğine gelmiş demektir.

Şunu unutmamak gerekir ki, sınırsız hürriyet ne kadar zararlı ise, sınırsız sevgi, hoşgörü ve müsamaha da aynı derecede hüsrana getirir. Demek ki insanlara en çok lâyık gördüğümüz bu yüce duygularda bile bir ölçü, bir sınır gerekir. Gereğinden fazla ve lüzumsuz sevgi ölçsüz hoş görüye, ölçsüz hoşgörü ise mesuliyetsiz, neme lâzımcı, problemlili insanlar ve arkasından da buhranlı, bunalımlı, çözülen ve köleleşen toplumlar getirir.

Sevgi, bir milletin büyük ve âdil olabilmesi için temel unsurdur. Sevebilen, sayabilen insan ancak hoş görü sahibidir; affedebilir, güçlükler karşısında metanettir, azimlidir. Çünkü geleceğe uzanan umutları, sevgi ve hoş görü bahçelerinden geçmektedir. Arının iğnesinden çok balını, çalının dikeninden çok gülünü, çirkinlikler içinde güzellikleri görebiliyorsak mutluyuz. Yetişen neslimize bunlar lâzım.

Mahsul verecek topraklarımıza çiselemeyelim, gürleye gürleye yağalım ki bolluk olsun, bereket olsun. Sel olup verimli toprakları sürüklemeyelim de. İnsanlarımızın gönüllerine sevgi tohumları ekelim. Fabrikada makine dişlilerine sevgimizle hız kazandıralım. Teneffüs ettiğimiz havaya sevgi üfleyelim.

Sevgi, üzüntülü ve sıkıntılı günlerimizde örselenmiş gönüllerimize hep ümit ışığı olmuş, başarılı ve mutlu günlerimizde kalbimizi kibir ve gururdan temizlemiş, aklaştırmıştır. Onun için öncelikle istiyoruz ki ülkemizin geleceğini, milletimizin istikbâlini emanet edeceğimiz gençlerimizin gönüllerinde sevgi çiçeklerinin tohumları yeşersin. Yeşersin ki karanlıklar gidici, ufuklar aydınlık olsun. Buz tutmasın sıcak sevgilerimiz, hislerimiz. Acı ve mustarip çılgınlıklar gönüllerimizi törpülemesin. Güzel, hoş ve mutlu nağmeler okşasın kulaklarımızı.

Yeniden ulu çınar olalım, ışık saçan âdil gücümüzü cihana duyuralım. Bir ucumuz kökte, bir ucumuz gökte bulunsun. Çekirgeler kemirmesin yapraklarımızı, dallarımıza baykuşlar tünemesin. Geleceğe ümitle, sevgiyle açılan kollarımız yorulmasın, hayat

soluğumuz tükenmesin. Suyu kurumuş pınarlara dönmesin gönüllerimiz.

Birbirimizi sevelim. Tilkinin tavuğu, kedinin fareyi sevdiği gibi değil; annenin yavruyu, bilim adamının laboratuvarı, alimin ilmi, ozanın teli, bülbülün gülü, şehidin vatan toprağını sevdiği gibi. Unutmayalım ki tohum toprağa, yavru yuvaya, yuva anaya muhtaçtır.

Çiçeğe anı, denize balık, güle bülbül, dile tatlı söz, yüreğe sevgi yaraşır. Susuz deniz, ağaçsız orman, mahsulsüz harman, sevgisiz yürek neye yarar? Gönülden gönüle sevgi bağları kuralım ki, vatan toprağında güller açılsın, insanlarımızın yüzü gülsün. Göstermelik değil içten, yürekte sevelim birbirimizi. Sevgi değil midir husumeti, kini, haseti yumuşatan; kalpleri temizleyip toplumu aklaştıran? Sevgi değil midir Yunus'u Allah'a yaklaştıran?

İnsanları bir arada tutan güç ne zorba ve dikta, ne dikenli teller ve ne de kalın duvarlardır. Bu gücün sırrını tarihimizin her döneminde görmek mümkündür. Her ne kadar yüzümüze söylemeseler de bütün dünya bizi, bizim milletimizi dünya üzerinde mertliğin, hoşgörünün ve adaletin timsâli olarak tanıır. Türk milleti, İstiklâl Harbi'nde ve Çanakkale'de de olduğu gibi en bedbaht günlerinde ümitsizliğe düşmemiş, karşılıklı sevgi, saygı, birlik ve beraberliğinin verdiği azimle cesaret gömleğini giyinmesini bilmiştir.

Bizim toplumumuzda ve bizim insanımızda samimiyetin, sempatinin, sevgi, saygı, hoşgörü ve adaletin genetik kodu, dün olduğu gibi bugün de baskındır. O kod her zaman, yüce ideallerimizin sönmeyen ışığı ve bereketi olmuştur.

Şefkatli, anlayışlı, sevebilen, affedebilen, hatalardan çok iyilikleri görebilen insanlara kalbimizde saraylar var.

PÖPORTAJ

İRFAN YILDIZ

RÖPORTAJ:
Ulvi GÜNDOĞDUİKİNCİ YENİ, YENİ TÜRK ŞİİRİNİN
DEVRİMİDİR!

Şair, Yazar ve Edebiyat Eleştirmeni Av. İrfan Yıldız'la, Türk Şiirinde "İkinci Yeni" akımını, akımın ortaya çıkış nedenlerini ve etkilerini konuştuk. Gazetemiz Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ulvi Gündoğdu'nun sorularını titizlikle cevaplayan İrfan Yıldız, "İkinci Yeni'nin "Birinci Yeni" yani "Garip" akımına tepki olarak doğduğunu. Türk Şiirinde devrim yarattığını ve çığır açtığını, söyledi. İşte bu özel ve benzersiz söyleşinin tam metni:

- Ulvi Gündoğdu: - İkinci Yeni nasıl ortaya çıkmıştır, hangi kavramları içinde barındırır?

İYB: -İkinci Yeni'yi anlamak için, Birinci Yeni'yi anlamak gerekir. İkinci Yeni, Türk Şiiri'nde bir akımın adıdır. İkinci Yeni olmasının nedeni, ondan önce "Birinci Yeni" akımının olmasıdır. Bilindiği gibi; Birinci Yeni yani diğer adıyla "Garip Şiir" akımı Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'ın birlikte, yaptıkları bir çıkış ve çıkardıkları, "Yaprak" isimli dergiyle ilgilidir. Birinci Yeni'nin özelliğini bildikten sonra İkinci Yeni'yi anlayabiliriz.

Birinci Yeni, şiirde, kafiye, şairanelik, ağıdalı söyleyişler, şiiri hayali unsurlarla ve hayali derinliklerle renklendirmeler gibi işlerden şiiri arındırmayı savunmuştur. Ve ayrıca şiirde gerçek olmayan, düşsel ve abartılı olgulardan, unsurlardan yararlanarak şiir kurmayı kabul etmemiş, şiiri bunlardan uzak düşünmüş; şiiri sokağa indirmeyi, gündelik yaşamın içinde ve gündelik olaylarla ama basit şekilde kotarmayı ve yalın bir şiir dili kurmayı savunmuştur. Elbette Birinci Yeni Şiiri'nin birinci derecede kurucusu Orhan Veli'dir. Bu üçlüden Oktay Rifat ve Melih Cevdet kısa zamanda Garip şiirinden uzaklaşmış ve İkinci Yeni'ye gitmiştir. Ama Orhan Veli bir süre daha Birinci Yeni şiirinde ısrar etmiştir.

Birinci Yeni şiirinin adının Garip olması da

gündelik dilin içinde şiiri yakalamaya ve basit, sade söyleyişlerle şiiri kurmaya çalışmış olmasındandır. Bu anlamda da işte Orhan Veli'nin, Kitabe-i Sengi Mezar isimli şiiri ilginçtir." hiçbir şeyden çekmedi dünyada/nasırdan çektiği kadar;/hatta çirkin yaratıldığından bile/o kadar müteessir değildi... vb." Adeta ciddiyetle dalga geçen şiirler yazılmıştır Garip'te. Yine Orhan Veli, Quantitatif isimli şiirinde: "Güzel kadınları severim, /İşçi kadınları da severim, / Güzel işçi kadınları /Daha çok severim." Der. . Bunlar gündelik hayatı resmeden, fotoğraflayan, gündelik hayatın garipliklerini, ilginçliklerini nezih bir şekilde, nezih derken basit ama güzel bir şekilde (insani bir duyguyla) işleyen şiirlerdir.

Elbette Birinci Yeni şiirin birçok taklitleri çıkmıştır. Aşamalara aslında Orhan Veli de zamanla bu akımdan uzaklaşarak, daha farklı bir şiire yöneldiği sırada da vefat etmiştir. Yani Orhan Veli'nin Anlatamıyorum isimli: "... Bir yer var, biliyorum;/ Her şeyi söylemek mümkün;/ Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;/Anlatamıyorum"şiiri, yapı ve özellikleri bakımından, aslında bir Garip Şiiri değildir.

Nitekim İstanbul'u Dinliyorum isimli şiiri de bir Garip Şiiri sayılmaz: "İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı/Önce hafiften bir rüzgar esiyor;/Yavaş yavaş sallanıyor/Yapraklar, ağaçlarda..."

Kısacası ve özetle Birinci Yeni şiir ne yapmıştı bunu anlatmış olduk. Birinci Yeni'den önce geçerli olan şiir deyim yerindeyse klasik şiirin muteber saydığı işler, Birinci Yeni'nin red ettiği işlerdi. Fransız Sembolistlerinin etkisiyle, Ahmet Haşim ve benzeri şairler şiirler yazıyorlardı. Haşim'in şiirleri kapalı şiirlerdir. Belki Cenap Şahabettin'i de onlardan saymalı. Ve Haşim, şiirde anlam için şiir yazmaya karşıdır, "Şiirde anlamak aramak eti için bülbülü kesmeye benzer" demiştir. Ahmet Haşim'in Bir Günün Sonunda Arzu isimli şiirinde: "Akşam, yine akşam, yine akşam,/Bir sırma kemerdir suya baksam,/-- Akşam, yine akşam, yine akşam./Göllerde bu dem bir kamış olsam!" demesinde karşılık: Orhan Veli, Eskiler Alıyorum şiirinde, "bu şiirle dalga geçmiş ve şiirini "Bir de raki şişesinde balık olsam" diye bitirmiştir.

Birinci ve İkinci Yeni, Türk Şiirinde, gerçek birer devrimdir. Birinci Yeni şiirinden önce yazılan şiirde; Fransız Sembolistlerinin özellikle Baudelaire'in (Bodler) etkisi şiir vardı. Yani Bodler-vari şiirler yazmak muteberdi, geçerliydi. Ahmet Haşimler, cenap Şahabettinler, Cevdet Kudretler, necip Fazıllar... İnceleyin, hep Bodler izindedir. Hele necip Fazıl...

Birinci Yeni'den önce akım olarak değerlendirilecek olaylar yok muydu, elbette vardı ama sonuca yönelik değildi, etkili değildi. Orada Nâzım'ı apayrı bir yere koymak ve ayrıca incelemek gerekir zira o, Rus Futuristlerinin(Gelecekçilerinin) özellikle de Mayakovski'nin etkisiyle Merdiven Şiir yazıyordu. Onun yaptığı da bir devrimdir ama bağlamı ayndır. Aruz ölçüsü mü, hece ölçüsü mü tartışmaları içinde. Akım değil ama akımcıklar vardı ama değiştirici, kuşatıcı bir etkileri yoktu. Birinci Yeni Etkisi ve İkinci Yeni etkisi şiirde devrimci olaylardır. Birinci Yeni'den önce belirli bir seviyenin üstündeki insanlar şiiri anlayabilir ve sevebilirken, Birinci Yeni şiiri kahveci de anlar, şoför de anlar. Tabii burada şunu da söylemek lazım. Akımlar için denilir ki tepki olarak doğar- doğmuştur. İkinci Yeni şiir de bir tepki olarak doğmuştur. Birinci Yeni'nin şiiri avamlaştırmasına ve belki de yüzeyselleştirmesine karşı... Kabul etmeli ki Birinci Yeni'nin açtığı alan olmasaydı, İkinci Yeni olamazdı. Birinci Yeni, şiiri kalıplardan kurtarmış, şiirin kalbine yeni damarlar atmıştır. Şiirde kartların yeniden karıldığı bir alan yaratmıştır.

Ulvi Gündoğdu: Peki Attilâ İlhan'ı nereye koyabiliriz?

İYB- Şüphesiz İkinci Yeni'ye giderken uğramamız gereken nokta Attilâ İlhan'ın başını çektiği "Mavi Hareketi'dir. "Mavi" imajist (imgeci) bir akımdır. Mavi Şiiri'nin de ne olduğunu anlamak için 40 Kuşak şairlerinden bahsetmek gerekir. Bunlar Garip'in dışındaki şairlerdir. 40 Kuşak şairleri, devrimci sosyalist, Marksist söylemler kullanan şairlerdir ve onlara Acılı Kuşak denilir. Şiiri toplumsal ama sosyalist bir gayeye hizmet için yazmışlardır. Önemli ölçüde Nazım Hikmet şiirinin etkisi altında kalmışlardır. Bunların içinden Attilâ İlhan, kendine özgü bir yol bulmuştur. Ve imajist şiiri yaratmıştır. Hem toplumcu

gerçekçi içerikte, hem de imgeci, muhayyel, tahayyüli özellikleri olan şiirler yazmıştır. Aynı zamanda da eskiye, Osmanlı'ya, İmparatorluk Hafızasına atıflar yaparak bir görkemli şiir oluşturmaya çalışmış ve bunu da önemli ölçüde oluşturmuştur. Dolayısıyla Attilâ İlhan'ın şiirine Toplumcu Gerçekçi'den ziyade Toplumsal Gerçekçi denilmiştir. İşte bu Mavi Hareketi, okuru hayali bir dünyaya çeken şiir olarak bir alan yaratmıştır. Kurmaca, varsayımsal, soyutlukları bu kadar içeren şiir, Türk Şiirinde Attilâ İlhan'la başlamıştır dersek pek yanlış olmaz. Ve Attilâ İlhan kırsal şiire inanmaz, kent şiirine inanır. Onun şiir evreninde kentler, bulvarlar vardır. Mavi'nin bir diğer görkemli şairi Ahmet Oktay'dır. Bunlar, Garip'in, şiiri yalınlaştırmasına karşı gelen, âdeta, şairaneliğe geri dönen şairlerdir. Şiirde bireyselliği öne çıkardıkları için Toplumcu Gerçekçilikten bu yönden ayrılıp Toplumsal Gerçekçi olurlar. Bir yandan Halk Şiirinden diğer yandan Divan Şiirinden yararlanır, buralardan yeni terkipler yaparlar. Mavi, bir derginin de adı olup, 1955-1956'da yayınlanmıştır.

Ulvi Gündoğdu: Biraz da İkinci Yeni'ye değinelim mi? Kimdir İkinci Yeni Şairleri, özellikleri nelerdir?

İYB- İkinci Yeni Şairlerinin Ortak Özellikleri Taklit Edilemez Oluşlandır. Taklit edildiklerinde hemen sınırtır, anlaşılır, çağırıştır. Garip Şiiri, 1940'ların başıdır, Mavi Şiiri, 1955 civarıdır ama İkinci Yeni Şiiri 50'lerin sonuna doğru ortaya çıkmıştır. İkinci Yeni Şiiri, Cemal Süreya, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan gibi şairlerden oluşur. Egemen Berköz ve O'nun gibi şairlerle devam eder. Özellikle şudur. Birinci Yeni'deki olanaklar, Attilâ İlhan'ın kattığı söyleyiş renklenmesi, ses ve tahayyül çeşnisi, malzeme olanakları ile bunlardan yararlanarak, ama yerinde sürrealist, yerinde Sembolist unsurlardan yararlanarak, hatta Letrist denilen Harfçi Şiir anlayışından da etkilenerek kapalı bir şiir yazılmasıdır. Örneğin Ece Ayhan bu akımda "SİKİ ŞİİR" anlayışın temsilcisidir. Karanlık, Mor, Foğrafın Arabi bir şiir yazar. İlhan Berk ise Letrist denilen şiirin yereldeki temsilcisi gibi olmuştur. Berk'in özelliği; anlam ve olay örgüsü içermeyen tamamen somut şeyler seslendirmesidir. İlhan Berk şiiri sesler üzerine kurularak İkinci Yeni olmuştur. İlhan Berk daha eskiden başlamasına karşın İkinci Yeni içerisinde şiirini bulmuştur. Tabii İkinci Yeni şairlerinin bazıları, özellikle de Turgut Uyar, Edip Cansever ve Cemal Süreya için şunu söylemek gerekir: Tamamen hayatın ortasında, hayatın akışında, sokakta, toplumda var olan ama bunu Birinci Yeni gibi değil de bunu kapalı-örtük şekilde ifade eden şiirler oluştururlar. Bunların içerisinde Edip Cansever'in şiiri bir tiyatro diyalogu gibidir. Edip Cansever'in "Yerçekimli Karanfil" şiiri onu İkinci Yeni'nin markalarından yapmıştır. Ve Edip Cansever, şiirinde kent ve hayat unsurları katarak ama kişileri, olayları, öyküleri bu kapalılığın ardına saklayarak kurmuştur. İkinci Yeni şairlerinin şiirleri kendilerini hemen ele vermeyen, bunu okuyuculara bırakan tarzda şiirlerdir. Turgut Uyar'a gelecek olursak, uzun öykü ya da roman tarzında şiirler yazmıştır ama anlatmadan anlatmıştır. Sokakta, gündelik konuşma dilinde rahatça erişilebilen, yaşam içerisinde

çokça geçen sözcükleri çok farklı yapılarda, farklı düzenlerde buluşturarak kendi özgün şiir yaratısını ortaya koymuştur. Uyar'ın şiiri çok etkili bir şiirdir, çok saygı görmüştür ve çok derinlik taşımaktadır. Yani bir duvarın ardında bir takım sesler çıkıyor siz onları yanı anlıyor yanı anlamıyorsunuz ama oradaki serüvenden heyecanlanıyorsunuz. İşte Turgut Uyar'ın şiiri de böyle bir şeydir. Ama mutlak suretle sosyal olaylara ve insan hikâyelerine dayanan ve oradan yansıyan ve yaşantı sürecini soyutlayan bir şiir oluşturmuştur. Uyar'da söylenmesi gereken en önemli şey şairaneliği kesin olarak reddetmesidir. Onun şiirinde şairanelik yoktur. İkinci Yeni şairlerinde tekrar bir ortak özellikten söz edersek, kafiyeler, seslendirme düzenlemeleri, şiirin iç ve dış sesleri kendini hiç göstermez ve düşünürsünüz ki bu şiirde hiç böyle işlere girilmemiştir. Ece Ayhan şiirine gelirsek, toplumun ağır çelişkileri üzerine, psikolojik süreçleri üzerine şiirlerini oluşturmuştur. Aykırı toplumsal olaylar üzerine şiirini kurmuş ve kesin olmayan ama belirgin de olmayan yaşam süreçleri, kopuk insanlar, dağınık insanlar, iletişim kurmakta zorlanan aykırı insanlar üzerine şiir geliştirmiştir. Toplumun sosyal ve geleneksel, meşrû yapısıyla uyum sağlayamayanları işlemiştir. Ve bu alanda da çok etkili olmuştur. Etkin ve güçlü bir şairdir.

Ulvi Gündoğdu: Cemal Süreya Cinsellik Şairi midir?

İYB- Cemal Süreya 'Hüzünlü Eros' Şairidir. Cinsellik şairi dememek lazım. "Hüzünlü Eros" şairi demek lazım. Süreya tabii, şiirinde anlamlı biçimi en karmaşık bir şekilde uyuşturan ama armoniyi mükemmel kuran bir şairdir. İlk kitabında (Üvercinka; 1958) daha çok kapalı, olayları ele vermeyen ama alttaki renkli sesleri, kaygıları, serüvenleri hissettiren, adeta gözünüz kapalı bir şekilde muhteşem bir dünyayı gezer gibi size hisler veren şiirler vardır. Ve Cemal Süreya aslında Üvercinka'dır. Tüm İkinci Yenici'ler gibi şiirlerini yenilemiş, zenginleştirmiştir. Bu acı yaşantıları, bir miktar erosla, bir miktar erotizmle yoğurarak, şiirinde yeni bir mürekkep haline getirerek yazmayı sürdürmüştür. Cemal Süreya sadece şair değil, şairlere karşı duyarlı ve ilgili olmasıyla da önemli bir kişidir. İkinci Yeni için genel anlamda biçimci şiir denilir. Anlam katmanları adeta toprağın altındadır. Cemal süreya aslında çelişki ve acıların şairidir. Kendisi de birçok trajedi yaşamıştır. Süreya bir tablo üzerine, bir görünüm üzerine daha çok şiirler yazar ama o fotoğrafı dünyada yeniden yaratır. Son dönem şiir yapısıyla Orhan Veli'nin son zamanlarında yazdığı şiirleri karşılaştırdığınız zaman, iki şairin çok yakınlaştığını da görebilirsiniz. Süreya, bir miktar popüler olmuş da bir şairdir. Cemal Süreya'nın erotizmi "kırmızı bir kuştur soluğum /kumral göklerinde saçlarının /seni kucağıma alıyorum /tarifsiz uzuyor bacakların/---kırmızı bir at oluyor soluğum/ yüzümün yanmasından anlıyorum /yoksuluz gecelerimiz çok kısa/ dörtnele sevişmek lazım." tarzına sunar. Hayatın bir gerçeği, doğal ve hüzünlü kaçınılmazlığı olarak işler. Orda da kapalı kapalı bir ekonomi-politik yapar, sosyolojik tahlil yapar. Yüksek bir yaratı ve söyleyiş olanağı taşır Süreya şiiri.

Ulvi Gündoğdu: İkinci Yeni'yi Türk Şiiri'nden çıkarırsak nasıl bir boşluk oluşur?

İYB- Kısacası Türk Şiiri'nin göbeği göçer. Şöyle diyelim; İkinci Yeni olmasa da Türk Şiiri vardır ama İkinci Yeni Şiiri öyle etkilidir ki, (enerjisi) kendinden yaşlı şairleri (bile) etkilemiş, kendinden yaşlı şairlere kendini taklit ettirmiştir. Gizemlidir, çekicidir, albenilidir. İkinci Yeni Şiiri aslında Türk Şiiri üzerinde bir miktar abartılı da olsa bir nevi 'Güneş' gibidir. Elbette bu akım yeni ortaya çıktığı anlarda bu övgüleri henüz hak etmiyordu. Acemiymi, arayıştaydı. Daha sonraki yıllarda, kat ettiği aşamalarla İkinci Yeni, ismini ve etkinliğini hak etmiş, derecesini olmuştur. İsmet Özel ve Atıf Behramoğlu da bu akımın etkisinde ama sosyalist özellikte şiirler yazmışlardır. Daha sonra İsmet Özel kendi tarzını geliştirerek İsmet Özel olmuştur. Atıf Behramoğlu sürekli şiirini yalınlaştırarak toplumcu/gerçekçi şiirine devam etmiştir. Ama Özel'de İkinci Yeni Şiiri hep devam eder. Bütün çelişkilerine ve açmazlarına karşın; kapalı şiirin enerjisini güzel kullanan ve ona yeni bir enerji katan farklı bir şair, İsmet Özel'dir. Hilmi Yavuz'un ilk kitabı Bakış Kuşu(1969)'dur. Hilmi Yavuz da İkinci Yeni'nin etkisinde kalmıştır. Ama oradan öyle yüksek ve özel bir şiire varmıştır ki, II. Yeni'den tümüyle ayrılmış ve bağımsızlaşmış; başlı başına bir ekol olmuştur. Değınmeden bıraktığımız Sezai Karakoç var. İkinci Yeni'nin çok önemli bir şairidir. Çok özgündür. Ve Cemal Süreya ile arkadaşdır. İslamcı kesimden olup da bu akımın içinde bulunan bir şairdir. Kendi manevi dünyası ile muazzam bir şiir kurmuştur. Olağan üstü bir şairdir. O'nun hakkını hangi dünya görüşünden olursa olsun bütün şairler teslim ederler. Tabii İkinci Yeni'den esin ve güç alan, onun şiir yönteminden beslenen bir de Cahit Zarifoğlu vardır. O Zarif ve özgün şair, tıpkı Karakoç gibi, kendi inanç ve maneviyat dünyasıyla şiirini bütünleştirmiş; sosyolojik ve bireysel kırılma ve trajedilerden dizeler kuşatarak, özgün ve sâkin bir şiir yaratmıştır. Deyim yerindeyse, atraksiyonları olmamasına ve durgun akan bir su tarzında olmasına karşın, sevilen sayılan bir şair ve kişiliktir.

Özetle İkinci Yeni olmuştur, yaşanmıştır, işini işlevini görmüştür. Dönemsel, siyasal-tarihsel-toplumbilimsel, dilbilimsel, kültürel nedenleri, süreçsel özellikleri vardır. Bir deprem ve yeniden inşa dönemine denk gelmiştir. Bugün artık kimse 2 nci Yeni'yim diyemez, olamaz. 2 nci Yeni dersine çalışılır, öğrenilir; oradan esin ve yararlanma olur ama ötesi olmaz. Zaman, ortam, koşullar başkadır. Çağın ve zamanın ruhu başkadır. Köprülerin altından çok sular geçmiştir. Heraklitos gibi söylersek, aynı II. Yeni'de iki kez yıkanılmaz!

AŞIK MUHARREM SALTI

FARK OLMASA

Verimli olsa günüm, güneşim
Sorunlar olmasa dostum, kardeşim
Bilseler yarenlerim, yoldaşlarım
Bu yolları yüze katlarım

Bırakmış olsalar yalanı, talanı
Sırtlarına alsalar yolda kalanı
Hep aradım adil olanı
Aradığımı bulsam, çağ atlarım

Unutulmuş hakça paylaşmak
Hayal birleşmek, kaynaşmak
Sanki marifet hukukla oynaşmak
Durup dururken niye patlarım

Sevdasına kapıldım, köyde yaşarım
Dostu ararım, dosta koşarım
Ayaklarım gitse dağı aşarım
Taşlı yollarda hoplar, zıplarım

Fikirler başka, görüşler farklı
Hep olduk taşıtların parkı
Hep yedik haksız yere tokadı
Bulamadım dost kornakları

ALÂEDDİN YÜKSEL

İnşaat Mühendisi

ATASÖZLERİMİZ

Birçok atasözlerimiz toplumun malıdır. Anonimdir. Bu konuda yeterince yayın da vardır. Kitap, gazete okurken, televizyon seyrederken çok güzel (yerel ve genel) atasözleri bulabilirsiniz.

Ama benim merakım birebir vatandaşlardan işittiklerimi toplamak olmuştur. 1985ten beri topladığım atasözü ve deyimler bir hayli yekûna ulaşmıştır. Tarihi, mekânı, kimden rivayet edildiği not edilmiştir. Yolda, kuyrukta, düğünde, bayramda, cenazede not alınan bu atasözlerini alfabetik sıra ile önemli gördüklerimi sizlerle paylaşmayı arzu ediyorum.

-A-

- 1- Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. (Bir haber varsa, orda bir olay vardır)
- 2- Akıl yaşta değil baştadır. (Her bakımdan donanımlı olmak çok daha önemlidir)
- 3- Ateş düştüğü yeri yakar. (Herkesin derdi başka başkadır.)
- 4- Aç tavuk kendini danı ambarında görür. (Bazıları çalışmadan bir şeye kavuşmak ister.)
- 5- Anladık yel değirmeni ama suyu nerden geliyor? (Bol keseden vaat edilir ama gerçekleşmesi için çözüm yolu yoktur.)
- 6- Atın tepmesi, itin kapması olmaz. (Her işe temkinli yaklaş, ne olur ne olmaz.)
- 7- Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste. (Kimseye haksızlık edip hakkını yeme. Sen farkına varmadan da çeşitli musibetler başından eksik olmaz.)
- 8- Ak akçe kara gün içindir. (Elinde varken har vurup harman savurmazsan, kenara bir şeyler koyarsan kötü günde elini alır.)
- 9- Âlet çalışır, el övünür. (İnsanın çalışmasını kolaylaştıracak, az zahmetle daha çok üretecek ve daha ekonomik ürün elde edebilir.)
- 10- At ölür semeri kalır, yiğit ölür eseri kalır. (İnsanlar yaptıkları, başardıkları iyi işlerle anılır.)
- 11- Asıl azmaz, pekmez bozulmaz. (Sağlam karakterli insanlar herhangi bir varlığa, zenginliğe, makama ulaşsa da insanlığından ödün vermez.)
- 12- At binenin, kılıç kuşananındır. (Bir adam konuşurken mangalda kül bırakmaz, atar tutar. Fakat ortaya hiçbir şey koyamaz. Yiğit o dur ki, sözünü yerine getirir. Attığını vurur, tuttuğunu koparır.)
- 13- Acele giden, ecele gider. (Bu trafikte olduğu gibi tutacağı bir işi iyi analiz etmez. Artısını eksisini düşünmez, karabalta giderse sonu hüsrana uğralır.)
- 14- Akılsız dostun olacağına akıllı düşmanın olsun. (İyi ile kötüyü tefrik edemeyen dost, en olmadık yerde seni müşkül durumda bırakabilir. Akıllı düşman ise işin sonucunu görür ona göre hareket eder.)

- 15- Abanın kadri, yağmurda bilinir. (Bir insan geniş zamanda tedbirini alırsa, dar vaktinde sıkıntı çekmez. Hazerde tedbirini alan seferde rahat eder.)
- 16- Ağrıyan baş ağlayan göz gizlenmez. Alucra yöresi. (Bir mesele ortaya çıkınca gizlemenin önemi yok.)
- 17- Aldığın abdest ürküttüğün kurbağaya değmez. Alucra yöresi. (Bir hayır yapayım derken etrafını kırıp dökme.)
- 18- At sahibine göre koşar. (At ne kadar iyi olursa olsun, süvarisi iyi değilse, hedefe ulaşamaz.)
- 19- Adama güvenme ölür, duvara güvenme yıkılır. (Bir insan her işinde Allah'a güvenmeli.)
- 20- Arpa verilmeyen at, hancı zoruyla yürümez. (Önce hayvana hizmet et, sonra iş iste.)
- 21- Altın eşik, ağaç eşiğe muhtaçtır. (Dünyada hiçbir şey mükemmel değildir. En zengin insan bile yerine göre bir fakirin yardımına ihtiyaç duyabilir.)
- 22- Araba devrilince yol gösteren çok olur. (Bir iş çığırından çıkınca herkes akıl vermeye başlar.)
- 23- Attan düşen, attan düşenin halinden anlar. (Bir olay ne kadar anlatılsa da, yaşanmayınca bilinmez.)
- 24- An bal verecek çiçeğe konar. (Akıllı insanlar, geleceği görüp ona göre hareket eder. Boşuna zaman geçirmez.)
- 25- Ağız yer, yüz utanır. (Başkasına muhtaç olan her zaman üzüntü çeker.)
- 26- Asalet zinciri incelik, kopmaz. (Asil insan doğru yoldan ayrılırsa da kendini çabuk toplar.)
- 27- Atasını tanımayan, başkasını tanımaz. (Kökünü inkâr edenden hayır gelmez.)
- 28- Anasına bak kızını al, babasına bak oğlunu al, tarağına(kenarına) bak bezini al. (İyi insanlarla dostluk kurulmalı, malın da iyisini almalı.)
- 29- Alma altı, satma kır, ille de doru ille de doru. (İnsan alışveriş yaparken iyi araştırmalı, gösterişten ziyade kaliteye önem vermeli.)
- 30- Az şeye çok bismillah ne der. (Olmayacak bir şey, lâf ebeliği ile elde edilmez.)
- 31- Adamlar bizi hana kabul etmiyor, sen silâh asmaya yer aryorsun. (Bir meseleyi iyice halletmeden netice almaya çalışılmaz.)
- 32- Ayı aç kalınca avucunu yalarmış. (Tembeller eski günleriyle avunur.)
- 33- Acemi ile çıkma yola, başa gelir her türlü bela. (Acemi, bilgisiz, cahil insanlar liderlerine ayak bağı olur.)
- 34- Alışveriş başka, dostluk başka. (Alışveriş yapıyoruz diye kimse mihnet altında bırakılmaz.)
- 35- Arabanın yüğrük tarafına binmek. Deyim. (Elini taşın altına koymadan, başarıda hissedar olmak.)
- 36- Aba altından sopa göstermek. Deyim. (Bir işe rıza gösteriyormuş gibi görünüp, olmaması için karşı tarafa göz dağı vermek.)
- 37- Aslı olmayandan 'ağa' olmaz. (Bir insan ne kadar çalışıp mal mülk sahibi olsa, mevki sahibi de olsa, olmayacak yerde yaptığı bir basitlikle kendini alçaltır.)
- 38- Allah adamı melette ökü, cenikte de kız etmesin. Mesudiye. (Mesudiye de her iş öküz ve eşekle görülürken cenikte(sahilde) insan gücü, bilhassa genç bayanlarla görülür. Kahn onlar çeker.)
- 39- An gibi eri olanın, dağ gibi yeri olur. (Helalinden çalışan insan geleceğini garantiler.)
- 40- Ağlar ile hısımlık olan eşliğini yüksek yaptırır. (Hısımlık olmanın insanları kendine uygun seçmelisin.)

VEYSEL İLHAN

KAÇ DENİZ

kaç denizi batırdı bu gemi
 kaç dehlizi bitirdi de
 karaya vurdu.
 aya, ayak bastı
 parası vermeden
 ayak basma derdimiz.
 lakin güneş saatimiz durdu.
 kaç kurşunu denediler zırhımızda
 da
 yine de
 küresel sofralarda oturmadık
 dedikse de
 meze olmadık diyemedik..
 dönmedik yeminimizden

dedikse de
 gözümüz oltanın ucundaki yemde
 konfor oltanın ucunda
 evet evet biz hepimiz kapitalizmin askerleriyiz.
 verdiği "rahat" komutunu yerine getiren.
 ve dahi emperyalizmin çocuklarıyız hepimiz.
 ucuza üretmek pahalıyı tüketmeye yeminli
 maria magdalena kim bilmem.
 her gün emperyalizme söver her gece
 koyununa gireriz.
 hem sömürgeyiz fırsat buldukça da sömüreniz
 dünya küçük biz küreseliz.
 boğazına kadar siyaset kokan bu
 şiiri reddetmekle başlıyorum susmaya.
 biliyorum konuşursam sıra bana gelecek.
 lakin
 dedim ya
 karada yaptığımız gemileri yakmayalım
 belki tufan olur.
 ve Nuh
 zannetmek ki
 Hayvan taklidi yaparsak alır bizi gemisine.

FAALİYETLERİ

Diyetisyen MELİSA KARATAŞ

RÖPORTAJ:
Fuat HUYSUZ

DIYETTE DOĞRU BİLİNEREN YANLIŞLAR

1 – EKMEK KİLO ALDIRIR

Maalesef ben bu algıyı kıramıyorum. Bazı danışanlarımla konuştuğumda bana gururla ekme yemediklerini söylüyorlar. Tabi ben, cevap olarak "o ekme yenecek" diyorum. Tek bir besin ne size kilo aldırır, ne de kilo verir. Daha böyle mucizevi bir besin bulunamadı. Yapılan araştırmalarda ekme tüketmemek tatlı krizlerin neden olduğunu bir önceki yazımda anlatmıştım. Şimdi ben diyet yapıyorum ve tatlı krizlerim oluyor diyen insanlar buradaysa onlara soruyorum "Bugün ekme tükettiniz mi?"

2- AÇ KALARAK VE ARA ÖĞÜN YAPMAYARAK KİLO VERİLİR

Çoğu insan aç kalarak kilo vereceğini düşünür. Evet diyetin başında diyelim ki kilo verdiniz ya sonra ?? Uzun süre açlık sonrası metabolizma yavaşlar ve yağ deposunu arttırmaya başlar. Hatta yediğiniz en ufak yiyecek bile yağ olarak depolanır. Hem metabolizmanız yavaşladı hem de yağ deponuz arttı. Bu kötülüğü kendinize neden yapıyorsunuz? Aslında diyet denildi mi akla aç kalmak, ekme tüketmemek ve sevdiğiniz besinleri bir daha tüketmemek gibi bir algı oluşabilir. Bakın size bunun nasıl yanlış olduğunu açıklıyorum. Biz diyetisyenler sizi aç bırakmıyoruz, diyet yaparak aç kalmazsınız. Tam aksine daha sağlıklı yeterli ve dengeli beslenirsiniz. Diyetle "YASAK YOK, PORSİYON ÖLÇÜSÜ VAR!"

3- SEBZE VE MEYVE YİYEREK ZAYIFLANIR

Tek besine dayalı diyetlerde vücudun ihtiyaçları tam olarak karşılanmaz. Düşünün vücudunuz bir

makine eğer bir yere bakım yaparsanız, diğer yerler zamanla arıza verir ve makine bozulabilir. Diyetle evet çok güzel vitamin – mineral alıyorsunuz, peki ya protein ve yağ nerede? Vücudumuz tam olarak bu ihtiyaçları karşılayamazsa metabolizma yavaşlar ve yağ kütleniz artmaya başlar.

4- AKŞAM 18.00' DAN SONRA YEMEK YENMEMELİDİR

Her bireyin yaşam tarzı ayırdır en basit örnekleri; uyanma, uyuma, işe gitme, derse gitme saatleri kişiden kişiye değişir. Evet 2 saat sonra yatacak birey için bu kural geçerli olabilir ama saat 20.00 kalkıp nöbet tutan bir güvenlikçiye veya saat 17.00 kalkıp derse giden bir öğrenciye saat 18.00'dan sonra ekme yeme diyemezsiniz. Kısacası anlatmak istediğim diyet kişiye özgüdür ve kişinin günlük yaşamıyla uyumlu olmak zorundadır. Bu nedenle saat 18.00'dan sonra ekme yiyemezsiniz diye bir kural yok.

5- SPOR YAPTIĞINIZ SÜRE İÇERİSİN İSTEDİĞİNİZİ YEMEKTE ÖZGÜRSÜNÜZ

İlk olarak şu konuda anlaşalım ki kilo vermek için spor yapılmaz. Sağlıklı bir yaşam için spor yapılır. Bugün ben çok yedim, akşam spora giderim ve yediklerimi yakarım düşüncesini aklınızdan çıkarın. Ben böyle düşünen kişiler için her zaman şunu söylerim "YANLIŞ BESLENMEYİ SPORLA DENGELİYEMEZSİNİZ." Evet spor yaparak metabolizmanızı hızlandırabilirsiniz ama yapmak istediğiniz spor yaş, vücut tipi ve sağlık durumunuza göre düzenlenmelidir. Genel olarak herkese tavsiye ettiğim en az 45 dakika yürüyüştür.